10- EBVÂBU SIFATI'S-SALÂT
1- Namaza Baslarken "Allahu Ekber" Demenin Vucubu Babi
2- Namaza Baslarken Ilk Tekbir Ile Birlikte Ayni Zamanda Ellerin de (Omuz Hizasina Kadar) Yukariya Kaldirilmasi Babi
3- (Namaz Kilan Kimsenin) Tekbir Aldigi Zaman, Rukü'a Vardigi Zaman ve Bir de Rükü'dan Kalktigi Zaman Ellerini Yukariya Kaldirmasi Babi
4- Namaz Kilan Kimse Ellerini Nereye Kadar Kaldirir Babi
5- Ikinci Rek'attan Sonra Ayaga Kalktigi Zaman Elleri Yukariya Kaldirmak Babi
6- (Namazin Kiyaminda Iken) Sag Elin Sol El Üzerine Konulmasi Babi
7- Namaz Içinde Husü'lu Olmak Babi
8- Namaza Giris Tekbirinden Sonra Ne Söyler Babi
9- Bab
10- Namaz Içinde Gözü Imama Dogru Kaldirmak Babi
11- Namaz Içinde Gözleri Semaye Dogru Kaldirma(nin Çirkinligi) Babi
12- Namaz Içinde Saga Sola Boyun Çevirip Yönelme(nin Çirkinligi) Babi
13- Bab: Namaz Kilan Kimse, Kendisine Inmekte Olan Bir Isten Yahud Bir Sey Görmesinden Yahud Kible Tarafinda Bir Tükürük Görmesinden Dolayi Saga Sola Boyun Döndürüp Yönelebilir Mi?
14- Hazarda, Seferde. Açiktan Okunanda. Gizli Okunanda Olsun, Namazlarin Hepsinde Imam ve Me'müm Için Kur'an Okumanin Vücubu Babi
15- Ögle Namazinda Kiraat Babi
16- Ikindi Namazinda Kiraat Babi
17- Aksam Namazinda Kiraat Babi
18- Aksam Namazinda Kiraati Açiktan Okumak Babi
19- Yatsi Namazinda Kiraati Açiktan Okumak Babi*'
20- Yatsi Namazinda Içinde Tilavet Secdesi Bulunan Süreyi Okumak Babi
21- Yatsi Namazinda Kiraat Babi
22- Bab: Musalli, Ilk Iki Rek'atta Uzatma. Son Iki Rek'atta Ise Kisaltma Yapar
23- Sabah Namazinda Kiraat Babi
24- Sabah Namazi Kiraatinin Açiktan Okunmasi Babi
25- Bir Rek'at Içinde Iki (ve Daha Ziyade) Sürenin Cem' Edilmesi, Süre Sonlari Ile Kiraat Yapilmasi, ve (Usman Mushaf'inin Tertibine Muhalif Olarak) Bir Süreden Evvel Diger Bir Süre Okunmasi, Bir Sürenin Evveli Ile Kiraat Yapilmasi Babi
26- Bab: Musalli (Dört Rek'atli Namazlarin) Son Iki Rekatlarinda Fatihatü'l-Kitab Okur
27- Ögle ve Ikindi Namazlarinda Kiraati Gizli Okuyan Kimse Babi
28- Bab: Imam (Sirri Namazda Okudugu) Âyeti Isittirirse?
29- Bab: Musalü Birinci Rek'atta Kiraati Uzatir
30- Imamin "Âmin" Sözünü Açiktan Söylemesi Babi
31- "Âmin" Demenin Fazileti Babi
32- Me'mümun "Âmin" Sözünü Açiktan Söylemesi Babi
33- Bab: Namaz Kilacak Kimse Saffin Ötesinde Rükü' Etse?
34- Tekbirin Rükü' Içinde Tamamlanmasi Babi

35- Tekbirin Sucüdda Tamamlanmasi Babi
36- Sucüdden Kalkarken "Allahü Ekber" Demek Babi
37- Rukü'da Avuçlari Dizler Üzerine Koymak Babi
38- Bab: Musalli Rukü'u Tam Yapmadigi Zaman?
39- Rukü'da Belin Dividüz Yapilmasi Babi
40- Rukü'u Tamamlamanin Siniri Ile Rukü'da Itidal ve Tuma'ninet Babi
41- Peygamber(S)'in, Rukü'unu ve Sucüdunu Tam Yapmayan Kimseye Namazi Yeniden Kilmayi Emretmesi Babi
42- Rukü'da Dua Etmek Babi
43- Rukü'dan Baslarini Kaldirdiklari Zaman Imam ve Arkasinda Namaz Kilanlarin Söyleyecekleri Söz Babi
44- "Allahümme Rabbena Leket-Hamd" Sözünün Fazileti Babi
45- Bab
46- Rukü'dan Basini Kaldirdigi Zaman Beden Uzuvlarinin Tamamen Sakinlesip Yatismasi Babi
47- Bab: Musalli Secdeye Giderken Tekbir'le Birlikte Süzülerek Iner
48- Secde Etmenin Fazileti Babi
49- Bab: Erkek Musalli Secde Halinde Pazularini Açar ve Karinin Uyluklarindan Uzaklastirir
50- Bab: Musalli Namazda Ayak Parmaklarinin Uçlarini Kibleye Yöneltir
51- Bab: Musalli Sucüdu Tam Yapmadigi Zaman
52-Yedi Kemik Üzerine Secde Etmek Babi
53- Burun Üzerine de Secde Etmek Babi
54- Çamur Içinde Iken de Burun Üzerinde Secde"Etmek Babi
55- Elbisenin Dügümlenmesi ve Baglanmasi
56- Bab: Namaz Kilan Kimse Saçlari Avuçlayip Toplanmaz
57- Bab: Namaz Kilan Kimse, Namaz Içinde Elbisesini Toplamaz
58- Secde Halinde Tesbih ve Dua Etmek Babi
59- Namazda Iki Secde Arasinda (Biraz) Beklemek Babi
60- Bab: Namaz Kilan Kimse Secde Esnasinda Kollarini Yere Yayip Dösemez
61- Namazinin Tek Rek'atlarinda Oldugu Zamanlarda (Bir Müddet) Dümdüz Oturup, Sonra Ayaga Kalkan Kimse Babi
62- Bab: Namaz Kilan Kimse Rek'attan Kalktigi Zaman Yere Nasil Dayanir?
63- Bab: Namaz Kilan Kimse Iki Secdeden (Üçüncüye) Kalkarken Tekbir Alir
64- Tesehhüdde Oturma Sünneti Babi
65- Peygamber (S) Ikinci Rek'attan Üçüncü Kalktigi ve Geriye Dönmedigi Için, Birinci Tesehhüdü Vacib Görmeyen Kimse Babi
66- (Üç ve Dört Rek'atli Namazlarda) Birinci Oturusta Tesehhüd Okumak Babi
67- Sonuncu Oturusta Tesehhüd Okumak Babi
68- (Tesehüdden Sonra) Selamdan Önce Dua Etmek Babi
69- Tesehhüdden Sonra (Selamdan Önce) Vacib Olmaksizin Tercih Olunacak Dua Babi
70- Namazi Kilip Tamamlanincaya Kadar Alnini ve Burnunu Eliyle Silmeyen Kimse Babi
71- (Namazin Sonunda) Selam Vermek Babi
72- Bab: Imamla Namaz Kilan Kimse Imam Selam Verirken Selam Verir

73- Imamin Selamina Karsilik (Olmak Üzere Üçüncü Bir) Selâmi Tekrar Etmeyen ve Namazin Iki Selâmi Ile Iktifa Eden Kimse Babi
74- Namazdan Sonra Zikr (Etmek) Babi
75- Bab: Imam Selam Verdigi Zaman Insanlara Yönelir
76- Selamdan Sonra Imamin Kendi Namaz Yerinde Biraz Eglenmesi Babi
77- Insanlara Namaz Kildirip Da Bir Ihtiyaci Hatirlayan ve Insanlari (Omuzlara) Üzerinden Geçerek Giden Kimse Babi
78- Namazdan Çikinca Saga ve Sola Bükülüp, Sagdan ve Soldan Isine Gitmek Babi
79- Çig Sarimsak, Sogan ve Pirasa Yemek Hakkinda Gelen Hadisler Babi
80- Çocuklarin Abdest Almalari, Kendilerine Temizlenmek ve Gusl Etmenin Ne Zaman Vacib Olacagi, Cemaat Namazi Ile Bayram ve Cenaze Namazlarinda Hazir Olup Yetyiskinlerin Saflarina Dahil Olmalari Babi
81- Kadinlarin Geceleyin ve Alaca Karanlikta Mescidlere Çikmalari Babi
82- Kadinlarin, Erkeklerin Gerisinde Namaz Kilmalari Babi
83- Kadinlarin Sabah Namazi Cemaatinden Sonra Çikip Gitmekte Sür'at Etmeleri ve Namazdan Sonra Mescidde Kalislarinin Az Olmasi Babi
84- Kadinin Mescide Çikmak Için Kocasindan Izin Istemesi Babi

Rahman ve Rahim olan Allah'in ismiyle

10- EBVÂBU SIFATI'S-SALÂT

(Namazin Sifati Bâblari) [1]

1- Namaza Baslarken "Allahu Ekber" Demenin Vucubu Babi [2]

1-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Enes ibn Mâlik el-Ensârî (R) söyle haber verdi: Rasûlullah bir ata bindi de vücûdunun sag tarafi incinip berelendi. Enes dedi ki: Iste o gün Rasûlullah namazlardan birini bize oturdugu halde kildirdi. Biz de O'nun arkasinda oturarak kildik. Sonra selâm verince söyle buyurdu: "Imâm ancak kendisine uyulmak için imâm edinilmistir. Böyle olunca imâm ayakta namaz kildirdigi zaman, siz de ayakta namaz kiliniz. Rükû 'a vardigi zaman, sizde rükû'a variniz. Basini kaldirdiginda siz de kaldiriniz,. Secdeye vardiginda siz de secdeye variniz. Imâm Semiallâhu limen hamideh dedigi zaman siz de Rabbena ve leke'Uhamd deyiniz" [3]

2-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bir attan düstü de vücûdu berelendi. Akabinde bize oturarak namaz kildirdi. Biz de O'nunla beraber oturarak namaz kildik. Sonra namazdan çikti da söyle buyurdu: "Imâm ancak -yâhud da: ancak imâm- kendisine uyulsun diye imâm yapilmistir. Öyle ise Allâhu Ekber dedigi zaman, siz de Allâhu Ekber deyiniz. O rükû' yaptiginda siz de rükû' yapiniz. O basini kaldirdiginda siz de kaldiriniz. Imâm Semiallâhu limen hamideh dedigi zaman, Rabbena lekeH-hamd deyiniz. O secdeye gittigi zaman siz de secdeye

gidiniz" [4].

3-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Imâm ancak kendisine uyulsun diye imâm edilmistir. Böyle olunca imâm tekbîr aldigi zaman siz de tekbîr alin, rükû' yaptigi zaman siz de rükû'yapin; Semiallâhu limen hamideh dedigi zaman Rabbena ve leke 1-hamd deyiniz. Secde yaptigi zaman siz de secde yapiniz. O oturarak namaz kildirdigi zaman, siz de toptan oturarak namaz kiliniz" [5].

2- Namaza Baslarken Ilk Tekbir Ile Birlikte Ayni Zamanda Ellerin de (Omuz Hizasina Kadar) Yukariya Kaldirilmasi Babi

4-.....(Abdullah ibn Umer -R- söyle demistir:) Rasûlullah (S) namaza basladiginda ellerini omuzlarinin hizasina kadar kaldirirdi. Rükû' için tekbîr aldiginda ve rukû'dan basini kaldirdiginda yine ellerini öylece kaldirir, Semiallâhu limen hamideh, Rabbena ve lekel-hatrid der idi. Sucûdda ise bu el kaldirmayi yapmazdi [6].

3- (Namaz Kilan Kimsenin) Tekbir Aldigi Zaman, Rukü'a Vardigi Zaman ve Bir de Rükü'dan Kalktigi Zaman Ellerini Yukariya Kaldirmasi Babi

5-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah'i söyle gördüm: Namaza durdugu zaman, iki eli omuzlan hizasinda oluncaya kadar ellerini yukariya kaldirdi. Bu el kaldirmayi rükû' için tekbîr aldigi zaman da ve basini rukû'dan kaldirdigi zaman da yapar, ve Semiallâhu limen hamideh der idi. Sucûdda ise bu el kaldirmayi yapmazdi [7].

6-.....» Bize Hâlid ibn Abdillah, Hâlid (el-Hazzâ)'den; o da Ebû Kilâbe'den tahdîs etti. O, Mâlik ibn'ul-Huveyris'in söyle namaz kildigini görmüstür: Namaza durdugu zaman tekbîr aldi ve ellerini yukariya kaldirdi. Rukû'a varmak istedigi zaman, iki elini yukariya kaldirdi. Basini rukû'dan kaldirdigi zaman yine ellerini yukariya kaldirdi. Ve Mâlik ibn Huveyris, Rasûlullah'in da böyle yaptigini söyledi.

4- Namaz Kilan Kimse Ellerini Nereye Kadar Kaldirir Babi

Ebû Humeyd el-Ensârî, sahâbîlerden olan arkadaslari arasinda: Peygamber (S) ellerini omuzlari hizasina kaldirdi, demistir [8].

7-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Peygamber'! namazi söyle kilarken gördüm: Peygamber namaza Aîlâhu Ekber sözüyle girdi. Bu tekbîri alirken iki elini de omuzlan hizasina getirinceye kadar yukari kaldirdi. Rükû' i£in tekbîr aldigi zaman da yine böyle ellerim kaldirdi.

Semiallâhu limen hamideh dedigi zaman da yine böylece ellerini kaldirdi. Rabbena ve leke'l-hamd dedi de artik secdeye giderken ve de secdeden basini kaldirirken bu ellerini kaldirma hareketini yapmadi [9].

5- Ikinci Rek'attan Sonra Ayaga Kalktigi Zaman Elleri Yukariya Kaldirmak Babi

8-.....Bize Ubeydullah, Nâfi'den tahdîs etti ki, Ibnu Umer (R) namaza girerken tekbîr a' r ve iki elini yukariya kaldirirdi. Rukû'a giderken yine ellerini yukariya kaldirirdi. Semiallâhu limen hamideh dedigi zaman ellerini kaldirirdi. Ikinci rek'attan sonra ayaga kalktigi zaman yine ellerini yukari kaldirirdi. Ve bu fiilleri Ibn Umer Pey-gamber'e ref ederek rivayet etti [10].
Ve bunu Hammâd ibn Seleme, Eyyûb'dan; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer'den; o da Peygamber'den olmak üzere rivayet etti. Keza bunu Ibnu Tahmân da Eyyûb ile Mûsâ ibn Ukbe'den muhtasar olarak rivayet etmistir [11].

6- (Namazin Kiyaminda Iken) Sag Elin Sol El Üzerine Konulmasi Babi

9- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Ebû Hâzim'dan; o da Sehl ibn Sa'd(R)'dan tahdîs etti. O söyle demistir: (Rasûlullah gününde) Insanlara, namaz kilarken musallînin sag elini sol bilegi üzerine koymasi emredilirdi.
Râvî Ebû Hazim Seleme ibn Dînâr: Benim bildigime göre Sehl ibn Sa'd bunu Peygamber'e ref ediyor, demistir. Diger râvî Ismâîl ise mechûl sîgasiyle "Yumnâ" yânî hadîs Peygamber'e ref olunu-yor demis de, Peygamber'e ref ediyor dememistir [12].

7- Namaz Içinde Husü'lu Olmak Babi

10-.....Bana MâlikEbu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rac'dan o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Siz benim kiblem (yalniz) surasidir (ve namazda Önümden baska bir yeri görmem) mi saniyorsunuz? Allah'a yemîn ederim ki, sizin husu'unuz da, rukû'unuz da bana gizli kalmiyor. Sübhesiz ben sizleri muhakkak sirtimin arkasindan da görüyorum" [13].

11-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Ben Katâde'den isittim; o da Enes ibn Mâlik'ten. Peygamber (S) söyle buyurdu: "Namazda rukû'u vesucûdu dogrultunuz. Allah'a yemîn ederim ki, ben sizleri muhakkak arkamdan da (görürüm) -Belki de söyle dedi- Sizler rükû' ettiginiz ve sucûd ettiginiz zaman ben sizleri muhakkak sirtimin arkasindan da görürüm"[14] .

8- Namaza Giris Tekbirinden Sonra Ne Söyler Babi

12- Bize Hafs ibn Umer tahdîs edip söyle dedi: Bize Su'be, Katâde'den;o da Enes'ten tahdîs etti. O:

Peygamber(S), Ebû'Bekr ve Umer (R) namaza hep Elhamdu littâhi RabbVl-Âlemîn ile baslarlardi, demistir [15].

13-.....Bize Ebû Hureyre (R) tahdîs edip söyle dedi: Rasûlullah namaza giris tekbîri ile kiraat arasinda azicik sükût ederdi. Râvî Ebû Zur'a: Ebû Hureyre: Azicik dedi zannederim, demistir. Ben: Yâ Rasûlallah, babam anam sana feda olsun, tekbîr ile kiraat arasindaki su sükûtun (nedir; orada) ne söylersin? dedim. Rasûlullah: "Allâ-humme bâid beyni ve beyne hatâyâye kemâ bâatte beynel-Mesriki ve'l-Magrib. Attâhumme nakkinî mine%hatâyâ kemâ yunakka's-sevbul-ebyadu mine'd-denesi. Allahumme'gsilhatâyâyebVl-mâi ve's-selci vel-beredi (= Yâ Allah, benimle, günâhlarim arasini, dogu ile bati arasini uzaklastirdigin gibi uzaklastir. Yâ Allah, beyaz kumas kirden temizlendigi gibi, beni günâhlardan temizle. Yâ Allah, -geçmis-günâhlarimi da su ile, kar ile, dolu Ile tertemiz yika) derim" dedi[16].

9- Bab
(Bu, geçen babin bir fasli gibidir)

14-.....Bana Ibnu Ebî Muleyke, Ebû Bekr'in kizi Esmâ'dan tahdîs etti (O, söyle demistir): Peygamber (S) kusûf namazini kildir-diydi. Söyle ki: Kiyama durdu, kiyami çok uzatti. Sonra rukû'a vardi, rukû'u uzatti. Sonra basini kaldirdi ve kavmeyi uzatti. Sonra yine rukû'a vardi, rukû'u uzatti. Sonra basini kaldirdi. Sonra secdeye vardi, sucûdu uzatti. Sonra basini kaldirdi. Sonra yine secdeye vardi, sucû-du uzatti. Sonra ayaga kalkti, kiyami uzatti. Sonra rukû'a vardi, rukû'u uzatti. Sonra basini kaldirdi, kavmeyi uzatti. Sonra yine rukû'a vardi, rukû'u uzatti. Sonra basini kaldirdi. Sonra secdeye vardi, sucûdu uzatti. Sonra basini kaldirdi. Sonra yine secdeye vardi, sucûdu uzatti. Sonra namazdan çikti [17]. Akabinde söyle buyurdu: "Cennet bana yaklasti. O kadar ki, eger cür'et etseydim salkimlarindan bir tanesini (alip) size getirebilecektim. Cehennem de bana o kadar yak-lasti ki: Ey Rabbim, ben de onlarla beraber miyim? dedim. Orada bir kadin gördüm". -Râvî Ibn Ebî Muleyke: O'nuh söyle dedigini sanmaktayim, demistir: "Bir kadini bir kedi tirmalayip duruyor. Buna ne oluyor? diye sordum. Bu kadin o kediyi açliktan ölünceye kadar habsetti. Kadin ona yiyecek vermedi, kendi kendine yemesi için de salivermedi. "RâvîNâfi': O'nun söyle dedigini sanirim, dedi: "Yerin haserelerinden yesin diye salivermedi, dediler" [18].

10- Namaz Içinde Gözü Imama Dogru Kaldirmak Babi

Aise de söyle dedi: Peygamber (S):
"Benim geri çekildigimi gördügünüz zaman ben cehennemi bâzisi bâzisini kiriyor hâlde gördüm"demistir [19].

15-.....Ebû Ma'mer söyle demistir: Biz Habbâb'a: Rasûhillah (S) ögle ile ikindi namazlarinda (Kur'ân) okur muydu? diye sorduk. Habbâb ibnu'l-Erett: Evet, dedi. Biz tekrar: Sizler bunu nereden

anlardiniz? diye sorduk. Habbâb: Çenesinin hareket edip oynamasindan, dedi [20].

16-.....Bize Ebû Ishâk haber verip söyle dedi: Ben Abdullah ibn Yezîd'den isittim; o hitabe yaparken söyle dedi: Bize el-Berâ, yalanci olmayarak tahdîs etti ki, onlar Peygamber ile beraber namaz kildiklari zaman Peygamber basini rukû'dan kaldirir, sahâbîler Pey-gamber'i secdeye inmis görünceye kadar ayakta kalirlardi.

17-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah zamaninda günes tutuldu da kusûf namazi kildirdi. Sahâbîler: Yâ Ra-sûlallah, namaz içinde durdugun yerden (görmedigimiz) bir seye elinle uzandigini gördük, sonra (yine namaz içinde) irkilip geri geri geldigini gördük, dediler. Peygamber: "Bana cennet gösteri/di de, ben ondan bir salkima elimle uzandim. Eger o salkimi alabilseydim, dünyâ bakî kaldigi müddetçe ondan muhakkak yerdiniz" buyurdu [21].

18-.....Bize HIIâI ibn Alî' Enes ^n Mâlik'ten tahdîs etti O Wle demistir: Peygamber (S) bize namaz kildirdi. Sonra minbere Si da eliyle mescidin kible tarafina isaret etti. Sonra söyle buyurdu :”Yemîn ederim, simdi size namaz kildirdigim zaman cenneti ve cehennemi su duvarin kible tarafinda sûretlendirilmisler olarak gördüm. Ben hayir ve serr hâlleri hususunda bugünkü gibi bir manzara görmedim". Peygamber bunu üç defa söyledi [22].

11- Namaz Içinde Gözleri Semaye Dogru Kaldirma(nin Çirkinligi) Babi

19-.....Enes ibn Mâlik (R) tahdîs edip söyle demistir: Peygamber (S): "Bâzi kimselere ne oluyor ki, namaz kilarlarken gözlerini semâya dikiyorlar?"buyurdu. Bu husustaki sözleri siddetli oldu, nihayet: "Bunlar ya bu fiillerinden vazgeçerler, ya gözleri kör olur" buyurdu [23]

12- Namaz Içinde Saga Sola Boyun Çevirip Yönelme(nin Çirkinligi) Babi

20-.....Âise(R) söyle demistir: Ben Rasûlui!ah*a, namaz içinde basi saga sola çevirmeyi sordum. "O, kulun namazindan seytânin kapip kaçtigi bir seydir" buyurdu [24].

21-.....Âise(R) söyle demistir: Peygamber (S), üstünde damgalari bulunan bir hamîsa (aba) içinde namaz kildi da: "Bunun damgalari beni mesgul etti; bu hamîsayi Ebü Cehm'e (geri) götürün ve bana bir enbicâniyye getirin" buyurdu [25].

13- Bab: Namaz Kilan Kimse, Kendisine Inmekte Olan Bir Isten Yahud Bir Sey Görmesinden Yahud Kible Tarafinda Bir Tükürük Görmesinden Dolayi Saga Sola Boyun Döndürüp Yönelebilir Mi?

Sehl ibn Sa'd da:

Ebû Bekr basini döndürdü de Peygamber'i gördü, demistir [26].

22-.....Bize Leys, Nâfi'den; o da Ibn Umer'den tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) insanlarin önünde namaz kildirirken, mescidin kiblesinde bir tükürük gördü de, onu kaziyip giderdi. Sonra namazi bitirdigi zaman: "Sübhesiz, herbihniz namazina durdugu zaman, muhakkak Allah onun yüzü tarafindadir. O hâlde hiçbir kimse namaz içinde yüzü tarafina tükürmesin" buyurdu [27]. Bu hadîsi Mûsâ ibnu Ukbe ile Ibnu Ebî Ravvâd da Nâfi'den rivayet etmislerdir.

23-.....Bana Enes ibn Mâlik (R) haber verip söyle dedi: Müslümanlar sabah namazini kilmaktalarken, birden Rasûlullah'in, Âi-se'nin hücresinin perdesini açtigini görüverdiler. Rasûlullah onlara bakti. Onlar ise saff saff namaza durmuslardi. Rasûlullah tebessüm edip güldü. Ebû Bekr, Peygamber namaza çikmak istiyor zanmyle ilk saf fa ulasmak için topuklari üzerinde geri geri çekilmege basladi. Müslümanlar (Peygamber'i görme sevinciyle) namazlarini bozmayi kas-dettiler. Peygamber onlara, namazini tamamlayin diye isaret etti de, perdeyi saliverdi. Iste bu günün sonunda Rasûlullah vefat etti [28].

14- Hazarda, Seferde. Açiktan Okunanda. Gizli Okunanda Olsun, Namazlarin Hepsinde Imam ve Me'müm Için Kur'an Okumanin Vücubu Babi

24-.....Câbir ibn Semure (R) söyle demistir: Küfe ahâlîsinden bâzilari Sa'd ibn Ebî Vakkaas'i Umer'e sikâyet ettiler. Umer onu azledip, yerine Ammâr ibn Yâsir'i üzerlerine âmil ta'yîri etti [29]. Kûfeliler sikâyeti o kadar ileri götürmüslerdi ki, namazi bile güzel kildirmiyor, demislerdi, Umer ona haberci gönderip, getirtti. Ve: Yâ Ebâ Ishâk, bu adamlar sen-namâzi güzel kildirmiyorsun diye iddia ediyorlar? diye sordu. Sa'd: Vallahi ben onlara Rasûlullah'in namazini kildirip, ondan hiçbir sey eksiltmezdim. Yatsi namazini -yâhud ögle ile ikindiyi- kildirirken ilk iki rek'atlarda biraz çokça dururdum, son iki rek'atta hafif tutardim, dedi. Umer: Senin hakkindaki zannimiz da bu idi, yâ Ebâ Ishâk, dedi. Müteakiben (mes'eleyi tahkik için) birini yâhud birkaç kimseyi kendisiyle birlikte Kûfe'ye gönderdi. Gönderilen zât Küfe ahâlîsinden Sa'd'm hâlini sordu. Hiçbir mescid birakmadi ki, oradan Sa'd'in hâlini sormasin. Onlar da hep hayirli övgülerde bulundular. Nihayet Abs ogullari'na âid bir mescide girdi. Ebû Sa'de künyesiyle anilan Usâme ibn Katâde isminde biri ayaga kalkti ve: Madem ki bize and verip, bildigimizi söylemeye çagirdin (söyleyelim): Sa'd askerin basma geçip harbetmez. Mal taksim ederken musâvât gözetmez. Hükümde adalet etmez, dedi. Bunun üzerine Sa'd da: Madem ki böyle söyledin, ben de vallahi (senin aleyhine) üç duâ edecegim: Yâ Allah, senin bu kulun yalanci ise, riya ve sum'a olsun diye ayaga kalkti ise ömrünü uzat, fakirligini çogalt, fitnelere ugrat, dedi. Râvî Abdulmelik ibn Umeyr dedi ki: Sonralari o ada-ma hâli soruldugu vakit: Kocamis, fitneye ugramis, yasli bir kimseyim. Bana Sa'dJm bedduasi isabet etti, der idi. Câbir'den bu hadîsi rivayet eden Abdulmelik ibn Umeyr dedi ki: Sonralari onu ben de gördüm. Yaslilikten kaslari gözlerinin üzerine sarkmis oldugu hâlde, yollarda rast geldigi

kizlara satasir, onlari çimdiklerdi [30].

25-..... Bize ez-Zuhrî, Mahmûd ibnu'r-Rabî'den, o da Ubâde ibnu's-Sâmit'ten tahdîs etti. Rasûlullah (S): "Fâtihatu'l-Kitâbi okumayanin namazi yoktur" buyurmustur [31].

26-.....(Ebû Hureyre -R- söyle demistir:) Rasûlullah mescide girdi. Akabinde bir kimse de girdi ve namaz kildi. Sonra Peygam-ber'e selâm verdi. Peygamber selâmini aldiktan sonra: "Dön de yeniden kil, çünkü sen namaz kilmis olmadin" buyurdu. O kimse döndü, kildigi gibi tekrar namaz kildi. Sonra geldi ve Peygamber'e selâm verdi. Peygamber yine: "Dön de yeniden kil, çünkü sen namaz kilmis olmadin" buyurdu. Bu da üç defa oldu. Nihayet o kimse: Seni hakk ile Peygamber gönderen Allah'a yemîn olsun ki, bundan baska türlüsünü bilmiyorum; bana (dogrusunu) ögret, dedi. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu: "Namaza durdugun vakitte Allâhu Ekberde. Sonra ne kadar kolayina gelirse o kadar Kur'ân oku. Sonra rükû'a var, beden uzuvlarin yatismis oluncaya kadar dur. Sonra basini kaldirip, ayakta büsbütün dogruluncaya kadar, yâni tâ beden uzuvlarin yatismis oluncaya kadar dur. Sonra secdeye var, tâ mutma'in oluncaya kadar kal. Sonra basini kaldir, tâ mutma'in oluncaya kadar otur. Bunu namazin bütününde (böylece) yapin [32].

15- Ögle Namazinda Kiraat Babi

27-.....Câbir ibn Semure (R) söyle demistir: Sa'd ibn Ebî Vakkaas: Ben onlara (yânî Küfe ahâlîsine) Rasûlullah'in namazini kildiriyor, ondan hiçbir sey eksiltmiyordum. Söyle ki, ögle ile ikindi namazlarini kildirirken ilk iki rek'atlarda fazla durur, son iki rek'atta ha fîf tutardim, dedi. Bunun üzerine Urner: Senin hakkindaki zann(imiz zâten) budur, dedi [33].

28-.....Ebû Katâde (R) söyle demistir: Peygamber (S) ögle namazinin ilk iki rek'atinda Fâtihatu'l-Kitâb ile beraber birer de sûre okur, birinci rek'atta uzunca, ikinci rek'atta ise kisa sûre okurdu. Giz-lice okudugu âyeti de bâzan bizlere isittirirdi. Ikindi namazinda da (ilk iki rek'atta) FâtIhatu'l-Kitâb ile beraber birer sûre okur, birincisinde uzun, ikincisinde kisa sûre okurdu. Sabah namazinin ilk rek'a-tinda kiraati uzatir, ikincisinde kisaltirdi [34].

29-.....Ebû Ma'mer söyle demistir: Biz, Habbâb ibnu'l-Erett'e:
Peygamber (S) ögle ile ikindi namazlarinda (Kur'ân) okur muydu? diye sorduk. Evet, dedi. Biz: Bunu hangi seyle tanirdiniz? dedik. Sakalinin oynamasindan (anlardik), dedi [35].

16- Ikindi Namazinda Kiraat Babi

30-.....Ebû Ma'mer söyle demistir: Ben Habbâb ibnu'l-Erett'e: Peygamber (S) ögle ile ikindi namazlarinda Kur'ân okur mu idi? dedim. Habbâb: Evet, dedi. Ben: Siz Peygamberdin okumasini

hangi seyle bilirdiniz? diye sordum. Sakalinin debelenmesiyle, dedi.

31-.....Ebû Katâde (R) söyle demistir: Peygamber (S) ögle ile ikindi namazlarinin ilk iki fek'atlarinda Fâtihatu'l-Kitâb ile beraber birer de sûre okur, bâzi defalarda okudugu âyeti bizlere isittirirdi.

17- Aksam Namazinda Kiraat Babi

32-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: (Bir defa annem)Ümmü'l-Fadl, oglu ben Abdullah'in Ve 1-mürselâti urfen sûresini okudugunu isitti de: Ey ogulcugum, Allah'a yemîn ederim ki, bu sûreyi okuman ile derdimi aklima getirdin. Bu sûre Rasûlullah'in aksam namazinda okudugunu en son isittigim sûredir, dedi [36].

33-.....(Medine Vâlîsi bulunan) Mervân ibnu'l-Hakem söyle demistir: Zeyd ibn Sabit bana: Sen neden aksam namazinda hep Kisâri Mufassal'dan (yâni mufassal grubunun kisa sûrelerinden) okuyorsun? Hâlbuki ben Rasûlullah'tan dinledim; O, aksam namazinda en uzun iki sûrenin uzununu okuyordu, dedi [37].

18- Aksam Namazinda Kiraati Açiktan Okumak Babi

34-.....Cubeyr ibn Mut'im: Ben Rasûlullah'in aksam namazinda Ve't-Tûri sûresini okudugunu isittim, demistir [38].

19- Yatsi Namazinda Kiraati Açiktan Okumak Babi*'

35-.....EbûRâfi' Nufey' es-Sâgî söyle dedi: Ben Ebû Hureyre'nin ardinda yatsi namazini kildim. Iza's-semâu'nsakkat sûresini okudu da secde yerinde secde etti. Ben ona bunu sordum. O da: Ben Ebu'l-Kaasim(S)'in arkasinda bu secdeyi yaptim. Binâenaleyh O'na kavusuncaya kadar bu secdeyi hep yapip duracagim, dedi [39].

36-.....BizeSu'be, Adiyy (ibn Sâbit)'den tahdîs etti. O, söyle demistir: Ben el-Berâ'dan isittim (söyle dedi): Peygamber (S) bir seferde idi. Yatsi namazinda iki rek'atin birinde Ve't-tîni ve'z-zeytûni sûresini okudu [40].

20- Yatsi Namazinda Içinde Tilavet Secdesi Bulunan Süreyi Okumak Babi

37-..... Bu Ebû Râfi' Nufey es-Sâgî söyle demistir: Ben Ebû Hureyre'nin ardinda yatsi namazini kildim, tza's-semâu'nsakkat sûresini okudu da secde yerinde secde etti. Bu nedir? diye sordum. O da: Ben Ebû'l-Kaasim'in ardinda bu secdeyi yaptim. Binâenaleyh O'na kavusuncaya kadar bu

secdeyi hep yapip duracagim, dedi.

21- Yatsi Namazinda Kiraat Babi

38-.....el-Berâ (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den isittim; yatsi namazinda Ve't-tîni ve'z-zeytûnisûresini okuyordu. O'ndan güzel sesli -yâhud O'ndan güzel okuyuslu- hiçbir kimseyi dinlemedim.

22- Bab: Musalli, Ilk Iki Rek'atta Uzatma. Son Iki Rek'atta Ise Kisaltma Yapar

39-..... Ben Câbir ibn Semure'den isittim, söyle dedi: Umer, Sa'd ibn Ebî Vakkaas'a, Kûfeliler senden namaza varincaya kadar hersey hakkinda sikâyet ettiler, dedi. Sa'd: Bana gelince, ben namazin ilk iki rek'atinda uzatma yapar, son iki rek'atinda kisaltir ve Ra-sûlullah'm iktidâ etmis oldugum namazindan hiçbir seyi eksiltmiyordum, dedi'. Umer: Sen dogru söyledin. Senin hakkindaki zann zâten budur -yâhud hakkindaki zannim zâten budur, dedi.

23- Sabah Namazinda Kiraat Babi

Ve Ümmü Seleme: Peygamber(S) et-Tûr Sûresi'ni okudu, dedi [41].

40-.....Bize Seyyar ibn Selâme tahdîs edip söyle dedi: Ben babam ile beraber Ebû Berze el-Eslemî'nin yanma girdim, ve ona namazlarin vakitlerini sorduk. Bunun üzerine Ebû Berze söyle dedi: Peygamber (S) ögleni günes semânin ortasinda batiya meylettigi zaman kilardi. Ikindiyi de (öyle bir saatte kildirdi ki), insan Medîne'-nin en uzak yerine (gidip evine) dönerdi de günes henüz dipdiri olurdu. Ebu'l-Minhâl Seyyar ibn Selâme: Ebû Berze'nin aksam namazi hakkinda söyledigini unuttum, dedi. Ebû Berze dedi ki: Peygamber yatsi namazini gecenin ilk üçte birine kadar geri birakmakta be's görmezdi; yatsi namazindan evvel uyumayi ve yatsi namazindan sonra da oturup konusmayi sevmezdi. Sabah namazini kildirir, namazdan ayrilinca insan yaninda oturani tanirdi. Sabah namazinin iki rek'a-tinda -yâhud ikisinden birinde- altmis âyetten yüz âyete kadar Kur'-ân okurdu [42].

41-.....Bize Ibn Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Atâ haber verdi. O, Ebû Hureyre'den söyle derken isitmistir: Her namazda Kur'ân okunur. Rasûlullah'in bize isittirdiklerini biz de sizlere isittiriyoruz. Bizden gizlice okuduklarini, biz de sizlerden gizli okuyoruz.

Ümmü'I-Kur'ân'dan baska bir sey okumazsan sana yeter. Daha ziyâde okursan daha hayirlidir [43].

24- Sabah Namazi Kiraatinin Açiktan Okunmasi Babi

Ve Ümmü Seleme söyle dedi: Ben insanlarin gerisinde tavaf ettim; Peygamber et-Tûr Sûresi'ni [44]

okuyarak namaz kildiriyordu .

42-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S), sahâbîlerinden birkaç kisi ile birlikte Ukaz panayirina dogru yürüyorlardi [45]. O târihte seytânlar semâdan haber almaktan men' edilmis, (haber almaya çiktikça) üzerlerine sihâblar (atesli seyler) atilmis bulunuyordu. (Semâdan kovulan) seytânlar, kavimleri yanina döndüklerinde kendilerine: Ne oluyorsunuz (Neden hiçbir haber getirmiyorsunuz)? dediler. Onlar da: Semâdan haber almaktan men' edildik; üzerimize sihâblar saliverildi, dediler. Bunun üzerine onlara: Sizinle semâ haberi arasina girip, sizin haber almaniza mâni' olan sey, muhakkak yeni peyda olmus bir seydir. Arzin dogularini ve batilarini dolasin da, sizinle semâ haberi arasina engel olan seyi, bakip ögreniniz, denildi. Iste bunlarin içinden Tihâme cihetine yollanmis olan takim da Ukaz panayirina gitmek üzere Nahle'de bulunan Peygamber'in bulundugu yere varmis oldular. O sirada Rasûlullah orada sahâbîlerine sabah namazini kildiriyordu. (Namazda okudugu) Kur'ân'i isitince, bunlar kulak verdiler. Ve birbirlerine: Semâdan haber almaktan sizi men' eden yemîn olsun iste budur, dediler. Iste o zaman bu haberciler kendi kavimleri yanma döndüklerinde: "Ey kavmimiz, biz, hayranlik veren bir Kur'ân dinledik ki, o Hakk 'a ve dogruya götürüyor. Bundan dolayi biz de ona îmân ettik. Rabbimiza asla hiçbir seyi ortak tutmayacagiz," dediler. Allah da Peygamber'ine: Kul ûhiye iley-le ennehu istemea neferun mine 7-cinn sûresini indirdi [46].

Rasûlullah'a vahyolunan iste cinnlerin bu sözleridir [47].

43-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) namazda emr olundugu yerde (açiktan) okudu. Yine emr olundugu yerde sükût etti (yânî gizli okudu) [48]. "Ve mâ kâne Rabbüke nesiyyen — Ve Senin RâbbUn unutkan degildir" (Meryem: 64), Ve "And olsun ki, Allah'in ElçisVnde sizin için güzel bir örnek vardir'1 (ei-Ah/âb: 211) [49].

25- Bir Rek'at Içinde Iki (ve Daha Ziyade) Sürenin Cem' Edilmesi, Süre Sonlari Ile Kiraat Yapilmasi, ve (Usman Mushaf'inin Tertibine Muhalif Olarak) Bir Süreden Evvel Diger Bir Süre Okunmasi, Bir Sürenin Evveli Ile Kiraat Yapilmasi Babi [50]

Ve Abdullah ibnu's-Sâib'den rivâyeten zikrolunur ki, bir defa Peygamber (S) Mekke'de sabah namazinda el-Mü'minûn Sûresi'ni okumus, nihayet Mûsâ ve Hârûn yâhud isa'nin zikrine gelince kendisini bir öksürük tutmus, bu sebeble rukû'a varmistir [51].
Umer de, birinci rek'atta el-Bakara Sûresinden yüzyirmi âyet, ikinci rek'atta el-Mesânî'den bir sûre okumustur [52].
Keza el-Ahnef ibn Kays da sabah namazinin ilk rek'atinda el-Kehf Sûresi'ni, ikinci rek'atinda Yûsuf yâhud Yûnus Sûresi'ni okuyup, sabah namazini Umer'in arkasinda bu sûreler ile kildigini [53]

söylemistir .
îbn Mes'ûd da namazda birinci rek'atta el-Enfâl Sûresi'nden kirk âyet, sonra ikincide el-Mufassal'dan bir sûre okumustur [54].
Katâde'ye bir sûreyi iki rek'ata taksim ederek okuyan kimse, keza bir tek sûreyi her iki rek'atta tekrar eden kimse hakkindaki hükmü soruldugunda, o: Be's yoktur, hepsi de Allah'in Kitâbfdir, demistir [55].
Ubeydullah dedi ki: Sabit el-Bunânfden, o da Enes ibn Mâlikken (o, söyle demistir): Ensâr'dan bir zât kendi kavmine Kubâ mescidinde imamlik ederdi. O zât açiktan okunacak namazlarda ne zaman namazda okunacak sûrelerden birini okuyacak olsa, evvelâ Kul huvellahu ahad Sûresi'ni okur, onu bitirdikten sonra ötekine baslardi. Bunu her rek'atta yapardi. Arkadaslari ona itirâz edip: Sen bu sûreyi okuyorsun, sonra buna kanmiyorsun da baska bir sûre daha okuyorsun- Ya bu sûreyi okumakla yetin, yâhud bunu birak da baska sûre oku, dediler. O da: Ben bunu terkedecek degilim.
Böylece imamlik etmemi isterseniz, edeyim. Istemediginiz takdirde sizi terkederim, kildirmam, dedi. Hâlbuki o zâti onlar kendilerinin en faziletlilerinden sayarlardi. Bunun için baskasinin imâm olmasini da istemiyorlardi. Peygamber onlara geldigi zaman keyfiyyeti O'na haber verdiler. Peygamber de: "Yâ fulan, arkadaslarinin tavsiye ettikleri seyi yapmaktan seni men' eden nedir? Her rek'atta seni bu sûreye yapismana sevkeden sebeb nedir?" diye sordu. O zât: Ben bu sûreyi seviyorum, dedi. Peygamber de: "Onu sevmen sübhesiz seni cennete girdirecektir" buyurdu [56].

44-.....Amr ibn Murre söyle demistir: Ben Ebû Vâil'den isittim, söyle dedi: Bir gün Ibn Mes'ûd'a bir kimse geldi ve: Ben bu gece bütün Mufassal\ bir rek'atta okudum, dedi. Ibn Mes'ûd cevaben: Siir okur gibi acele acele mi? Vallahi ben Peygamber(S)'in Nazâir'dçn (niikdârca birbirine yakin sûrelerden) hangilerini bir araya getirdigini biliyorum, dedi ve her biri ikiser okunmus sûreler olmak üzere, mufassaldan yirmi sûre saydi [57].

26- Bab: Musalli (Dört Rek'atli Namazlarin) Son Iki Rekatlarinda Fatihatü'l-Kitab Okur

45-.....(Ebû Katâde -R- söyle demistir:) Peygamber (S) ögle namazinin ilk iki rek'atinda Ümmü'l-Kitâb (yâni el-Fâtiha) ile birer de sûre; son iki rek'atinda da yalniz Ümmü'l-Kitâb okurdu. Bazen bize (gizli okudugu) âyeti de isittirirdi. Ilk rek'atta kiraati, ikinci rek'-attan ziyâde uzatirdi. Ikindi namazinda da böyle, sabah namazinda da böyle yapardi [58].

27- Ögle ve Ikindi Namazlarinda Kiraati Gizli Okuyan Kimse Babi

46-.....Bize Cerîr, el-A'mes'ten; o da Umâre ibn Umeyr'den; o da Ebû Ma'mer'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Ben Habbâb'a: Rasûlallah (S) ögle ile ikindi namazlarinda (Kur'ân) okur muydu? diye sordum. Evet, dedi. Biz, bunu nereden bildin? diye sordugumuzda: Sakalinin oynamasindan, dedi [59].

28- Bab: Imam (Sirri Namazda Okudugu) Âyeti Isittirirse?

47-.....Bana Ebû Katâde'nin oglu Abdullah söyle tahdîs etti: Peygamber (S) ögle ile ikindi namazlarinin ilk iki rek'atlarinda Ümmû'I-Kur'ân ile beraber birer de sûre okurdu. Ve bazen gizli okudugu âyeti bizlere isittirirdi. Birinci rek'atta kiraati uzatirdi [60].

29- Bab: Musalü Birinci Rek'atta Kiraati Uzatir

48-..... (Ebû Katâde söyle demistir:) Peygamber (S) ögle namazinin birinci rek'atinda kiraati uzatir, ikinci rek'atinda kisaltirdi. Bu, birinci rek'atta uzatip, ikincide kisaltmayi sabah namazinda da yapardi [61].

30- Imamin "Âmin" Sözünü Açiktan Söylemesi Babi

Ve Atâ ibn Ebî Rebâh:
Amîn, bir duadir. Ibnu'z-Zubeyr ile ardinda namaz kilanlar öyle âmîn derlerdi ki, mescid seslerinden çinlardi, demistir [62].

Ebû Hureyre de müezzinligini yaptigi imâma: Bana "Âmîn"i kaçirtma, diye nida ederdi [63].
Nâfi' de: ibn Umer "Amîn" demeyi hiç terketmezdi; herkesi de "Amîn" deyiniz diye tesvîk edip ragbetlendirirdi. "Âmîn" demek hakkinda ben ondan hayirli haber isîtmisimdir, demistir [64].

49-..... Bize Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den ve Abdurrahmân oglu Ebû Seleme'den haber verdi, Bu ikisi de Ebû Hureyre'den haber vermislerdir. (Ebû Hureyre söyle demistir:) Peygamber (S): "Imâm Âmîn dedigi zaman, siz de Âmîn deyiniz. Zîrâ her kimin Âmîn demesi meleklerin Âmîn demesine denk olursa, geçmis günâhlari magfiret edilir" buyurdu. Râvî Ibn Sihâb ez-Zuhrî: Rasûlullah da Âmîn der idi, dedi [65].

31- "Âmin" Demenin Fazileti Babi

50-.....(Ebû Hureyre -R- söyle demistir:)Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Sizlerden biri Âmîn dese, melekler de gökte Âmîn deseler de her ikisi birbirine uygun düserse, o kimsenin geçmis günâhlari magfiret edilir" [66].

32- Me'mümun "Âmin" Sözünü Açiktan Söylemesi Babi

51- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Ebû Bekr'in himayesinde bulunan Sumeyy'den; o da Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti. Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S)

söyle buyurdu: "Imâm GayrVl-magdûbi aleyhim vele'd-dâllîn dedigi zaman, sizler Âmîn deyiniz. Çünkü her kimin Âmîn demesi, meleklerin Âmîn demesine uyarsa, onun geçmis günâhi magfiret edilir" [67].

Muhammed ibn Amr, bu hadîsi Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'den.. senediyle rivayet etmekte Sumeyy'e mutâbaat etmistir. Keza Nuaym el-Mucmir de yine Ebû Hureyre'den olmak üzere Sumeyy'e mutâbaat etmistir.

33- Bab: Namaz Kilacak Kimse Saffin Ötesinde Rükü' Etse?

52-..... Bize Hemmâm, Ziyâd el-A'lem'den; o da el-Hasen'den; o da Ebû Bekre'den tahdîs etti. Ebû Bekre (bir defa kosa kosa) Peygamber'in yanina vardi. Peygamber rukû'da idi. O da saffa ulasmadan geri tarafta rukû'a vanverdi. Sonra bu hareketini Peygamber'e haber verdi. Peygamber: "Allah hirsini artirsin, lâkin bir daha (bunu) yapma" buyurdu [68].

34- Tekbirin Rükü' Içinde Tamamlanmasi Babi [69]

Ibn Abbâs bunu Peygamber'den olmak üzere söyledi [70]

Bu konuda Mâlik ibn Huveyris hadîsi de vardir [71].

53-.....Imrân ibn Husayn, Basra'da Alî'nin arkasinda namaz kilmistir. Namazdan sonra râvî Mutarrif ibn Abdillah'a: Vallahi bu zât bize Rasûlullah ile birlikte kilageldigimiz namazi hatirlatti, deyip, Rasûlullah'in her kalkip egildikçe Allâhu Ekber dedigini zikretmistir [72].

54-..... Bize Mâlik, tbn Sihâb'dan; o da Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre'den olmak üzere haber vermistir. Ebû Hureyre (R) onlara namaz kildirmis da, her egilip kalktikça tekbîr alirmis. Namazdan çiktiktan sonra da: Sübhesiz ki içinizde namazi Rasûlullah'in namazina en çok benzeyen benim, dermis [73].

35- Tekbirin Sucüdda Tamamlanmasi Babi [74]

55-.....Mutarrif söyle demistir: Ben, Imrân ibn Husayn ile birlikte Alî ibn Ebî Tâlib'in arkasinda namaz kildim. Alî, secdeye varirken, secdeden basini kaldirirken, ikinci rek'attan kalkarken hep Allâhu Ekber diyordu. Alî namazi bitirdikten sonra, Imrân ibn Husayn elimden tuttu da: "Bu zât bana, Muhammed (S)'in namaz kil-dirisini hatirlatti" yâhud "Vallahi bize Muhammed'in kildirdigi namazi kildirdi" dedi [75].

56-.....Ikrime söyle demistir: Ben Makaami Ibrâhîm'in yaninda bir kimse gördüm; her egilme ve yükselmede tekbîr aliyordu, dike-lince ve alçalinca da. Ben bunu Ibn Abbâs'a haber verdim. Ibn Ab-bâs: Hey anasiz kalasi, bu sekilde namaz kilmak Peygamber(S)'in sünneti degil midir? dedi.

36- Sucüdden Kalkarken "Allahü Ekber" Demek Babi

57- Bize Mûsâ ibn Ismâîl tahdîs edip söyle dedi: Bize Hemmâm, Katâde'den; o da Ikrime'den haber verdi. Ikrime söyle demistir: Mekke'de bir ihtiyar adamin ardinda namaz kildim. Yirmi iki kerre tekbîr aldi. Ben Ibn Abbâs'a: Bu harîf ahmaktir, dedim. Bunun üzerine Ibn Abbâs: Öyleyse anan seni kaybetsin -diger ta'bîrle anan aglasin-; bu, Ebû'l-Kaasim(S)'in sünnetidir, dedi [76].
Ve Mûsâ ibn Ismâîl söyle dedi: Bize Ebân tahdîs edip söyle dedi: Bize Katâde tahdîs edip söyle dedi: Bize Ikrime tahdîs etti [77].

58-.....Bizeel-Leys, UkayPden; oda Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Abdurrahmân ibnu'l-Hâris'in oglu Ebû Bekr haber verdi. O, Ebû Hureyre'den söyle derken isitmistir: RasûluLlah (S) namaza kalktiginda ayakta iken ihram tekbîri alirdi. Sonra ru-kû'a varirken tekbîr alirdi. Sonra rukû'dan belini dogrulttugunda Se-miallâhu limen hamideh, sonra ayakta iken Rabbena ve leke'l-hamd derdi. Sonra secdeye inerken tekbîr alir, sonra secdeden basini kaldirirken tekbîr alir, sonra (ikinci) secdeye varirken tekbîr alir, sonra bir daha basini kaldirirken tekbîr alir, sonra tamâm edinceye kadar bütün namazda böyle yapardi. Ikinci rek'ati bitirip oturduktan son ra ayaga kalkarken de tekbîr alirdi [78].

37- Rukü'da Avuçlari Dizler Üzerine Koymak Babi

Ebû Humeyd sahâbî arkadaslari içinde: Peygamber (S) rukû'da elleriyle dizlerini tutardi, demistir [79].

59-.....Bize Su'be, Ebû Ya'fûr'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Mus'ab ibn Sa'd'dan isittim, o söyle diyordu: Ben, (bir defa) babam Sa'd ibn Ebî Vakkaas'in yaninda namaz kildim. Rukû'da iki avucumu birbirine yapistirdiktan sonra, o vaziyette ellerimi iki uylugumun arasina koydum. Babam beni bundan nehyetti ve: Biz bunu evvelleri yapardik, (lâkin sonra bundan) nehyolunduk ve ellerimizi dizlerimizin üzerine koymakla emrolunduk, dedi [80].

38- Bab: Musalli Rukü'u Tam Yapmadigi Zaman?

60-.....Bize Su'be, Süleyman'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Zeyd ibn Vehb'den isittim, söyle dedi: Huzeyfe rukü'u ve sucûdu tamam yapmayan bir kimse gördü de, ona: Seri namaz kilmis olmadin. Sayet bu hâl üzere ölürsen, Allah'in Muhammed'i yaratmis oldugu fitrattan baska bir fitrat [81]

üzere ölürsün, dedi .

39- Rukü'da Belin Dividüz Yapilmasi Babi

Ve Humeyd, sahâbî arkadaslari içinde: Peygamber (S) rükû' etti, sonra belini (kamburlastirmadan dümdüz) büktü, demistir [82].

40- Rukü'u Tamamlamanin Siniri Ile Rukü'da Itidal ve Tuma'ninet Babi [83]

61-.....el-Berâ (R) söyle demistir: Peygamber (S)'in kiyam ile ka'de müstesna olmak üzere rukû'u, sucûdu, iki secde arasi, rukû'-dan bas kaldirmasi birbirine takriben müsâvî idi [84].

41- Peygamber(S)'in, Rukü'unu ve Sucüdunu Tam Yapmayan Kimseye Namazi Yeniden Kilmayi Emretmesi Babi

62-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) mescide girdi. Derken biri de girdi ve namaz kildi. Sonra Peygamber'in yanma gelip selâm verdi. Peygamber onun selâmini aldiktan sonra: "Dön, yeni bastan namaz kil, çünkü sen namaz kilmis olmadin" buyurdu. O kimse tekrar namaz kildi, sonra gelip Peygamber'e selâm verdi. Peygamber yine: "Dön de yeniden kil, çünkü sen namaz kilmis olmadin" buyurdu. Bu kilip dönmeler üç defa oldu. Nihayet o kimse: Seni hakk ile Peygamber gönderen Allah'a yemîn olsun ki, bunun baska türlüsünü bilmiyorum; bana dogrusunu ögret, dedi. Peygamber de söyle buyurdu: "Namaza durdugun vakitte, ihram tekbîrini al, sonra ne kadar kolayina gelirse o kadar Kur'ân oku. Sonra rukû'a var da beden organlarin yattsincaya kadar dur. Sonra basini kaldir, ayakta (büsbütün) dogruluncaya kadar dur. Sonra secdeye var da mutmain oluncaya kadar kal. Sonra basini kaldir, tâ mutmain oluncaya kadar otur. Sonra yine secdeye varip, bedenin secdede sâkinle-sinceye kadar kal. Sonra bunu namazinin bütününde de böylece yap" [85].

42- Rukü'da Dua Etmek Babi

63-..... Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) rukû'unda ve sucûdunda; "Subhâneke Allâhümme Rabbena ve hl-hamdike. Alla-humme igfir lî(= Ey Rabb'imiz olan Allah, Seni kendi kuvvetimle degil, hamde lâyik olan tevfîk ve hidâyetinle sana mahsûs olan hamd ile tesbîh ederim. Yâ Allah, bana magfiret eyle)" der idi [86].

43- Rukü'dan Baslarini Kaldirdiklari Zaman Imam ve Arkasinda Namaz Kilanlarin Söyleyecekleri Söz Babi

64-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S), Semiallâhu limen hamideh dedigi zaman [87]

Allâhümme Rabbena ve lekel-hamdu der idi . Ve yine Peygamber, rükû' ettigi zaman ve rükû'-dan basini kaldirdigi zaman tekbîr alirdi. Iki secdeden sonra ayaga kalktiginda da Allâhu Ekber der idi.

44- "Allahümme Rabbena Leket-Hamd" Sözünün Fazileti Babi

65-.....(Ebû Hureyre -R- söyle demistir:) Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "îmâni Semiatiâhu limen hamideh dedigi zaman, sizler Allâhümme Rabbena lekel-hamd deyiniz. Çünkü her kimin böyle demesi, meleklerin böyle demesine uygun düserse, geçmis günâhlari magfiret edilir" [88].

45- Bab [89]

66-.....Ebû Hureyre (R): Yemîn olsun sizlere Peygamber'in namazina yakin namaz kildiracagim, dedi. Ebû Hureyre ögle, yatsi ve sabah namazlarinin son rek'atlarmda Semiallâhii limen hamideh dedikten sonra kunût yapar, bu kunûtta mü'minlere duâ ve kâfirlere la'net ederdi [90].

67-.....Enes ibn Mâlik (vaktiyle) kunût, aksam ile sabah namazlarinda (okunur) idi, demistir [91].

68-..... Rifâa ibn Râfi1 (R) söyle demistir: Bir gün Peygamber'in arkasinda namaz kiliyorduk. Rukû'dan basini kaldirdiginda Semiallâhu limen hamidehu dedi. Ardinda namaz kilmakta olan biri: Rabbena ve lekeH-hamdu hamden kesîran tayyiben mubârekenfîhi (Allah'a çok hayirli, tertemiz, bereketli kilinmis olarak bol bol hamd olsun), dedi. Peygamber namazdan çikinca: "Demin su kelâmi söyleyen kim idi?" diye sordu. O zât da: Benim, dedi. Peygamber (S): "Allah'a yemin olsun, otuz bu kadar melek gördüm ki, o sözü hangisi evvel yazacak diye yaris ediyorlardi" buyurdu [92].

46- Rukü'dan Basini Kaldirdigi Zaman Beden Uzuvlarinin Tamamen Sakinlesip Yatismasi Babi

Ve Ebû Humeyd: Peygamber basini kaldirdiginda omurga kemiklerinden herbiri yerli yerine gelinceye kadar dümdüz dogrulurdu, demistir [93].

69-.....Bize Su'be, Sabit (ibn Eslem el-Bunânî)'den tahdîs etti' O, söyle demistir: Enes ibn Mâlik (R) bize Rasûlullah'in namazini ta'rîf ederdi. Namaz kildirdi da basini rukû'dan kaldirdigi vakitte secdeye varmayi (galiba) unuttu diyecegimiz kadar ayakta kalirdi [94].

70-..... el-Berâ (R) söyle demistir: Peygamber (S)'in rukû'u, sucûdu, rukû'dan basini kaldirdigi zamanki durmasi ve iki secde arasindaki oturmasi birbirine takrîben musâvî idi [95].

71-.....Bize Hanimâd ibn Zeyd, Eyyûb es-Sahtiyânî'den; o da Ebû Kilâbe'den tahdîs etti. O söyle demistir: Mâlik ibnu'I-Huvcyris (R) bize Peygamber'in namazinin nasil oldugunu gösteriyordu. Bu-nu göstermesi namaz vakti disinda oluyordu. Mâlik ayaga kalkip ayakta durdu, sonra rukû'a vardi ve rukû'u tam yerlestirdi. Sonra basini kaldirdi, azicik durdu. Râvî der ki: Ve bize bu seyhimiz Ebû Bureyd'in namazi gibi kildirdi. Ebû Bureyd de ikinci secdeden basini kaldirdigi zaman dümdüz oturur, sonra ayaga kalkardi [96].

47- Bab: Musalli Secdeye Giderken Tekbir'le Birlikte Süzülerek Iner [97]

Nâfî' de: Ibn Umer secdeye süzülürken ellerini dizlerinden evvel yere koyardi, demistir [98].

72-.....Bize Suayb, ez-Zuhrî'den tahdîs etti. O, söyle demistin Bana Abdurrahmân ibnu'l-Hâris ibn Hisâm'in oglu Ebû Bekr ile Abdurrahmân ibn Avf'un oglu Ebû Seleme söyle haber verdiler: Ebû Hureyre farz nev'inden olsun, baska nevi'den olsun; keza ramazânda olsun, ramazân disinda olsun, her namazda tekbîr alirdi" [99]. Söyle ki, namaza dikilip basladigi zaman tekbîr alirdi. Sonra rukû'a varirken tekbîr alirdi. Sonra Semiallâhu limen hamideh der, daha sonra secdeye varmazdan evvel Rabbena ve lekel-hamd derdi. Sonra secdeye süzülüp inerken Allâhu Ekber der, daha sonra secdeden basini kaldirirken tekbîr alirdi. Sonra ikinci secdeyi ederken tekbîr alirdi. Sonra secdeden basini kaldirirken tekbîr alirdi. Sonra ikinci rek'at-taki ilk oturustan ayaga kalktigi zaman tekbîr alirdi. Namazi bitirinceye kadar her rek'atta bunu yapardi. Sonra namazdan kalktigi zaman: Nefsim elinde olan Allah'a yemîn olsun ki, içinizde Rasûlul-lah'in namazina en çok benziyen namazi kildiran benim. Su muhakkak ki Rasûlullah (S) dünyâdan ayrilincaya kadar O'nun namazi vallahi iste böyle idi, derdi.
Râvî Ebû Bekr ibn Abdirrahmân ile Ebû Seleme ibn Abdirrahmân söyle dediler: Yine Ebû Hureyre söyle dedi: Rasûlullah basini rukû'dan kaldirirken Semiallâhu limen hamidehu, Rabbena ve lekel-hamd der, isimlerini söyleyerek bir takim kimseler için dua eder ve: Yâ Allah, Velîd ibnu'I-Velîd'i, Seleme ibn Hisâm'i, Ayyas Ibn Ebî Rabîa'y* ve (kâfirlerin elinde bunalip) zaîf görülen diger mü'minle-ri kurtar. Yâ Allah, Mudâr'i daha siddetli çigne, içinde bulunduklari bu yillan Yûsuf Peygamber'in o siddetli yillarina benzet, der idi. Ebû Hureyre: O siralarda Mudâr'in dogu tarafta olanlari, Rasûlullah'a henüz muhalif idiler, dedi [100].

73-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne birçok kerre ez-Zuhrî'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik'ten isittim, söyle diyordu: Rasûlullah bir defasinda attan düstü - Sufyân "min feresin" yerine belki "an feresin" demistir - de sag tarafi berelendi. Bizler hasta ziyareti yapmak üzere yanina girdik. Derken namaz vakti geldi. Peygamber bize oturdugu hâlde namaz kildirdi, biz de oturduk. Sufyân birlkerre de:Biz de oturarak namaz kildik,iseklinde söyledi. Peygamber namazi bitirince: "Imâm ancak kendisine uyulmak için imâm yapilmistir. Binâenaleyh imâm tekbîr aldiginda, siz de tekbîr aliniz. Rukû'a vardiginda, siz de rükû'a variniz. Rukû'dan basini

kaldirdigmda siz de kaldiriniz. Semiallâhu limen hamiden dedigi zaman, Rabbena ve leke'l-hamdu deyiniz. Secde ettiginde siz de secde ediniz" buyurdu.
Sufyân ibn Uyeyne, tilmizi Alî ibn Abdillah'a: Ma'mer ibn Râ-sid de hadîsi bunun gibi mi getirdi? diye sordu. Alî ibn Abdillah: Evet, dedim. Sufyân: Vallahi Ma'mer, Zuhrî'den saglam, sahîh bir ezberleme ile ezberlemistir. Zuhrî de Ma'mer'in söyledigi gibi Ve leke'l-hamdu demistir, dedi.
Sufyân: Ben de Zuhrî'den, onun, sag yanindan berelendi dedigini ezberledim. Biz Ibn Sihâb ez-Zuhrî'nin yanindan çiktigimizda Ibn Cureyc: Ben de Zuhrî'nin yaninda bulundugum hâlde, sag bacagindan berelendi dedi [101].

48- Secde Etmenin Fazileti Babi

74- Bize Ebu'I-Yemân tahdîs edip söyle dedi: Bize Suayb, ez-Zuhrî'den haber verdi. O söyle demistin Bana Saîd Ibnu'l-Müseyyeb ile Atâ ibn Yezîd el-Leysîhaber verdiler. Onlara da Ebû Hureyre (R) söyle haber vermistir: Bâzi insanlar:
—Yâ Rasûlallah, kiyamet gününde biz Rabb'imizi görecek miyiz? diye sordular.
Rasülullah:
— "Ayin ondördüncü gecesi görmeye mâni' olucu hiç bir bulut yokken kornerde sekk ve ihtilâf eder misiniz?" dedi.
Sahâbîler:
— Hayir, yâ Rasûlallah, dediler. Rasülullah tekrar:
— "Ya görmeye mâni' olucu hiçbir bulut yokken günesi görmekte sekk ve ihtilâf eder misiniz? "dedi.
Yine:
— Hayir, yâ Rasûlallah, dediklerinde; Rasülullah söyle buyurdu:
— "Iste O'nu siz böyle göreceksiniz. Kiyamet gününde insanlar bir araya toplanacak da Allah: "Her kim her neye tapiyor idiyse, onun ardina düssün" buyuracak (yâhud: Allah'in emriyle bu sözü diyen diyecek). Artik kimi günesin, kimi kamerin, kimi tâgûtlarm ardina düsecek. Yalniz bu ümmet, içlerinde münafiklari da oldugu hâlde (yerinde durup) kalacak. Allah onlara (tanidiklarindan baska bir surette) gelecek de: Ben sizin Rabb'inizim, buyuracak. Onlar (Rabblerini o tecellî ile tamyamayacaklari için: Senden Allah'a siginiriz) Rabb'i-miz bize gelinceye kadar bizim yerimiz burasidir. Rabb 'imiz bize geldiginde biz O'nu taniriz, diyecekler. Allah onlara (bu defa tanidiklari surette) gelecek de: Ben Rabb'inizim, buyuracak. Onlar da: Sen bizim Rabb'imizsin, diyecekler. Allah da onlari da'vet buyuracak. Cehennemin ortasina sirat (yânî köprü) kurulur. Ümmetini (onun üstünden) en evvel geçirecek, ben olacagim. O gün rasûllerden baska hiçbir kimse (korku ve dehset dolayisiyle) kelâm edemez. Rasüllerin de o günkü kelâmi: Allâhumme setlim, settim (Yâ Allah selâmet ver, selâmet ver) olacaktir.
Cehennemde sa'dân dikenlerine benzer çengeller vardir. Sa'dân dikenlerini gördünüz mü?"
Sahâbîler:
— Evet, dediler. Rasülullah söyle devam etti:
— "Iste bu çengeller sa'dân dikenlerine benzer. Ancak su var ki, ne kadar büyük olduklarini ancak Allah bilir. Iste bunlar insanlari (kötü) amellerinden dolayi kapip alirlar. Kimi (kötü) ameli dola-

yisiyle helak olur. Kimi hardal gibi ezim ezim ezildikten sonra kurtulur. Nihayet Allah, ates ehlinden kimlere rahmet buyurmayi dilemis ise (onlari çikaracak. Dünyâdaiken)Allah 'a ibâdet etmis olanlari çikarmalarini meleklere emredecek. Onlar da onlari çikaracaktir. Melekler onlari sucûd izlerinden (yânî secde uzuvlarmdaki izlerden) taniyacaklardir. Ve iste onlar öylece çikarilacaklardir. Allah secde izini yemeyi, atese haram kilmistir. Binâenaleyh Âdem oglu 'nun bütününü ates yer de, yalniz sucûd izini yiyemez [102].

Bunlar atesten kavurulup kapkara olarak çikarilacaklar. Üzerlerine hayât suyu dökülecek de, sel ugraginda biten reyhan tohumlari nasil çabuk biterse, yeniden Öylece biteceklerdir. Sonra Allah, kullan arasinda hüküm ve kazayi sona erdirir. Ancak cennet ile cehennem arasinda yüzü atese dönük bir kimse kalir ki, o cennete girecek'ates ehlinin sonuncusu olacaktir. O kimse "Yâ Rabb, yüzümü su atesten döndür; kokusu beni zehirleyip duruyor; yalazi beni yakip duruyor", diyecek. Allah ona: "Bu senin dedigin yapilacak olursa, acaba baska sey istemeyecek misin?" buyuracak. O ise: "Izzetineyemin olsun ki hayir" diyecek ve Allah 'a, ilâhî mesîetin ilgili bulundugu ahd ve mîsâkt verecek. Ondan sonra Allah onun yüzünü cehennem cihetinden cennet tarafina çevirecek. Yüzünü cennete dogru döndürünce, cennetin güzelligini görecek. Allah'in diledigi kadar bir müddet sükût ettikten sonra: "Yâ Rabb! Beni cennetin kapisina yanastir" diyecek. Allah ona: "Evvelce istediginden baska hiçbir sey istemeyecegine ahd ve mîsâk vermis degil miydin?" diyecek. O da: "Yâ Rabb!Mahlûkaatinin en bedbahti ben olmayayim"diyecek. Bunun üzerine yine Allah: "Bunu da sana verirsem, baska bir sey istemeyecek misin?" diyecek. O da: "Izzetine yemîn olsun ki, hayir; bundan baska hiçbir sey isteyecek degilim" cevâbini verecek. Ve Rabb'ine diledigi ahd ve mîsâki verdikten sonra, Rabb'i onu cennetin kapisina yanastiracak. O kimse cennet kapisina varip da ondaki revnak ve letafeti ve içindeki nadrat ve sevinci görünce, yine Allah '-in diledigi kadar bir müddet sükût edecek. Sonra: "Yâ Rabb! Beni içeriye sok" diyecek. Allah Taâlâ da: "Allah lâyikmi versin behey Adem oglu, sen ne sözünde durmaz kimsesin! Sen verdigimden baska birsey istemeyecegine ahd ve mîsâk vermis degilmiydin?" buyuracak. O da "Yâ Rabb! Beni mahlûkaatin en bedbahti kilma " diyecek. Nihayet Azîz ve Celîl olan Allah ona gülecek ve cennete girmesine izin verecek. Oraya alirken de ona: "Temenni et" buyuracak. O da uzun temennilerde bulunacak. Nihayet dilekleri kesilince Azîz ve Celîl olan Allah: "Sunu da, sunu da, sunu da, bunu da iste" buyuracak ki, istenecek seyleri Azîz ve Celîl olan Rabbi aklina getirecek. Nihâyet bu türlü dileklerinin hepsi de kesilince, Allah Taâlâ: "Bunlarin hepsi ve bir o kadar dahasi hep senindir" buyuracaktir."

(Hadîsi Ebû Hureyre'den rivayet edenlerden biri olan Atâ ibn Yezîd el-Leysî der ki: Ebû Hureyre bunu rivayet ederken Ebû Saîd Hudrî de oturuyor ve Ebû Hureyre'nin dediklerinden hiçbir seyi degistirmeyi lüzumlu görmüyordu. Tâ: "Bunlarin hepsi ve bir o kadar dahasi hep senin" sözüne gelince) Ebû Saîd Hudrî, Ebû Hureyre'ye: "Rasûlullah (S), Azîz ve Celîl olan Allah: Bunlar ve daha on misli senindir buyuracaktir, demisti" dedi. Ebû Hureyre: Rasûlullah'tan yalniz "leke zâlike ve maahu misluhu = bunlarin hepsi ve bir o kadar dahasi hep senindir" buyurdugunu belledim, dedi. Ebû Saîd ise: "Bunlarin hepsi ve on misli de senindir" buyurdugunu ben isittim, dedi "[103].

49- Bab: Erkek Musalli Secde Halinde Pazularini Açar ve Karinin Uyluklarindan [104]

Uzaklastirir

75-..... Bana Bekr ibnu Mudâr, Ca'fer'den; o da Ibnu Hurmuz'dan; o da Buhayne'nin oglu Abdullah ibn Mâlik'ten tahdîs etti. (O, söyle demistir): Peygamber (S) namaz kildigi zaman, secde esnasinda koltuklarinin akligi görünecek derecede pazularinin arasini açar (bedenini yerden uzak tutar)di.

Leys de: Bana Ca'fer ibn Rabîa bunun benzeri olan hadîsi tah dîs etti, demistir [105].

50- Bab: Musalli Namazda Ayak Parmaklarinin Uçlarini Kibleye Yöneltir

Bunu Ebû Humeyd es-Sâidî, Peygamber'den söylemistir [106].

51- Bab: Musalli Sucüdu Tam Yapmadigi Zaman

76..... Bize Mehdî, Vâsil'dan; o da Ebû Vâil'den; o da Huzeyfe'den tahdîs etti. Huzeyfe (R), bir defasinda rukû'unu ve sucû-dunu tam yapmayan bir kimse görmüs; o kimse namazini bitirince Huzeyfe ona: Sen namaz kilmis olmadin, demistir. Râvî Ebû Vâil dedi ki: Ebû Huzeyfe'nin sunu da söyledigini saniyorum: Sen bu hâl üzere ölecek olsan, Muhammed (S)'in sünneti üzere olmayarak ölmüs olacaksin [107].

52-Yedi Kemik Üzerine Secde Etmek Babi [108]

77-.....(Ibn Abbâs -R- söyle demistir:) Peygamber (S) yedi uzuv üzerine secde etmekle, saçlari ve elbiseyi toplamamakla emrolundu. (O yedi uzuv:) Alin, iki el, iki diz ve iki ayaktir.

78-.....Bize Su'be, Amr'dan; o da Tâvûs'tan; o da Ibn Abbâs (R) 'tan tahdîs etti. Peygamber (S): "Bizler yedi kemik üzerine secde etmekle, elbise ve saçi (dürümü bozulmasin yâhud tozlanmasin diye) toplamamakla emrolunduk" buyurdu.

79-..... Bize Isrâîl, Ebû Ishâk'tan; o da Abdullah ibn Yezîd el-Hatmî'den tahdîs etti. O söyle demistir: Bize yalanci olmayarak Berâ ibn Âzib (R) tahdîs edip söyle dedi: Bizler Peygamber'in ardinda namaz kilardik. Peygamber Semiallâhu limen hamideh dediginde, Peygamber alnim yere koymadikça, hiçbirimiz (secdeye varmak için) belini bükmezdi [109]

53- Burun Üzerine de Secde Etmek Babi

80-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ben, biri alin - (alnini gösterirken) eliyle burnunu da isaret etti -, iki el, iki diz, iki ayak uçlari olmak üzere yedi kemik (yâni yedi organ) üzerine secde etmek/e emrolundum. Namaz kilarken elbiseyi ve saçlari (dürümü [110]

bozulmasin yâhud tozlanmasin diye) toplamaktan da nehyolundum" .

54- Çamur Içinde Iken de Burun Üzerinde Secde"Etmek Babi

81- Bize Mûsâ tahdîs edip söyle dedi: Bize Hemmâm ibn Yahya, Yahya ibn Ebî Kesîr'den; o da Ebû Seleme'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Ebû Saîd Hudrî'ye gittim de: Bizimle hurmaliga dogru çikmaz misin, orada konusalim? dedim. Çikti. Râvîdedi ki: Ben ona Kadir Gecesi hakkinda Peygamber'den isittigini bana tahdîs et, dedim. O söyle dedi:
Rasûhillah ramazânin ilk on gününde i'tikâf etti. Biz de O'nunla beraber i'tikâf ettik. Sonra O'na Cibril geldi de: Aradigin sey önündedir, dedi. Rasûlullah ortadaki on gün için de i'tikâf etti. Bizler de O'nunla beraber i'tikâf ettik. Yine O'na Cibrîl geldi ve: Aradigin sey önündedir, dedi. Peygamber (S) ramazânin yirminci gününün sabahinda ayaga kalkti, bir hutbe îrâd ederek söyle buyurdu: "Peygamber'-le beraber kim i'tikâf ediyorsa (i'tikâf yerine) dönsün. Çünkü bana Kadir Gecesi gösterildi. Fakat sonra unutturuldum. Kadir Gecesi son on gün içindeki tek sayili gecededir. Ben (ru'yâda) kendimi çamur ve su içinde secde eder hâlde gördüm ". Râvî dedi ki: Mescidin tavani hurma agacindan idi. Biz gökde bir sey görmüyorduk. Akabinde bir bulut parçasi geldi. Yagmura mazhar kilindik. Peygamber bize namaz kildirdi. Ben Rasûlullah'in alni üzerinde ve burnunun ucunda çamur izini gördüm. Bu çamur ve su izi, Peygamber'in gördügü riT-yânin tasdiki, yânî te'vîlidir [111].

55- Elbisenin Dügümlenmesi ve Baglanmasi

Ve namazda iken avret yerinin açilacagindan korktugu zaman, elbisesini kendine dogru toplayan, kimse babi [112].

82-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Insanlar Peygamber (S) ile beraber namaz kilarlardi. Öyle hâlde ki, bâzilari bellerindeki futalari dar ve küçük olduklari için, boyunlarina baglamislardi. Bundan dolayi cemâate gelen kadinlara: Erkekler tamâmiyle dogrulup oturmadikça baslarinizi secdeden kaldirmayiniz, denilirdi.

56- Bab: Namaz Kilan Kimse Saçlari Avuçlayip Toplanmaz

83-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) yedi ke mik üzerine secde etmekle, (namaz kilarken) elbisesini ve saçlarini top lamamakla emrolundu [113],

57- Bab: Namaz Kilan Kimse, Namaz Içinde Elbisesini Toplamaz

84-.....Bize Ebû Avâne, Amr'dan; o da Tâvûs'tan; o da Ibn Abbâs'tan tahdîs etti. Peygamber (S): "Ben yedi sey üzerine secde etmekle emr olundum. Ben (namazda) saçlari ve elbiseyi toplamam" buyurdu.

58- Secde Halinde Tesbih ve Dua Etmek Babi

85-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S), rukû'unda ve sucûdunda Subhâneke Allâhumme, Rabbena ve bi-hamdike, Allâhumme igfir it (-Ey bizim Rabb'imiz olan Allah, seni kendi havi ve kuvvetimle degil, hamde lâyik olan tevfik ve hidâyetinle sana mahsûs olan hamd ile tesbîh ederim. Yâ Allah, bana magfiret et) demeyi çokça yapardi [114].

Âise: Peygamber bunu demekle Kur'ân'm emrine imtisal ediyordu, dedi [115].

59- Namazda Iki Secde Arasinda (Biraz) Beklemek Babi

86-..... Mâlik ibnu'l-Huveyris (R) arkadaslarina: Rasûlullah(S)'m namazini size göstereyim mi? dedi. Bunu söylerken henüz namaz vakti degildi. Mâlik ayakta durdu. Sonra rukû'a varip tekbîr aldi. Sonra basini kaldirdi. Azicik durduktan sonra secdeye vardi. Sonra basini kaldirip azicik durdu. Ve seyhimiz Amr ibn Seleme'nin namazi gibi kildirdi. Râvî Eyyûb Sahtiyani dedi ki: Amr ibn Seleme, baskalarinin yapageldiklerini görmedigimiz bir seyi yapiyordu. Yânî üçüncü ile dördüncü rek'atlar arasinda otururdu. Ebû Kilâbe rivayetine devam ederek, Mâlik'in söyle dedigini haber verdi: Biz Peygam-ber'in yanma geldik ve bir müddet ikaamet ettik. Bize: "Ehlinizin yanina dönseniz-'Fulân namazi fulân vakitte, fulân namazi dafulân vakitte kiliniz. Namaz vakti geldiginde biriniz ezan okusun, en yasliniz size imâm olsun'" buyurdu [116].

87-.....el-Berâ söyle demistir: Peygamber (S)'in rukû'u, iki secde arasindaki oturmasi birbirine takriben musâvî idi [117].

88-.....Enes (R): Peygamber (S), bize nasil namaz kildirir idiyse, onu gördügüm sekilde size namaz kildirmaktan vazgeçmeyecegim, dedi. Sabit ibn Eslem el-Bunânî, namazin ta'rîfi olmak üzere söyle dedi: Enes, sizi yaparken görmedigim bir sey yapardi: Basini rukû'dan kaldirdigi vakit, gören secde etmeyi unuttu diyecek kadar ayakta dururdu. Iki secde arasinda da yine gören unuttu diyecek kadar otururdu [118].

60- Bab: Namaz Kilan Kimse Secde Esnasinda Kollarini Yere Yayip Dösemez

Ve Ebû Humeyd: Peygamber (S) secde etti de ellerini yere yaymaksizin ve biribirine yanastirmaksizin koydu, dedi [119].

89-.....Bize Su'betahdîs edip söyle dedi: Ben Katâde'den isittim, o da Enes ibn Mâlik'ten. Peygamber (S): "Secdede i'iidâl üzere bulununuz. Hiç biriniz kollarini (secde esnasinda) köpegin

kolunu yaymasi gibi yaymasin" buyurdu [120].

61- Namazinin Tek Rek'atlarinda Oldugu Zamanlarda (Bir Müddet) Dümdüz Oturup, Sonra Ayaga Kalkan Kimse Babi

90-.....Bize Mâlik ibnu'l-Huveyris el-Leysî(R) haber verdi ki, kendisi Peyamber(S)'i söyle namaz kilarken görmüstür: Peygamber namazinin tek rek'atlarmda oldugu zamanlarda (bir müddet) dümdüz oturmadikça (sonraki rek'at için) ayaga kalkmazdi [121].

62- Bab: Namaz Kilan Kimse Rek'attan Kalktigi Zaman Yere Nasil Dayanir?

91-.....Ebû Kilâbe söyle demistir: Mâlik ibnu'l-Huveyris (R) bize geldi de, bizim su (Basra'daki) mescidimizde bize namaz kildirdi. Gelince: Namaz kilmak istemedigim hâlde sizlere namaz kildiracagim. Lâkin sizlere Peygamber'i nasil namaz kilar gördügümü göstermek istiyorum, dedi: Eyyûb dedi ki: Ben, Ebû Kilâbe'ye: Mâ-lik'in namazi nasil oldu (yânî nasil kildirdi)? diye sordum. Bizim su seyhimiz, yânî Amr ibn Seleme'nin namazi gibi dedi (ki o seyh, birinci rek'atta sucûddan basini kaldirdiktan sonra ayaga kalkmadan evvel otururdu). Eyyûb: Bu seyh, (i'tidâlden baska olarak her intikaalde) tekbîri tamamlar, ikinci secdeden basini kaldirdiginda biraz oturur ve yere dayandiktan sonra ayaga kalkardi, dedi [122].

63- Bab: Namaz Kilan Kimse Iki Secdeden (Üçüncüye) Kalkarken Tekbir Alir

Abdullah ibn Zubeyr de kalkisinda tekbîr alirdi [123].

92-..... Bize Fulayh ibn Süleyman, Saîd ibnu'l-Hâris'ten tahdîs etti. O, söyle demistir: Ebû Saîd Hudrî (R) bize namaz kildirdi da, bu namazda secdeden basini kaldirirken, (ikinci) secdeye varirken, bu secdeden basini kaldirirken, ikinci rek'attan ayaga kalkarken tekbîrleri açiktan aldi ve: Peygamber'i namazi böyle kilar gördüm, dedi [124].

93-..... Bize Gaylân ibnu Cerîr, Mutarrif'tan tahdîs etti. O, söyle demistir: Ben, Imrân ibn Husayn (R) ile birlikte (Cemel vak'asindan sonra) Alî ibn Ebî Tâlib'in arkasinda bir namaz kildim. Emîru'l-Mü'minîn Alî, secdeye varirken, secdeden kalkarken, ikinci rek'attan kiyama kalkarken hep Allâhu Ekber diye tekbîr aldi. Alî namazdan selâm verip çiktigi zaman, Imrân benim elimden tuttu da: Yemîn olsun bu zât bize, Muhammed(S)'in kildirdigi namazi kildirdi - yâhud söyle: Vallahi bu zât bana Muhammed'in namaz kildin-sini hatirlatti -, dedi [125].

64- Tesehhüdde Oturma Sünneti Babi

Ve Ümmü'd-Derdâ, namazinda erkek oturusu hey'etinde otururdu; kendisi de bir fakîhe idi [126]

94-.....Abdullah ibn Umer'in oglu söyle haber vermistir: Kendisi, Abdullah ibn Umer'in namazda tesehhüd için oturdugunda bagdas kurdugunu görmüs. (Abdullah dedi ki:) Ben de babam Abdullah ibn Umer gibi bagdas kurdum. Ben o günlerde yasça küçüktüm. Babam Abdullah ibn Umer beni bu oturustan nehy etti ve: Namazdaki sünnet ancak sag ayagini dikmen, sol ayagini da bükmendir, dedi. Oglu ona: Sen bunu yapip duruyorsun, deyince; Ibn Umer: (Evet, yapiyorum) çünkü ayaklarim beni tasimiyor, cevâbini vermistir [127].

95- Bize Yahya ibn Bukeyr tahdîs edip söyle dedi: Bize el-Leys, Hâlid'den; o da Arar ibn Halhala'nin oglu Muhammed'den; o da Amr ibn Atâ'nin oglu Muhammed'den tahdîs etti. H Ve yine bize el-Leys ibn Sa'd, Yezîd ibn Ebî Habîb'den ve Yezîd ibn Muhammed'den; onlar da Muhammed ibn Amr ibn Halhala'dan; o da Muhammed ibn Amr ibn Atâ'dan tahdîs etti. Muhammed ibn Atâ söyle demistir: Peygam-ber'in sahâbîlerinden bir takim zevat ile beraber otururken, Peygam-ber'in namazini konustuk. Ebû Humeyd es-Sâidî söyle dedi: Rasûlullah'm namazini en iyi belleyeniniz ben idim. Ben O'nu görürdüm ki, iftitâh tekbîrini aldiginda ellerini omuzlan hizasina getirir. (Sonra Kur'ân'dan bir mikdâr okurdu). Rukû'a vardiginda elleriyle dizlerini tutardi. Sonra belini (kamburlastirmadan) büker, basini kaldirdiginda kemiklerinden her biri yerli yerine gelinceye kadar dogrulur. Secde ettiginde kollarini yere yaymaksizin ve biribirine yanastirmaksizin koyup, ayaklarinin parmaklarini kibleye karsi getirir. Ilk iki rek'at basinda (tesehhüd için) oturdugunda, sol ayaginin üzerine oturup sag ayagim diker [128]. Son rek'atta oturdugunda ise, sol ayagini ileri alip ve digerini dikip, mak'adesi üstüne oturur idi [129]. el-Leys ibn Sa'd da, Yezîd ibn Ebî Habîb'den; Yezîd ise Muhammed ibn Halhala'dan; Ibnu Halhala ise Ibn Atâ'dan isitmistir. Ebû Salih, el-Leys ibn Sa'd'dan "Kullu fakaarin" seklinde söyledi. Ve Abdullah ibnu'l-Mubârek, Yahya ibn Eyyûb'dan söyledi. O söyle demistir: Bana Yezîd ibnu Ebî Habîb tahdîs etti. Ona da Muhammed ibn Amr "Kullu fakaarin (= Her sirt kemigi)" seklinde tahdîs etmistir'.[130]

65- Peygamber (S) Ikinci Rek'attan Üçüncü Kalktigi ve Geriye Dönmedigi Için, Birinci Tesehhüdü Vacib Görmeyen Kimse Babi

96-..... ez~Zuhrî söyle demistir: Bana Abdulmuttalib ogullari'nin azadhsi olan Abdurrahmân ibn Hürmüz tahdîs etti. Ve Zuhrî bir kerre de Rabîa ibnu'l-Hâris ibn Abdilmuttalib'in azadhsi diye söy-ledi (ki bu iki nisbet arasinda münâfât yoktur). Ezd Senûe'den ve Abdu Menâf ogullari'nin halîflerinden olan Abdullah ibn Buhayne —ki Pcy-gamber'in sahâbîlerinden idi— sunu nakletti: Peygamber (S) bir defa onlara ögle namazi kildirmis. Bu namâzda'ilk iki rek'attan sonra tesehhüde oturmaksizin (secdeden üçüncü rek'ata) kalkmis. Insanlar da O'na uyarak birlikte ayaga kalkmislar. Namazi bitirip de -halk,-selâm vermesini bekledikleri sirada- oturdugu yerde tekbîr alip, selâm vermeden (yanilmaktan dolayi) iki kerre secde etmis ve sonra selâm vermistir [131].

66- (Üç ve Dört Rek'atli Namazlarda) Birinci Oturusta Tesehhüd Okumak Babi

97-.....Abdullah ibnu Mâlikin ibnu Buhayne (R) söyle demistir: Bir kerre Rasûlullah bizlere ögle namazi kildirdi. Üzerinde oturmak vazifesi varken ayaga kalkiverdi. Nihayet namazinin sonunda - bulundugu zaman oturdugu yerden iki secde yapti [132].

67- Sonuncu Oturusta Tesehhüd Okumak Babi

98-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Peygamber'in arkasinda namaz kildigimiz vakitlerde'es-âm« ala Cibnyle ve Mîkâ-îyle, es-Selâmu alâfulânin vefulânin {Cibril'e ve Mikâîl'e selâm olsun. Fulân ve fulân meleklere selâm olsun) derdik. Rasûlullah (S) bize döndü de söyle buyurdu: "Selâm Allah'in kendisidir [133]. Herhanginiz namaz kildiginda et-Tahiyyâtu liIlâhi ve's-salâvâtu ve't-tayyibâtu. es-Selâmu ateyke eyyuhen-nebiyyu ve rahmetu Ilâhi ve be-rekâtuhu. es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhVs-sâtthiyn (Tahiyyetler Allah'a dönücü ve O'na mahsûstur. Salâvât Allah içindir; tayyibât da O'na mahsûstur. Ey Peygamber, selâm, Allah'in rahmeti ve bereketleri Senin üzerine olsun. Bize ve Allah'in sâlih kullarina selâm olsun), desin [134]. Zîrâ bu ibâdu'llâhVs-sâlihiyni dediginizde, gökte olan ve yerde olan hersâlih kula râcV olmus olur. (Bundan sonra da:) Es-hedu en lâ ilahe üle'llâh ve eshedu enne Muhammeden ahduhu ve rasûluhu (Sehâdeî ederim ki, Allah'tan baska hakk ma'bûd yoktur. Yine sehâdet ederim ki, Vluhammed O'nun kulu ve elçisidir), deyiniz" buyurdu.

68- (Tesehüdden Sonra) Selamdan Önce Dua Etmek Babi

99-.....Bize Urveibnu'z-Zubeyr, Peygamber'in zevcesi ÂIse'den haber verdi. Âise (R) ona söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) namazin içinde (yânî sonunda) [135]: "Allâhumme innî eûzu bike miti azâbVl-kabri. Ve eûzü bike min fitnetVl-MesîhVd-Deccâl Ve eûzu bike mine'l-mahyâ vel-memâti. Allâhumme innî eûzu bike mine1-me'semi vel-magrami (Yâ Allah, ben kabir azabindan Sana siginirim. Dec-câl Mesih fitnesinden de Sana siginirim. Hayâtin ve ölümün fitnelerinden de Sana siginirim. Yâ Allah, ben günâh islemekten ve borçlu olmaktan da Sana siginirim)" diye duâ ederdi. Bir sözcü kendisine: Borçtan Allah'a siginmayi neden çok söylüyorsun? dedi. Bunun üzerine Peygamber:« borçlandigi vakit söz söyler de yalan uydurur; söz verir de sözünde duramaz" buyurdu [136].

Yine ez-Zuhrîden: Söyle demistir: Bana Urve haber verdi ki, Âise: Ben Rasûlullah'tan, namazinin içinde Deccâl fitnesinden Allah'a siginmakta oldugunu isittim, demistir.

Muhammed ibn Yûsuf söyle dedi: Ben Halef ibn Âmir'den isit-tim;,o, seddesiz el-Mesîh ile seddelenmis el-Messîh isimleri hakkinda: Bu ikisi arasinda hiçbir fark yoktur; bunlarin biri îsâ [137]

aleyhi's-selâm, digeri de Deccâldir, diyordu .

100-..... Bize el-Leys, Yezîd ibn Ebî Habîb'den; o da Ebu'l-Hayr'dan; o da Abdullah ibn Amr'dan; o da Ebû Bekr es-Siddîk'dan tahdîs etti. Ebû Bekr, Rasülullah'a: Bana bir duâ ögret de, namazimin içinde (yânî sonunda) onunla duâ edeyim, demis. RasûluIIah da: "Allâhumme innî zalemtu nefsi zulmen kesîran. Ve lâ yagfiru'z-zunûbe illâ ente. Fagfir lî ihagfiraten min indike ve'rhamnî. Inneke ente'l-gafûru'rrahîmu (—Yâ Allah, sübhesiz ben kendime çok zulüm ettim. Günâhlari magfiret edecek de ancak sensin. Öyle ise kendi rahîmiyyet katindan gelen bir magfiret ile bana magfiret ve bana rahmet eyle. Sübhesiz ki. Gafur ve Rahîm, ancak Sen'sin), de" buyurdu [138].

69- Tesehhüdden Sonra (Selamdan Önce) Vacib Olmaksizin Tercih Olunacak Dua Babi

101-.....Bana Sakîk, Abdullah ibn Mes'ûd'dan tahdîs etti. O söyle demistir:
Bizler Peygamber'in beraberinde namaz içinde bulundugumuzda, es-Selâmu ala Ilâhi min ibâdihi, es-Selâmu alâfulânin vefulânin (= Allah'a kullarindan selâm olsun. Fulân ve fulân meleklere de selâm olsun) der idik. Peygamber (S) bize: 'Allah'a selâm olsun demeyin. Çünkü Selâm, Allah'in kendisidir. Lâkin söyle deyiniz: Et-Tahiyyâtu ve's-salâvâtu ve't-tayyibâtu. Es-Selâmu aleyke eyyuhen-nebiyyu ve mhmetullahi ve berekâtuhu. es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdVllâhVs-sâlihiyn. Zîrâ sizler bu Ibâdi"llâhi"s-sâlihiyn "i söylediginiz zaman, gökte olan her kula -yâhud gök ile yer arasindaki her sâlih kula- râci' olmus olur. (Sonra da:) Eshedu enlâ ilahe ille'l-lâh ve eshedu enne Muhammeden abduhu ve rasûluhu deyiniz. Sonra musallîen çok begendigi duayi seçer de onunla niyazda bulunur" buyurdu [139].

70- Namazi Kilip Tamamlanincaya Kadar Alnini ve Burnunu Eliyle Silmeyen Kimse Babi

Ebû Abdillah el-Buhârî: Ben el-Humeydî'yi gördüm ki, o musallînin namaz içinde iken alnini elle mesh edip silemiyecegine bu gelecek hadîsle ihticâc ediyordu, dedi.

102-..... Bize Hisâm, Yahya'dan; o da Ebû Seleme'den tahdîs etti. O, söyle demistir. Ben (Kadir gecesini) Ebû Saîd'e sordum. O, söyle dedi: Ben RasûluIIah (S)'i su ve çamur içinde secde eder hâl-ile gördüm. Hattâ (namazdan çiktigimizda) Rasûlullah'in alninda çamur izini gördüm [140].

71- (Namazin Sonunda) Selam Vermek Babi

103-.....Bize ez-Zuhrî, Hind bintu'I-Hâris'ten tahdîs etti. Ümmü Seleme (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) :namâzdan- selâm verdiginde, selâmini tamamladigi zaman kadinlar hemen kalkarlar , Rasûlullah da ayaga kalkmadan evvel azicik dururdu [141].
Ibn Sihâb söyle demistir: Öyle saniyorum ki -Allah en iyi bilendir-Rasûlullah'in bu bekleyip eglenmesi, kadinlar, cemâatin namazdan çikmis olanlari kendilerine yetismezden evvel savusmus

bulunsunlar içindir [142].

72- Bab: Imamla Namaz Kilan Kimse Imam Selam Verirken Selam Verir

Ve ibn Umer, imâm selâm verdigi vakit, arkasinda olanlarin hemen selâm vermelerini müstehâb görürdü [143].

104-... Itbân (R): Biz Peygamber'le birlikte namaz kildik. 0 selâm verdigi vakit, biz de selâm verdik, demistir [144].

73- Imamin Selamina Karsilik (Olmak Üzere Üçüncü Bir) Selâmi Tekrar Etmeyen ve Namazin Iki Selâmi Ile Iktifa Eden Kimse Babi

105-..... Bize Ma'mer, ez-Zuhrî'den haber verdi. O, söyle demistir: Bana Mahmûd ibnu'r-Rabî haber verdi ve Rasûliillah'i hatirladigini, evlerinde bulunan bir kovadan agzina su alip püskürdügünü hatirladigini söyledi. Bu Mahmûd söyle dedi: Ben Itbân ibn Mâlik el-Ensârî'dcn sonra Salim ogullan'nin birinden isittim. Itbân söyle dedi: Ben kendi kavmim olan Salim ogullan'na namaz kildirir Idim. Peygambcr'e geldim de: Gözlerimi inkâr eder oldum. SelIer benimle kavmimin mescidi arasinda engel oluyor. Gönlüm arzu etti ki, Sen bize gelsen ve benim evimde bir yerde namaz kildirsan, ben de o yeri bir mescid edinsem, dedim. Rasûlullah: "Insâallah (bunu)yaparin?" dedi. Ertesi sabah Rasûlullah, beraberinde Ebû Bekr olarak, gündüz siddetlendikten sonra bana geldi. Peygamber içeri girme izni istedi. Ben de izin verdim. Eve girdiginde oturmadi, hemen: "Evinizin neresinde namaz kildirmami isliyorsun?" dedi. Akabinde Itbân Peygambere, namaz kildirmasini arzu ettigi münâsib bir yeri gösterib isaret etti. Orada Peygamber namaza durdu. Biz de arkasinda saff olduk. Selâm verdigi vakit, biz de selâm verdik [145].

74- Namazdan Sonra Zikr (Etmek) Babi

106-.....Ibn Abbâs (R) söyle haber vermistir: Insanlar farz namazdan çikinca yüksek sesle zikretmek (tâ) Peygamber (S)'in zamaninda var idi.
Yine ayni senedle Ibn Abbâs: Ben bu sesi isitir isitmez, bununla {yânî zikr seslerinin yükselmesiyle) insanlarin namazdan çiktiklarini bilirdim, demistir [146].

107- Bize Alî ibnu Abdillah haber verip söyle dedi: Bize Sufyân (ibn Uyeyne) tahdîs edip söyle dedi: Bize Amr (ibn Dînâr) tahdîs edip söyle dedi: Bize Ebû Ma'bed, Ibn Abbâs'tan haber verdi. Ibn Abbâs (R): Ben Peygamber (S)'in namazi bitirdigini tekbîrden anlardim, demistir.
Alî ibnu'l-Medînî dedi ki: Bize Sufyân, Amr'dan tahdîs etti. Amr ibn Dînâr: Ebû Ma'bed, Ibn Abbâs'm azadli kölelerinin en dogru söz-lüsüdür, demistir. Alî ibnu'l-Medînî: Ebû Ma'bed'in ismi [147]

Nâfiz'dir, dedi .

108-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Fakirler Peygamber'e geldiler de: Servet sahihleri en yüksek dereceleri ve devamli ni'meti alip gittiler. Onlar bizim kildigimiz gibi namaz kiliyorlar, bizim oruç tuttugumuz gibi oruç tutuyorlar. Onlarin artik mallari var da onunla hacc ediyorlar, umre yapiyorlar, cihâd ediyorlar, sadaka veriyorlar, dediler. Peygamber (S) söyle buyurdu: "Size bir sey haber vereyim mi ki, siz, onu yaptiginiz takdirde hem (bu hususlarda) sizi geçmis olanlara yetisesiniz, hem de sizden sonraya kalanlardan hiçbir kimse size yetisemesin [148]? Ve içlerinde bulundugunuz cemâat içinde en hayirli (ümmet) siz olasiniz [149]? Meger ki (onlarin içinde size tavsiye ettigim amelin) benzerini yapan biri bulunsun [150]. Her farz namazdan sonra otuzüç kerre tesbîh eder, tahmîdeder, tekbîr alirsiniz'1. Râvî dedi ki: Aramizda ihtilâf ettik: Bâzimiz otuz üç kerre tesbîh, otuz üç kerre tahmîd eder, otuz dört kerre tekbîr aliriz, dedi. Bunun üzerine (sormak için) yanina döndüm. O: Subhânallâhi, vel-hamdulVllahi ve Allâhu Ekber ta'bîrlerinden her biri otuz üçer oluncaya kadar söylersin dedi [151].

109-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Abdulmelik ibn Umeyr'den; o da Mugîre ibn Su'be'nin kâtibi Verrâd'dan tahdîsetti. Verrâd söyle dedi: Mugîre ibn Su'be, Muâviye'ye yazdigi bir mektûbda bana söyle imlâ etti. Peygamber (S) her farz namazdan sonra: "Lâ ilahe UW-llâhu vehdehu la serike lehu. Lehu 1-mülkü ve lehu yl-hamdu ve huve ala külli sey 'in kadîr. Allâhumme la mania limâ a 'tayte velâ mu 'tiye Uma mena He velâ yenfau ze 1-ceddi minke 1-ceddu (= Yegâne Allah'tan baska hiçbir ilâh yoktur. Onun hiçbir ortagi yoktur. Mülk O'-nundur.'Hamd O'na mahsûstur. Her seye kudreti yeten de O'dur. Yâ Allah, Sen'in verdigine mâni' olabilecek hiç yok; vermedigini verebilecek de hiç yok. Zenginlik sahibinin zenginligi ve bahti, Sen'in lûtfun ve ihsanin yerine geçip de kendisine fâide veremez}" der idi [152]. Ve Su'be, Abdulmelik'ten de bu hadîsi rivayet etti. Ve yine Su'-be, el Hakem'den; o da el-Kaasim ibnu Muhaymira'dan; o da Ver-râd'dan olmak üzere bu hadîsi rivayet etti. el-Hasen el-Basrî: Bu "el-Ceddu", zenginliktir, dedi [153].

75- Bab: Imam Selam Verdigi Zaman Insanlara Yönelir

110-..... Bize Ebû Raca, Semûre ibn Cundeb {R)'den tahdîs etti. O: Peygamber (S) bir namaz kildigi zamâh (selâm verdikten sonra) yüzünü bize dogru döndürürdü, demistir [154].

111-..... Zeyd ibn Hâlid el-Cuhenî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Hudeybiye'de geceleyin yagan yagmurdan sonra bize sabah namazi kildirdi. Namazdan çikinca yüzünü cemâate döndürdü de: "Aziz ve Ceiîi olan Rabb'imzin ne buyurdugunu bilir misiniz?" dedi. Sahâbiler: Allah ve Rasûlu en bilendir, dediler. Rasûlullah dedi ki: "Allah: Kulfanmdan kimi bana mü'min, kimi kâfir (olarak) sabaha eristi. Her kim Allah 'in fadl ve rahmeti ile üzerimize yagmur yagdi dedi ise, iste o baha îmân etmis, yildiza îmân etmemistir. Her kim defulân vefulân yildizin nev'i (yâni batip dogmasi) ile [155]

üzerimize yagmur yagdi dediyse iste o, bana îmân etmemis, yildiza îmân etmistir" buyurdu .

112-.....Enes (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bir gece yatsi namazini gecenin bir kismina kadar geriye birakti. Nihayet namazi kildirdigi zaman yüzünü bizlere döndürdü de: "Insanlar namazi kilmis ve uyumuslardir. Sizler ise namazi beklediginiz müddetçe bir (nevi') namaz içinde olmakta devam etmissinizdir" buyurdu [156].

76- Selamdan Sonra Imamin Kendi Namaz Yerinde Biraz Eglenmesi Babi

Ve Bize Adem söyle dedi: Bize Su'be ibn Haccâc, Eyyûb Sahtiyânî'den; o da Nâfi'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ibn Umer farzi kildigi yerde, sünnetleri de kilardi [157].
Ve (onu izleyerek) Kaasim ibn Muhammed de bunu yapti.
Ebû Hureyre'den, onun Peygamber'e ref ettigi zikr olunan "Imâm farz kildigi yerde nafile kilmaz" sözü ise, sahîh degildir [158].

113- Bize Ebu'l-Velîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Ibrâhîm ibn Sa'd tahdîs edip söyle dedi: Bize ez-Zuhrî, Hâris'in kizi HInd'den; o da Ümmü Seleme'den tahdîs etti. Ümmü Seleme (R): Peygamber (S), (namazdan) selâm verdigi zaman yerinde azicik beklerdi, demistir.
Ibn Sihâb: Öyle zannediyorum ki, Peygamber'in bu beklemesi, -Allah en iyi bilendir- namaz kilip da gitmekte olan kadinlarin çikmalari (savusmalari) içindir, demistir [159].
Ibn Ebî Meryem de söyle dedi: Bize Nâfi' ibn Yezîd haber verip söyle dedi: Bana Ca'fer ibn Rabîa haber verdi. Ona Ibn Sihâb yazip söyle demistir: Bana Firâs ogullari'na mensûb bulunan Haris kizi Hind, Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'den tahdîs etti. Bu Hind, Ümmü Seleme'nin arkadaslarindan idi. Ümmü Seleme: Rasûlullah selâm verirdi de, mihrâbdan ayrilmazdan evvel kadinlar mescidden çikar ve evlerine girerlerdi, demistir [160].
Ve Ibnu Vehb dedi ki: Yûnus'tan; o da Ibn Sihâb'dan. O: Bana Hind el-Firâsiyye haber verdi, demistir [161].
Ve Usmân ibn Umer dedi ki: Bize Yûnus, Zuhrî'den haber verdi. O: Bana Hind el-Firâsiyye tahdîs etti, demistir [162].
Ve ez-Zubeydî söyle dedi: Bana ez-Zuhrî haber verdi. Ona da Hind bintu'l-Hâris el-Kurasiyyetu haber vermistir. Bu kadin Ma'bed ibnu'I-Mikdâd'in nikâhi altinda idi. Bu Ma'bed de Zuhre ogullan '-nin yeminli dostu idi. Hind de Peygamberdin zevcelerinin yanlarina girer çikardi.
Ve Suayb, Zuhrfden söyledi. O: Bana Hind el-Kurasiyye tahdîs etti, demistir. Ibnu Ebî Atîk da söyle dedi: ez-Zuhrî'den, Yahya ibn Saîd tahdîs etti. Onu Ibn Sihâb'dan; o da Kureys'ten bir kadindan; o kadin da Peygamber'den tahdîs etmistir [163].

77- Insanlara Namaz Kildirip Da Bir Ihtiyaci Hatirlayan ve Insanlari (Omuzlara) Üzerinden

Geçerek Giden Kimse Babi [164]

114-.....Ukbe ibnu'l-Hâris (R) söyle demistir; Medine'de Peygamber'in arkasinda ikindi namazi, kildim. Peygamber selâm verdi. Sonra kalkti, acele acele ve cemâatin omuzlari üstünden asarak, ka-dinlarina mahsûs hücrelerden birine gitti. Insanlar, Peygamber'in bu sür'atli gidisinden ürktüler [165]. Biraz sonra cemâatin yanina çikti. Ve onlarin, kendinin sür'atli gidisinden hayret ettiklerini görünce: "(Namâzda iken) bizde biraz altin oldugunu hatirladim [166]. Onun beni alikoymasini istemedim de taksim edilmesini (ve dagitilmasini) emrettim" buyurdu [167].

78- Namazdan Çikinca Saga ve Sola Bükülüp, Sagdan ve Soldan Isine Gitmek Babi

Enes ibn Mâlik, namazdan çikinca kâh saga, kâh sola döner gider, ve sirf saga dönmeyi arastiran yâhud saga bükülmeyi kasdedenleri ayiplardi [168].

115-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Herhangi biriniz (namazdan çikarken) muhakKak sag tarafina dönmek, üzerine vâcibdir zannederek seytâna namazindan bir hisse ayirmasin [169]. Yemîn olsun, ben Peygamber'in sol tarafa döndügünü çok kerreler görmü-sümdür [170].

79- Çig Sarimsak, Sogan ve Pirasa Yemek Hakkinda Gelen Hadisler Babi

Ve Peygamber(S)'in: "Her kim açliktan yâhud (sevip ragbet etmek veya katik edinmek gibi) baska bir sebebden dolayi sarimsak yerse, sakin bizim mescidimize yaklasmasin" sözü [171].

116-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) Hayber gazvesinde "Her kim su yesillikten yâni sarimsaktan yediyse, mescidimize yaklasmasin" buyurdu [172].

117-.....Bize Ibn Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Atâ haber verip söyle dedi: Ben Câbir ibn Abdillah'tan isittim, söyle dedi: Peygamber (S) sarmisagi kasdederek: "Her kim bu yesillikten yerse mescidlerimize namaza gelmesin" buyurdu. Râvî Atâ ibn Ebî Rebâh dedi ki: Câbir'e (yâhud Abdulmelik ibn Cureyc dedi ki: Atâ'ya): Acaba hangi sarmisagi kasdediyor? dedim. Zannima göre sarmisagin ancak çigini kasdediyordu, dedi.
Ve Mahled ibn Yezîd (193), Ibn Cureyc'den olmak üzere söyle dedi: Ancak kokusunu murâd etti, cevâbini verdi-(demistir) [173].

118- Bize Sâid ibn Ufeyr tahdîs edip söyle dedi: Bize Ibnu Vehb, Yûnus'tan, o da Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. Atâ dedi ki, Câbir ibn Ab-dillah söyle söyledi: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Her kim

sarmisak yâhud sogan yemis bulunursa bizden -yâhud mescidimizden- uzak dursun ve evinde otursun" [174].

Yine ayni senedle gelen hadîste, Peygamber (S)'in yanina içinde taze sebzeler bulunan bir tencere getirildi. Peygamber onda hos olmayan bir koku duydu. Ne oldugunu sordu. Içinde olan sebzelerin ne oldugu kendisine haber verildi. Bunun üzerine sahâbîlerin yaninda bulunanlardan birine (isaret ederek), ona: "Götürünüz" buyurdu. (O sahâbî de Peygamber'in) böyle yaptigini görünce, onu yemek istemedi. Bunun üzerine Peygamber: "Sen bundan ye, zîrâ ben senin munâcât etmediklerinle munâcât ederim" buyurdu [175].

Ve Ahmed ibn Salih, ibn Vehb'den olmak üzere "Utiye bi-kidrin fîhîhadirâtun" yerine, "Utiye bi-bedrin fîhî hadirâtun"demistir. Ibn Vehb: "Bedr"den maksadi "Tabakan fîhî hadirâtun (Içinde yesil sebzeler bulunan tabak)" dur demistir. el-Leys ile Ebû Safvân, Yû-nus'tan bu kidr kissasini zikretmediler (de, sâdece ilk hadîsle yetindiler).

(Müellif, yâhud seyhi Saîd ibn Ufeyr yâhud da Ibnu Vehb:) Bu kidr kissasi Zuhrî'nin (mudrec olan) sözünden mi, yâhud zikredilen hadîsin içinde mi rivayet edilmistir, bilmiyorum, demistir.

119-.....Abdulazîz söyle demistir; Bir kimse Enes ibn Mâlik'e:

Peygamber(S)'den sarmisak hakkinda ne isittin? diye sordu. O da: Peygamber (S): "Her kim su yesillikten yedi ise bize yaklasmasin ve bizimle birlikte namaz da kilmasin" buyurdu, dedi.

80- Çocuklarin Abdest Almalari, Kendilerine Temizlenmek ve Gusl Etmenin Ne Zaman Vacib Olacagi, Cemaat Namazi Ile Bayram ve Cenaze Namazlarinda Hazir Olup Yetyiskinlerin Saflarina Dahil Olmalari Babi

120-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Ben Süleyman es-Seybânî'den isittim, söyle dedi: Ben Ebû Amr es-Sa'bî'den isittim, söyle dedi: Bana, Peygamber ile birlikte yolu kenarda kalmis bir kabre ugrayan bir zât haber verdi. Peygamber o kabrin yaninda sahâbîleri-ne imâm olmus, sahâbîleri de o kabrin arkasinda saff baglamislardir. Süleyman Seybânî dedi ki: Ben Sa'bî'ye: Yâ Ebâ Amr, bunu sana nakleden sahâbî kimdir? diye sordum. O: Ibnu Abbâs'tir, dedi [176].

121-.....Bana Safvân ibnu Suleym, Atâ ibn Yesâr'dan; o da Ebû Saîd el-Hudrî'den tahdîs etti. Peygamber (S): "Cumua gününün yikanmasi her balig olan kimseye vâcibdir" buyurmustur [177].

122-.....Bize Sufyân, Amr ibn Dînâr'dan haber verdi. O söyle demistir: Bana ibn Abbâs'in azadlisi olan Kureyb haber verdi. Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Bir gece Peygamber'in zevcesi teyzem Mey-, mûne bintu'l-Hâris'in evinde kaldim. Peygamber uyudu. Gecenin bir' kisminda oldugu zaman RasûluJlah kalkti. Asili duran küçük bir kirbadan hafîf bir abdest aldi. Râvî Amr ibn Dînâr bu abdestin pek ha-fîf oldugunu gösteriyordu. Sonra kalkip namaza durdu. Ben de kalktim, ve O'nun aldigi abdest gibi ben de abdest aldim. Sonra geldim ve Peygamber'in sol tarafina namaza durdum. Peygamber benim yerimi degistirdi, beni sag tarafina durdurdu. Sonra Allah'in diledigi kadar namaz

kildi. Sonra yan üstü yatip uyudu, hattâ horladi. Nihayet munâdî geldi, O'na namaz vaktini haber veriyordu. Peygamber kalkti ve onunla beraber namaza gitti, ve abdest almadan namaz kildirdi. (Sufyân dedi ki:) Biz Amr ibn Dînâr'a: Insanlar, Peygamber Jin gözleri uyur amma kalbi uyumaz derler (ne dersin?), diye sorduk. Amr da: Ben Ubeyd ibn Umeyr'den; Peygamberlerin ru'yâ-lari vahiydir, dedikten sonra "înnî erâfi'l-menâmi ennî ezbahuke Ben ru'yâmda seni bogazliyorum diye görüyorum" (es-Saffât. 102) âyetini okudugunu isittim, dedi [178].

123-.....Enes ibn Mâlik'ten. Ona da anne annesi Muleyketahdîs etti. Muleyke, Rasûliülah için hazirladigi bir yemege Rasûlullah'i da'vet etmisti. Rasûlullah, o yemekten yedikten sonra: "Kalkiniz da size namaz kildirayim" buyurdu. Enes dedi ki: Ben hemen kullanila kullanila simsiyah kesilmis olan hasirimiza varip, üzerine (yumusa-sin diye) biraz su serptim. Rasûlullah namaza durdu. Yetîm benimle beraber, koca kari da bizim arkamizda "saff olduk. Rasûlullah bize iki rek'at namaz kildirdi [179].

124-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir:-Rasûlullah (S) Minâ'da sütresiz olarak namaz kildirdigi sirada disi bir merkebe binerek karsidan geldim. Ben o zaman bulûg yasina yaklasmistim. Safflar-dan birinin önünden geçtim. Merkebi otlasin diye saliverdim. Ondan sonra saffa girdim. Bu yaptigima kimse ses çikarmadi [180].

125-.....Bize Suayb, ez-Zuhrî'den haber verdi. O söyle demistir: Bana Urve ibn Zubeyr haber verdi. Âise: Peygamber, yatsiyi gecenin karanligi siddetlendigi zaman kildirdi, demistir. Ve râvî Ayyas söyle dedi: Bize Abdu'I-A'lâ tahdîs edip söyle dedi: Bize Ma'mer, ez-Zuhrî'den; o da Urve'den; o da Âise'den tahdîs etti. Âise söyle demistir: Rasûlullah isâ namazini geç vakte kadar birakti. Nihayet Umer: Kadinlar ve çocuklar hep uyuyakaldilar diye Rasûlullah'a nida etti. Bunun üzerine Rasûlullah disariya çikti da: "Su muhakkak ki, yer halkindan sizden baska hiç kimse bu namazi kilar degildir" buyurdu. (Râvî:) O günlerde Medine ahâlîsinden baska kimse namaz kil-mazdi, dedi [181].

126-.....Bize Sufyân es-Sevrî tahdîs edip söyle dedi: Bana Abdurrahmân ibnu Abis tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibn Abbâs'tan isittim: Ibn Abbâs'â biri: Rasûlullah ile birlikte (bayram namazgahina) çikista hâzir bulundun mu? diye sordu. Ibn Abbâs: Evet (bulundum). O'na olan yakinligim olmasaydi, orada bulunamayacaktim. -Râvî dedi ki: Yasimin küçüklügünden dolayi (bulunamayacaktim) demek istiyordu.- Yine Ibn Abbâs dedi ki: Rasûlullah, Kesîr ibnu's-Salt'in evinin hizasindaki sütunun yanina geldi. Sonra orada hutbe îrâd etti. Sonra kadinlarin bulundugu tarafa gelip onlara va'z etti, hatirlatmalar yapti ve sadaka vermelerini emretti. Bunun üzerine kadinlar, onlarin herbiri elini üzerindeki (yüzük vesaire gibi) halkalara uzatip, zînetini Bilâl'in etegine atmaya basladi. Sonra Peygamber Bilâl ile birlikte evine döndü [182].

81- Kadinlarin Geceleyin ve Alaca Karanlikta Mescidlere Çikmalari Babi

127-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) isâ namazini geç vakte kadar birakmisti. Nihayet Umer: Kadinlar ve çocuklar uyukladilar diye Rasûlullah'a nida etti. Bunun üzerine Peygamber (hücresinden disariya) çikti da: "Simdiyeryüzünde sizden baska hiçbir kimse bu namazi beklemiyor" buyurdu. (Râvî dedi ki:) Yatsi namazi o zamanda Medîne'den baska bir yerde kilinmazdi. O zamanlarda müslümânlar yatsi namazini kizilligin gâib olmasindan gecenin ilk üçte birine kadar olan vakit arasinda kilarlardi [183].

128- Bize Ubeydullah ibn Mûsâ, Hanzala'dan; o da Salim ibn Abdillah'tan; o da Ibn Umer'den tahdîs etti. Peygamber (S); "Kadinlariniz sizden geceleyin mescide izin istediklerinde kendilerine izin veriniz" buyurmustur [184].
Bu hadîsi el-A'mes'ten; o da Mucâhid'den; o da Ibn Umer'den; o da Peygamber'den olmak üzere rivayet etmekte Su'be ibn Haccâc, Ubeydullah ibn Musa'ya mutâbaat etmistir.

129-.....Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) zamaninda kadinlar farz namazdan selâm verdiklerinde hemen kalkarlar, Rasûlullah ve birlikte namaz kilmis olan erkekler Allah'in diledigi kadar dururlar (yânî duracaklari kadar dururlar), Rasûlullah kalktigi vakit de erkekler kalkarlardi [185].

130- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten tahdîs etti. H Ve yine bize Abdullah ibn Yûsuf tahdîs edip söyle dedi: Bize Mâlik, Yahya ibn Saîd'den; o da Abdurrahmân kizi Amre'den; o da Âise'den haber verdi. Âise: Su muhakkak ki, Rasûlullah (S) sabah namazini kil-dirirdi, kadinlar mirtlari içinde örtünmüsler olarak giderlerdi de, alaca karanliktan dolayi onlar taninmazlardi, demistir [186].

131-.....Ebû Katâde (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Ben (bazen) namaza (kiraati) uzatmak niyetiyle dururum da (geriden) bir çocugun agladigini duyunca, anasina mesakkat ve zahmet getirme-yeyim diye, namazi kisa keserim" buyurdu [187].

132-.....Bize Mâlik, Yahya ibn Saîd'den; o da Abdurrahmân kizi Amre'den; o da Âise'den haber verdi. Âise (R): Rasûlullah (S) simdiki kadinlarin ihdas ettikleri (fazla süslenme gibi) seylere erismis olaydi Isrâîl ogullari kadinlarinin disariya çikmaktan (yâhud mescide gitmekten) men' olunduklari gibi bu kadinlari da men' ederdi, demistir.[188]
Yahya ibn Saîd dedi ki: Ben Amre'ye: Isrâîl ogullan kadinlari men' mi olunmuslar? dedim. Amre: Evet, men' olunmuslardir, dedi [189].

82- Kadinlarin, Erkeklerin Gerisinde Namaz Kilmalari Babi

133-.....Ümmü Seleme (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) namazdan selâm verdiginde, selâmini

tamamladigi anda kadinlar hemen kalkar; Rasûlullah kendisi ayaga kalkmazdan evvel oturdugu yerde biraz beklerdi. Ibn Sihâb ez-Zuhrî: Öyle düsünürüm ki -Allah en bilendir- Rasûlullah'in bu beklemesi, kadinlarin, erkeklerin kendilerine yetismelerinden evvel savusup gitmeleri içindir, demistir [190].

134-.....Enes ibn Mâlik (R); Peygamber (S) -annem- Ümmü Suleym'in evinde namaz kildirdi. Ben ve bir yetîm çocuk Peygamber'in arkasinda namaza durduk, Ümmü Suleym de bizim arkamizda namaza durdu, demistir [191].

83- Kadinlarin Sabah Namazi Cemaatinden Sonra Çikip Gitmekte Sür'at Etmeleri ve Namazdan Sonra Mescidde Kalislarinin Az Olmasi Babi

135-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), sabah namazini karanlikta kildirirdi da, mü'minlerin kadinlari namazdan sonra (evlerine) giderler, karanliktan dolayi taninmazlar yâhud kadinlarin bâzisi digerlerini tanimazlardi [192].

84- Kadinin Mescide Çikmak Için Kocasindan Izin Istemesi Babi

136- Bize Müsedded tahdîs edip söyle dedi: Bize Yezîd ibn Zu-ray', Ma'mer ibn Râsid'den; o da ez-Zuhrî'den; o da Abdullah ibn Umer'in oglu Sâlim'den; o da babasindan tahdîs etti. Peygamber (S): "Herhangi birinizin karisi izin istediginde sakin kadim men'etmesin" buyurmustur [193].

---

[1] Buhârî cemâat, ikaamet, safflari dümdüz yapma hükümlerini beyândan sonra, - bütün nevi'leriyle birlikte namazin sifatini beyâna baslamistir.

[2] Iftitâh tekbîri yâhud ihram tekbîri farzdir. Onsuz namaz sahîh olmaz. Namaza baslamak için, kudreti olana göre AHâhu Ekberlafzini söylemek taayyün etmistir. Çünkü Rasûlullah namaza hep bu lâfiz ile baslamistir. Tesbîh ve tehlîlin, tekbîr yerine geçip geçmiyecegi hususunda ayri ayri görüsler ve tafsilât vardir

[3] Bu hadîste namaza baslama tekbîri açikça zikredilmiyorsa da, mukadder olarak vardir. Çünkü rükû', sübhesiz olarak namaza baslama tekbîrinin daha evvel söylenmis olmasini gerektirir.

[4] Bunda ve bundan önceki hadîste zikredilen bu attan düsme hâdisesi, besinci hicret yilinin Zu'1-hicce ayinda olmustur. Peygamber bir ata binip Gâbe'yefyânî Me-dîne yakinindaki ormanliga) gitmis, bir hurma agacinin gövdesine çarpip attan düsmüs, bu sebeble vücûdunun sag tarafi berelenmistir. Bundan dolayi mescide çikamadigi gibi, namazi da oturarak kilmaya mecbur kalmistir. Evinde ziyarete gelenler de kendisine uyup, öylece namaz kilmislardir.

[5] Imâm oturarak namaz kildigi zaman, cemâatin de oturarak namaz kilmasi hükmü, Peygamber'in vefat hastaligi sirasindaki tatbikatta kaldirilmis oldugu, daha önce geçmisti

[6] Iftitâh tekbîrini alirken elleri nereye kadar kaldirmali? Cumhur bu hadîsle benzerlerine tutunarak, elleri omuzlarin hizasina kadar kaldirirlar. Haneliler Müslim'in Mâlik Ibn Huveyris'ten rivayet ettigi hadîse tutunarak, elleri kulak hizasina kaldirirlar. Imâm Safiî, her iki sureti cem' için, iki ellerini, parmak uçlari kulaklarinin üstüne, bas parmaklan kulagin yumusagina denk olacak veçhile, omuzlarinin hizasina getirmeyi tercîh etmistir. Ellerini basindan yukariya kaldiranlar; gögsüne kadar kaldiranlar da vardir. Hepsi de muhafaza edilmis olan haberlere uygun düser. Bu gibi hadîslerin tehâlüfü genisletmeden baska bir seye delâlet etmez.

[7] Rukû'a varirken ve rukû'dan kalkarken ref'u'î-yedeyn yânîiki eli yukari kaldirmak hakkindaki ihtilâf meshurdur. Sahâbîler ile tabiîlerden ve büyük imamlardan bir kismi rukû'a giderken ve rukû'dan kalktiginda elleri kaldirirlar. Buhârî, Sahih 'Indeki rivayetlerle yetinmeyerek il Ref'u'l-yedeyn ft's-salât{- Namazda iki eli kaldirmak)" isminde bir kitâb bile te'Iîf etmistir. Buhârî bu kitabinda, on yedi sahâbîden rivayet etmistir. Daha sonraki arastiricilarin kimisi ondokuz sa-hâbîden, kimi yirmi sahâbîden, kimi otuz küsur sahâbîden, kimi elli sahâbîden bunun rivayet edildigini tesbît etmislerdir. Bu râvîlerin içinde cennetle müjdelenmis on sahâbînin hepsi de dâhildir. Rivayetlerin -bâzilarina mütevâtir dedirtecek derecedeki- kuvvet ve çokluguna bakan Evzâî ile Dâvûd ez-Zâhirî,el kaldirmanin vucûbuna bile kaail olmuslardir.
Digerleri ise öteki rivayeti daha kuvvetli görürler. Bu mes'efe hakkinda gelen hadîsler pek çok oldugundan, münâkasalari da o nisbette uzun sürer.
Namazda ref u'1-yedeyn sirf taabbüddür; tevhîde, mâsivâyi terke, kul ile ma'bûd arasinda hicabin ref'ine isarettir diyenler de vardir. Imâm Safiî: "Allah'a ta'zîm ve Peygâmber'in sünnetine ittibâ'dir" demisdir. Ibn Umer'de: Elleri kaldirmak namazin zînetlerindendir. Her yükseltmede on yâni on parmaga mukaabil bir hasene vardir

demistir. (Tecrîd 7er.II, 565-568, 413. hadîsin hasiyesinde).

[8] Buhârî bu ta'lîki bu kitabin "Tesehhüdde oturma sünneti" unvanli 64. babinda tahrîc etmistir. Bu fikra o hadîsin bir tarafidir.

[9] Semiallâhu limen hamideh irtifâ'm, yânî rukû'dan kalkmanin; Rabbena ve leke'i-
hamd ise i 'tidâün, yânî sucûddan evvel dogrulup ayakta durmanin zikridir. Cumhura göre her ikisini cem' etmek imâm için de, me'mûm için de sünnet olmus* tur. Hanefî'ler, tesmî' Imâmin; tahmîd de me'mûmun vazifesidir, derler.
Hadîsin son fikrasindan sucuda varirken ve secdeden basini kaldirirken ellerin kaldirilmayacagi anlasiliyor.

[10] Bu hadîsten Ibn Umer'In ikinci rek'attan sonra ayaga kalkarken de ellerini ref ettigi ve bunu Peygamber'den rivayet ettigi anlasihyor. Tesehhüdden sonra elleri kaldirmak, Ibnu'I-Munzir, Beyhakî, Bagâvî ve Buhârî gibi bâzi hadîscilerin mezhebidir.

[11] Bu ta'lîklerden birincisini Buhârî, ikincisini Beyhakî mevsûlen rivayet etmistir.

[12] Her iki rivayete nazaran da namazda elleri kavusturmanin sünnetligi sabit oluyor. Zîrâ sahâbîlerin Peygamber gününde böyle, söyle yapardik, yâhud bize söyle böyle emrolunurdu demesi, hadîsin merfü' olduguna alâmettir.
Namazda sag eli sol elin üzerine koymak Hanefî, Safiî ve Hanbelîler'e göre sünnettir. Irsali yedeyn, yânî elleri baglamamak yalniz Imâm Mâlik'in meshur mezhebi olup, Abdullah ibn Zubeyr, Hasen Basrî ve Ibn Sîrîn'in de mezheblerI bu oldugu rivayet edilir.
Leys ibn Sa'd'a göre, kiyam uzar, yorgunluk gelirse el kavusturulur. Evzâî ise, musallîyi el baglamak ile baglamamak arasinda muhayyer birakiyor.
Eller Hanefîler'e göre göbegin altindan; Sâfiîler'e göie gögsün üzerinden yâhud altindan kavusturulur. Tirmizî söyle der: "Sahabe ile tabiîler ve tabiîlerin tabiîleri arasinda amel sag eli sol elin üzerine koymak olup, elleri bâzilari göbegin üstünde, diger bâzilari da göbegin altinda tutmak re'yinde bulunmustur. Herhangisi yapilsa, genislik vardir".

[13] Namaz, kulun Rabb'ina baglantisidir. Her kim namazda bu baglantiyi gerçeklestirirse, ona tecellî tâlialan parlar ve husû'lu olur. Kur'ân, husû'Iu namaz kilanin felahina sehâdet etmistir: "Müzminler muhakkak felah bulmustur ki, onlar namazlarinda husu 'a riayetkardirlar. Ki onlar bos ve fâidesiz seylerden yüz çeviricidirler, ki onlar zekâtlarim yapanlardir, ki onlar irzlarini koruyanlardir" (el-Mu'minûn: 1-5).

[14] Bu hadîs, KitâbuVSalât, "Imâmin insanlara namazi tamamlama hakkinda ögüt vermesi.." unvanli 40. babinda da yakin lâfizla geçmisti

[15] Cehrî namazlarda imâmin Besmele'yI açiktan okuyup okumamasi mes'elesi, âlimler arasinda meshur bir hilâfî mes'eledir.

[16] Farz olsun, nafile olsun; namaza giris tekbîri ile Fatiha arasinda bir iftitâh duasi okunmasinin mesrüiyyeti bu hadîs ve benzeri diger hadîslerle sabit olur. Pek çok rivayetlerden bilindigi üzere Rasûlullah'in iftitâh dualari müteaddiddir.Bi-ri metindeki duadir ki, Buhârî'nin bunu ihtiyar ettigi anlasiliyor. Digeri Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Ibn Mâce'nin Âise ile Umer'den rivayet ettikleri: % "Subhâneke Allahumme ve bi-hamdike ve tebâreke's-muke ve taâlâ cedduke i velâ ilahe gayruke{ = Yâ Allah, sana kemâl üzere tesbîh ederim. Tesbihi dehamde bitisik kilarim. Isminzâtin pek yücedir. Celâl ve azametin âlîdir. Senden baska hakk ma'bûd yoktur)." Bunu Hanefîler ile Hanbelîler tercîh etmistir. Safiî ise sunlari tercîh etmistir: tnnîveccehtu vechiye lilleziy fatara's-semâvâti ve'l-arda hanîfen ve mâ ene mine'l-rrtüsrikîyn" (ei-En'âm: 79); ""Inne salâtiy ve nusukiy ve mahyâye ve memâtiy lillâhi RabbVl-Âlemin lâ serike lehu ve bizâlike umîrtu ve ene mine'l-muslimtn" (el-En'âm: 163). Âyette son fikra "Ke ene evvelu'l-muslimîn" seklindedir.

[17] Tabiîdir ki, diger namazlarda oldugu gibi, oturma ve tesehhüdden sonra namazdan çikmistir. Buradaki tâ'rîfe göre, iki rek'at olarak kilinmistir. Bu iki rek'-atin her birinde iki defa rükû' ve iki defa sucûd edilmis; kiyamlar, rukû'Iar, kavmeler, sucûdlar da çok uzun sürmüstür. Bu günes tutulmasi namazi hakkinda ileride tafsilât gelecektir.

[18] Bu hadîsten cennet ve cehennemin el'an mahlûk ve mevcûd oldugu, Allah'in 'v| sevgili kullarina iyânen açilabilecegi istihraç olunur. Hicâb ehline göre, keyfiy-w " yeti ne ta'rîfe, ne ta'rîf olunursa idrâke yol vardir. "Tatmayan bilmez". Birde bu hadîsten, hayvanlara azâb etmenin haram oldugu; mazlum olan hayvanlarin, mazlum olan Insanlar gibi kiyamet gününde zâlimlerine musallat edilecekleri de ma'lûm oluyor.

[19] Bu "Dâbbe bosandigi zaman" unvanli bâbdamevsûlen rivayet edilmis olan hadîsin bir cümlee'dir.

[20] el-Fatiha'dan baska Kur'ân okuyor mu?" demektir. Çünkü cehrîde oldugu gibi, gizli okunan namazda da el-Fâtiha okunacaginda sübhe yoktur.
Buhârî bu hadîsleri me'mûm olan kimsenin, namaz esnasinda namazin salâhini muhafaza edebilmek için imâmin hâllerini ve hareketlerini murakabe edip, ona bakmasi lâzim gelecegini anlatmak için sevketmistir. Çenenin hareketi orada Kur'ân okumaya delâlet ettigi gibi, zikir ve duâ ile mesgul olduguna da delâlet edebilir. O hâlde nasil olmus da kiraate istidlal olunmus? Anlasilan cehri namazda kiyam kiraat mahalli oldugu Için, sirrî namazda da ona kiyâsen kiraat mahalli saymislardir..,

[21] Çünkü cennet ni'metleri ebedi dünya ise fanidir. "Kesilmeyen, yasak da edilmeyen.." (el-Vakia: 33)

[22] Buhârî bu hadîsi Salât ve Rikaak Kitâblan'nda da tahrîc etmistir.

[23] Namaz Içinde ister duâ, ister baska fiilleri edâ ederken, basi yukari kaldirip gökyüzüne bakmak, buradaki te'kîdli nehiy ve siddetli vaîdden dolayi dogru degildir. Çünkü namaz kilanin kibleye yönelmis olmasi farzdir. Gözleri kaldirmak ise, kibleden bir nevi yüz çevirmeyi ve namaz hey'etinden bir dereceye kadar çikmayi tazammün eder.

[24] Yâni musallî saga sola döner, yönelirse; yönelme âninda kendisine seytân zafer bulup, ibâdetten mesgul eder. Fiillerinde yanilir ve yanlis yapar. Çünkü maksadinin gayri seyle mesgul olmustur Ve kalbi hâzir degildir. Bu fiil, razi olunmamis oldugu için, seytâna nisbet edilmistir...

[25] Bu hadîs, Kitâbu's-Salât "Damgali kumas içinde namaz kildigi zaman..'1 unvanli 14. bâbda da geçmisti.

[26] Buhârî bunu Kitâbu'1-Ezân "Insanlara imamlik yapmak için mescide giren... kimse" unvanli 48. bâbda da rivayet etmisti. Bu basliktan ve hadîsten, namaz kilan kimsenin herhangi bir ihtiyâcdan dolayi basini tamamen degil de birazcik çevirmesi namaza zarar vermemis oluyor. Çünkü Peygamber namazi iadeyi degil, devami emretti.

[27] Bu hadîs Kitâbu's-Salât, "Mescidden tükürügü el ile kazimak" unvanli 33. bâbda dahî geçmisti

[28] Buhârî bu hadîsi KItâbu'1-Ezân, "Ilim ve fazîlet sahibi, imamliga daha hakklidir" unvanli 46. bâbda da rivayet etti.
Hadîsin basliga uygunluk ve delîllik ciheti sudur: Peygamber perdeyi açtigi zaman, sahâbîler ona yöneldiler. Zîrâ hücre kiblenin solundadir. Oradaki kimsenin isaretine bakan insan, oraya yönelmeye muhtâc olur. Oraya yönelmeleri olmayaydi, Peygamber'in isaretini görmezlerdi.

[29] Umer'in Sa'd'i azletmesi, vâki' sikâyete inandigindan degi], azlinde maslahat gördügündendIr. O siralarda Iran fetihlerine gönderilecek ordularin sevk ve idare mahalli Küfe idi. Cihâda gidecek ordularda kelime birligi bulunmasi, kumandanin etrafinda kalb birligi olmasi lâzim geldigi için hem bunu te'mîn, hem de yaninda alikoyup re'y'nden istifâde eylemek maksadiyle bunu yapmisti. Bu azl, fitne maddesini kökünden kazimak için ihtiyatî bir azl idi. Gönderilen tahkik me'muru Muhammed ibn Mesleme (R) idi. Abdullah ibn el-Erkam da maiyyetine verilmis, Mesîh ibn Avf da yollarda delîl olmak üzere kendilerine refik yapilmisti.

[30] Bu hadîste son rek'atlarm Ilk iki rek'atlardan daha kisa olmasindan ve bu farkin âdet veçhile sûre zammi farkindan nes'et ettiginden dolayi, bir derecede kiraatin vücûbuna delâlet vardir.

Namazda kiraatin vücûbu ve vücûb mikdâri hakkinda ayri ayri görüsler vardir: Safiî Ile Ahmed ibn Hanbel'e göre namazin her rek'atinda kiraat vâcib-dir. Ebû Hanîfe'ye göre yalniz ilk iki rek'atta vâcibdir...

[31] Bu hadîste kiraatin Fâîihatu'l-KItâb olarak ta'yîni bahis konusu olmaktadir. Sâ-fiîler'ce bu hadîse nazaran musallî ister münferid, ister imâm,isterse me'mûm olsun, namaz da ister sirri, ister cehrî olsun; her rek'atta Fatiha okumayan mu-sallînin namazi nefy olunuyor. Bu nefiy, onlarca sihhatin nefyine hamledilmistir. Hanefîler'e göre Fatiha okumak vâcibdir. Su ma'nâca ki, terki hâlinde namaz sakit olur, terk edicisine günâh da terettüb eder. Zîrâ bu hadîsteki nefiy, kemâlin nefyine hamledilmistir. Ve mutlaka kirâatryâni ister el-Fatiha, ister diger sûre veya âyetler okumak farz olmakla beraber, Fâtiha'siz namazdan kemâl giderilmistir

[32] Buhari bu hadîsi Salât ve îsti'zân kitâblannda da tahrîc etmistir. Bu hadîs, fakîhier arasinda "Hadîsu'1-musî' salâtehu(^ Namazi dogru kilmayi bilmeyenin hadîsi)" nâmiyle söhret bulmus ve birçok hilafi mes'elelerde iki tarafa ihticâc silâhi olmustur. Hallâd ibn Râfi'e olan bu iade emirleri tuma'-nînetteki noksandan ileri geldigi beyân siyakindan anlasiliyor. Tuma'nîneti farz bilenler, bu iade emirlerini namaz farzinin tuma'nînetsiz yerine gelmeyecegine; farz görmeyenler ise kemâlin nefyine, yâni böyle olan namazin eksik olarak edâ edilmis olduguna hamletmislerdir.

Hadîsteki "Sonra ne kadar kolayina gelirse o kadar Kur'ân oku" fikrasi bâb basligina delîl teskil eder. Hadîsin sonundaki "Bunu namazin bütününde yap" fikrasindan birçok imamlar, her rek'atta rükû' ve sucûd farz oldugu gibi, her rek'atta kiraatin de farz olduguna kaail olmuslar ve Ebû Bekr, Umer, Ibn Mes'ûd, ÂIse ve diger sahâbîlerden nakledilen rivayetlere tutunmuslardir. Bâzi Hanefîler ise kiraat yalniz iki rek'atta farzdir. Son iki rek'atta musallî isterse okur, isterse tesbîh eder. Hiçbirsey okunmasa da namazi sahîh olur, derler

[33] Bundan önceki 14. bâbdaki Sa'd hadîsinin bir tarafidir.

[34] Ilk iki rek'atta Fatiha ile bir sûre okumanin mesrûiyyeti bundan anlasilmaktadir. Hanefîler'e göre farz olan mutlak kiraat olup, kiraatin Fatiha ile tahsisi vâcibdir. Digerleri ise farz ma'nâsina vâcibdir, derler. Sûre ilâve etmek de Hanefîler'e göre farz ma'nâsina olmayarak vâcibdir. Diger üç imâma göre sünnettir.

[35] Bu hadîs de 10. bâbda geçmisti

[36] Bu hadîsi Buhârî, Peygamber'in vefati babinda rivayet ederken Ümmü'l-Fadl'in: Bundan sonra Allah O'nun ruhunu alincaya ka: dar Rasûlullah bir daha bize namaz kildirmadi" ziyâdesini rivayet ediyor. Bu ziyâdeye göre Peygamber'in cemâate kildirdigi son namazin bir aksam namazi oldugu anlasilir. Hâlbuki Hz. Âise, sgn namazin bir ögle namazi oldugunu tasrîh etmistir. Buhârî'nin bu iki rivayetini uzlastiranlar, Ümmü'l-Fadl'in bahsettigi son namaz, Peygamber'in kendi hücresinde kildirdigi namazdir. Âise'nin zikrettigi son namaz ise, mescidde kildirdigi namazdir, demislerdir.

[37] Hakikatte gerek âyet sayisi, gerek lâfizlar sayisi i'tibâriyle en uzun sûre el-Bakara süresidir. Ondan sonra da lâfizlar sayisi I'îibâriyle olmasa da, âyet sayisi baki-mindan en uzun sûre el-A'râf süresidir. Tûleyeyn'in, yânî en uzun iki sûrenin tefsirinde râvîlerin ihtilâfi vardir: a. el-A'râf ile el-Mâide, b. A'râf ile En'âm, c. A'râf ile Yûnus, d. A'râf ile Nisa. Herhalde en uzun sûreler denilen iki sûrenin en uzunu A'râf olmus oluyor.

Öyle anlasiliyor ki, Zeyd ibn Sabit, Peygamber'in nesât vaktinde bu sûreden, mufassaldaki sûrelerden ziyâdece bir mikdâr okumus oldugunu söylemek ve Mervân'a biraz daha nesât hâlini gözetip, yalniz mufassalin kisalariyle yetinmemesini anlatmak istemistir.

[38] Sûrenin tamâmini mi, yoksa bir kismini mi okumustur? Burasi sarîh degildir. Zîrâ buradaki lâfiz, her iki veçhe de muhtemildir

[39] Secde yeri bir kavle göre "Ve karsilarinda Kur'ân okundugu zaman (derin saygi ile) secde etmiyorlar" (el-Insikaak: 21) âyeti, diger kavle göre, sûrenin sonudur.

Bu hadîsde Imâm Mâlik aleyhine getirilen iki hüccet vardir: Imâm Mâlik hem farzda secde âyeti okundugu vakit -meshur kavline göre- secdeyi mekruh görür, hem de el-lnsikaak sûresinde secdenin varligina kaail degildir.

[40] 40 Bu hadîs, gelecek bâbda daha tafsîlli olarak rivayet edilmistir.

[41] Buhari bu ta'lîki Kitâbu'l-Hacc'da müsned olarak rivayet etti.

[42] Buhârî bu hadîsi Kitâbu Mevâkîti's-Salât, "ögie namazinin vakti zeval sirasindadir" unvanli 11. bâbda zikretmisti. Hadîsin buradaki bâb basligina delîl olan yeri, son fikrasidir. Iste Buhârî bu fikradan dolayi bu babi yazmistir

[43] Bu söz -Müslim'in rivayetinden anlasildigina göre- ismi söylenmeyen bir kimsenin: Yâ Ümmü'l-Kur'ân'dan baska bir sey okumazsam? suâline cevâbdir. Üç imâm hadîsin zahirine bakip, Fâtiha'ya sûre ilâve etmenin müstehâb olduguna kaail olmuslardir. Hanefîler'e göre ise, bu vâcibdir.

[44] Ümmü Seleme'nin bu sözü 41. hasiyede de geçtigi gibi, Kitâbu'l-Hacc'da gelecek olan hadîsin bir parçasadir. Ümmü Seleme tavaf ettigi sirada namaz kildirmakta olan Peygamber'in okuyusunu isitmesi, bâb basligina delîl teskîl etmektedir

[45] Senenin belli aylarinda, günlerinde Arabistan 'da kurulan umûmî pazarlar, panayirlar vardi. Bunlardan biri Ukaz panayiri idi. Kureys'in üç panayiri vardi. Bunlarin biri Arafa'nm arkasinda Zu'1-Mecâz'da, digeri Merru'z-Zahrân'da Me-cenne'de, üçüncüsü ve en mühimmi de Ukaz'da kurulurdu. Ukaz, Taife bir, Mekke'ye üç konak mesafededir. Ukaz panayiri, Zu'1-ka'de hilâlinin ertesi gününden baslar, yirmi gün devam ederdi. Oranin bozulan pazari, Mecenne'de, Zu'1-hicce'nin baslangicina kadar sürer, ondan sonra pazar Zu'1-Mecâz'da kurulup Terviye gününe, yânî Zu'1-hicce'nin sekizinci gününe kadar devam ederdi. Ondan sonra da Mir.â'ya, Arafat'a çikilip hacc edilirdi. Ukaz yalniz Kureys'in –if degil, bütün Arabistan pazarlarinin en mühimmi idî. Orasi alis veris pazari oldugu gibi, siir yarislarinin da pazari idi. Yedi Muallaka'nm diger Arab siirlerine üstün olduklarina peyderpey orada karar verilip, bütün Arabistan halkina orada nesr ve i'lân edilmistir.

Hadîsteki kissa Peygamber'in hicretinden önce, Tâif dönüsünden sonra vâki' olmustur.

[46] Burada ma'kûl kavi, iki âyetten iktibas edilmistir: "Ey kavmimiz" nidasi el-Ahkaaf: 30'dandir. Orada "/z sarrafnâ ileykeneferân mine'l-cinni — O zaman ki cinnlerden bir taifeyi Kur'ân dinlemeleri için sana dogru çevirmistik..." (el-Ahkaaf: 29)'dan i'tibâren baslayan kissada Allah, cinn taifesinden bir toplulugu Peygamber'e dogru sevkettigi ve onlar Kur'ân'i isittikten sonra kendi kavimleri yanina inzâr ediciler olarak dönüp: Ey kavmimiz, diye hitâb ve da'vet ettiklerini Peygamber'ine ve bizlere haber veriyor. Bu hitâbdan sonraki kisim el-Cinn sûresinin bas taraflaridir. Bu sûrenin büyük kismi Kur'ân'i dinleyen cinn kavimlerini nasil inzâr ve hakk dîne da'vet ettiklerine dâirdir.

[47] Buhârî bu hadîsi Kur'ân'in sabah namazinda açiktan okunmasina delîl olarak sevketmistir. Yine bu hadîsten Peygamber'in, insanlara ve cinnlere peygamber gönderildigi sarahaten anlasilmaktadir ki, el-Ahkaaf sûresinin sonlari ile el-Cinn süresindeki âyetler de bu yüce elçiligi bizlere bildirmek için indirilmistir

[48] Buradaki okuma, açiktan okuma demektir. Sükûttan maksad da gizli okumaktir, kiraati terk degildir. Zîrâ Peygamber farz namazlari hep imâm olarak kilmistir. Miinferid ile me'mûmun sirrî namazda kiraatle mükellef olup olmadigi ihtilafli olsa bile, bu, imâm hakkinda vârid olamaz. Çünkü imâmin sirren olsun, cehren olsun kiraatle mükellef oldugunda ihtilâf yoktur. Sabah namazi ile aksam ve yatsinin ilk iki rek'atlannda açiktan okudugu tevâturen ma'lûmdur

[49] Bu ve bundan önceki hadîs, cehrî rek'atlarda kiraatin farz oldugunu gösterir. Bu, bütün imamlar ve fakîhler gibi, Ibn Abbâs'in da kavlidir. Bundan önceki hadîsde Peygamber'in Batni NahFde sabah namazinda açiktan okudugunu rivayet ettigi gibi, bu hadîste de cehr yerinde cehr etmis oldugunu söylüyor

[50] Bu hususlarin caiz oldugu anlasilir

[51] Bu ta'lîki Müslim, Ibn Cureyc tarîkinden rivayet etmistir

[52] Bunu, Ibn Ebî Seybe, bu lâfza yakin bir lâfizla rivayet etti

[53] el-Ahnef'in bu fiilini Ebû Nuaym el-Mustahrac'da mevsûlen rivayet etti

[54] Ibn Mes'ûd'un bu fiilini Abdurrazzâk mevsûlen rivayet etti

[55] Katâde'nin bu fetvasini Abdurrazzâk mevsûlen rivayet etti

[56] Bu hadîsi Müellif Buhârî'den baska Tirmizî ve Bezzâr da rivayet etmislerdir. Imâm olan zât, rivayete göre Amr ibn Avf ogullari'ndan Kulsüm ibnu'I-Hidm el-Ensârî'dir. Hicret esnasinda Peygamber Medîne'ye gelmezden evvel, bir müddet onun evinde müsâfir kalmistir

[57] Bu hadîsten Iki yâhud daha ziyâde sûrenin bir rek'atta cem'inde be's olmadigi hükmü istinbât edilmistir. Hadîsin lâfzi, iki sûrenin cem'inin cevazinda sarihtir. Bu kadarinin cem'i caiz olunca, ziyâdesinin cevazinda da sübhe kalmaz

[58] Bu hadîs ayni kitabin "Ögle namazinda kiraat" unvanli 15. babinin ikinci hadîsi olarak geçmisti.
Bu hadîsten, gizli okumakta, insanin okudugunu kendine Isittirmesi gerektigi, bunun Için de dilini ve dudaklarini hareket ettirmesinin zarurî oldugu istidlal edilmistir (Kastallânî).

[59] Bu hadîs de yine ayni kitabin "Namaz içinde gözü imâma dogru kaldirmak.." unvanli 10. babinda geçmisti

[60] Bu hadîsin bâb basligina delîl teskîl eden kismi, Ebû Katâde'nin "Okudugu âyeti bâzenibizlere isittirirdi" sözüdür. Bundan, gizli okunan namazlarda kiraati ha-fîf isittirmenin caiz oldugu anlasilmistir

[61] Namazin birinci rek'atmda, Ikinci rek'ata nazaran daha uzun kiraat yapmak, bütün namazlara sâmil olan bir sünnettir

[62] Atâ'nin bu sözünü Abdurrazzâk mevsûlen rivayet etmistir.
Sârih Aynî, Beyhakî'den: Atâ: Ben öyle zamanlar bilirim ki, Peygamber'-in sahâbîlerinden iki yüz zât, bu mescidde ne zaman imâm '*,. gayriH-magdûbi aleyhim vele'd-dâlltn" dese, ortaligi çin çin çinlatirlardi, demistir.

[63] Ebû Hureyre'nin bu sözünü de Abdurrazzâk rivayet etmistir. Ebû Hureyre'nin imamlari Alâ ibn Hadramî ile Medîne Vâlîsi Mervân ibnu'l-Hakem idiler. Ebû Hureyre, namazi ikaame, safflari düzeltme ile mesgul iken, acele namaza baslayip yâhud:Acele okuyup ben namaza durmadan âmîn diyecek yere kadar okuma, demek istemistir.

[64] Nâfi'nin bu sözünü de Abdurrazzâk, Ibn Cureyc'den mevsûlen rivayet etmistir

[65] Cehri namazlarda imâm ile cemâate "Amîn"in açiktan söylenmesi, bu hadîse tutunan bâzi imamlara göre sünnettir. Imamlardan bir cemâat ise, gizli söylenmesine tarafdâr olmuslardir

[66] Lâfiz burada mutlaktir. Bu itlâka göre, ister namaz içinde, ister disinda; namazda da ister imâm, ister me'mûm olsun; biri Fatiha okur da "Âmîn" derse bu fazilete mazhar olur. Amîn, böyle olsun yâhud kabul et, yâhud da ümidimizi bosa çikarma ma'-nâsma Ibranî veya Süryânî bir lâfizdir ki, herhangi duadan sonra, o duanin maz-mununu icmâlen ve te'kîden tekrar taleb etmeyi ifâde eder. Bu, duâ edene göredir. Duayi dinleyen kimsenin "Âmîn" demesi ise, talebe istirak ma'nâsinadir

[67] Cumhura göre imâm "Âmîn" der demez, cemâat de "Âmîn" demek lâzim gelir. Bu babin hadîsi de bunun sünnet oldugunu sarahaten gösterir.
Amîn demekte, me'mûmun meleklere muvafakati kavlen ve zamanen muvafakattir. Hadîsin lâfzindan bu da sarahaten anlasilmaktadir

[68] Buradaki hirs,, sübhesiz kötülenmis olan hirs degildir. "Allah senin hayra olan hirsini, cemâate yetismeye olan hirsini artirsin" demektir.
Bir daha yapilmasindan nehyedilen sey hakkindaki sözler çesitlidir. Imâm Safiî'nin tefsîrine göre, saffin gerisinde bir daha yalnizca rukû'a varma demektir. Bâzilari namaza kosa kosa, nefes nefese gelecek sekilde girme; diger bâzilari da cemâate yetismek için bir daha bu kadar geç davranma ma'nâsim vermislerdir.
"Velâ teud' = Bir daha yapma" nehyi, bu sayilan seylerin hangisiyle alâkali olursa olsun, Ebû Bekre'ye namazi yeniden kilmak emri verilmemistir. Cumhura göre, bu fiiller namazi bozucu seyler olmayip, ictinâb edilecek mekruhlardandir.
Saff gerisinde tek basina iktidâ ile namaz kilan kimsenin namazi bahsine gelince, Ebû Bekre'nin saff gerisinde fezz olarak namaza girmis olmasi namazini bozmadigina kiyâsen, bu namaz sahihtir. Bu nokta, bâb basliginin cevâbi ve delili olmaktadir.
Hadîsteki "Allah hirsini artirsin" tasvibkâr sözü ile ondan gelen "Bir daha yapma" nehyi arasinda zidlik yoktur. Çünkü herbirI baska cihete hamle-dilmistir.

[69] Bu kiyamdan rukû'a geçmekte tekbîri uzatip, Allahu Ekber'in "r"si rukû'da söylenmek suretiyle olur. Yâhud murad, tekbîrde bir uzatma yapmaksizin harflerini iyice belli etmektir; yâhud da namaz tekbîrleri sayisini rükû' tekbîriyle tamamlamaktir (Kastallânî).
Buhârî'nin maksadi, hem rukû'a varirken Allâhu Ekher demek, hem de tekbîrin evvelindeki elif kiyama, sonundaki "r" rukû'a bitisik olacak veçhile tekbîr almaktir

[70] Buhârî bu ta'lîkle, ma'nâ olarak bunu ta'kîb eden bâbda ve ondan sonraki bâbda bulunan hadîsi isaret etmistir.

[71] Bu hadîs "Tumâ'nînet..." unvanli 46. bâbda gelecektir

[72] Her kalkip her egilisten, yalniz rukû'dan kalkis müstesnadir ki, orasi bi'1-icmâ' tahmîd yeridir. Binâenaleyh metindeki "kullemâ = her" lâfzi, tahsis edilmis âmm bir lâfiz olmus olur

[73] Namazdan sonra Ebû Hureyre'nin bunu söylemesi ögünmek için degil, unutulmus derecesini bulmus olan intikaalât tekbîrlerini almakla sünnete riâyet etmis oldugunu bildirmek içindir.
Her alçalma ve yükselmedeki intikaal esnasinda tekbîr almak mesrudur. Bu cumhur kavlidir, bugün amel bunun üzerinedir.
Intikaalât tekbîrlerinin vâcib yâhud sünnet oldugunda ihtilâf edilmistir

[74] Bu da rukû'da zikredilen diger ihtimâllerle birlikte, kiyamdan sucuda geçisten baslayip Allâhu Ekber'iu "r"si sucûd hâlinde vâki' olmak suretiyle olur. Yâni bunda da i'tidâlden sucuda intikaale baslarken alnini yere koyuncaya kadar tekbîri uzatmak ve rukû'da oldugu gibi tesbîhe ondan sonra baslamak lâzim gelir. Diger intikaalât tekbîrleri de böyledir

[75] Bunca sahâbîler henüz hayâtta iken intikaal tekbîrleri unutulacak derecede metruk mu îdi ki, Imrân, Alî'nin namaz kildirmasi ile bunu hatirliyor? Bu suâlin cevâbi Ahmed ibn Hanbel'in rivayetinde verilmistir. Yine Mutarrif söyie diyor: Imrân ibn Husayn'a: Yâ Ebâ Nuceyd, en evvel tekbîri terk eden kimdir? diye sorduk. Yaslandiktan ve sesi kisildiktan sonra Usmân ibn Affân'dir dedi. Demek ki Usmân ma'zeret sebebiyle cehren tekbîr almayi terk etmis, lâkin sonralari Emevî-Ier arasinda sünnet gibi telâkkî edilmistir

[76] Hakîkaten dört rek'ath bir namazda ihram tekbîri ile beraber tekbîrlerin sayisi yirmi iki'dir. Tahâvî'nin rivayetine göre, bu ihtiyar imâm Ebû Hureyre imis

[77] Buhârî bu mutâbaati fâideyi artirmak ve Katâde'nin Ikrime'den tahdîsini tasrîh etmek için zikr etmistir.

[78] Ilk intikaal tekbîrini rukû'a intikaale baslarken baslayip, riikû'a varincaya kadar uzatmak sünnettir. Kiyamdan ve celseden sucuda, sucûddan celseye ve kiyama, kaaideden kiyama intikaal ederken de böyledir. Secdeye varirken Sâfiiyye'ye göre sünnet olan dizlerini ellerinden evvel yere dayamaktir. Mâli-kiyye'ye göre ise, is bunun aksinedir. Her iki tarafin da Rasûlullah'in fiil ve kavlinden delilleri vardir

[79] Buta'lîk, ayni kitabin "Tesehhüdde oturma sünneti.." unvanli 64. babinda daha mufassal olarak gelecektir.

[80] Hadîs metnindeki "tatbik", rukû'da iki avucunu birbirine yapistirip mecmû'-larmi iki dizin arasina getirmektir. Tatbîk'in mukaabili tefrîc'dii ki, dizleri avuçlari içine alip parmaklarini daginik olarak kibleye karsi bacaklar üzerine sarkitmaktir. Bugün bütün mezheblerce, uygulanan sünnet koyusu iste budur.
Hadîsteki sarahate göre, evvelâ tatbik ile baslanmis, sonradan tefrîc'e geçilmistir. Eski sekil nesh edilmistir. Bununla beraber Ibn Mes'ûd ile onun ashabi, eski sekli devam ettirmislerdir. Buna göre nehyin tenzîhî kerâhate hamledilmis olmasi da mümkündür. Çünkü Ümer ile Sa'd tatbîk'ten nehyettikleri hâlde, namazi tekrar kilmayi emr de etmemislerdir.

[81] Bu hadîsi Nesâî de de Salât Kitâbi'nda rivayet etmistir.
Huzeyfe, Peygamber'in namazi güzel kilamayan kimseye "Sen namaz kilmis olmadin, yeniden kil" hadîsine dayanarak, rükû ve sucûdda tuma'nînet'in. farzligina kaail olup, bu yapilmayinca namazin kilinmadigina hükmetmistir. Bu Mâlik, Safiî ve Ahmed ibn Hanbel'in mezhebidir. Yâhud da namazin kemâlini nefyetmistir. Ebû Hanîfe-ile Imâm Muhammed buna gitmislerdir. Onlara göre, rükû' ve sucûdda tuma'nînet farz degil, vâcibdir.
Buradaki fitrat, dîn yâhud sünnet ma'nâsinadir. Bu kelâmla ileriki kilacagi namazlarda bu fiili yapmamasi için, muhatabinin fiilinin kötülügüne tevbîh kasdedilmistir

[82] Humeyd'in bu sözü ayni kitabin "Tesehhüdde oturma sünneti.." unvanli 64. babinda mevsûlen rivayet edilmis olarak gelecektir

[83] el-Kusmeyhenî nüshasinda burada görüldügü gibi arka arkaya iki tane bâb lâf-ziyle gelmis unvan vardir. Diger Buhârî nüshalarinda buradaki ikinci "bâb" lâfzi yoktur; her iki unvandaki ifâdelerin hepsi bir tek unvan içinde zikr edilmistir. Ancak onlar Humeydî'nin geçen ta'lîkteki sözünü, birinci cümleye hâss oldugu için bu unvanin arasina koymuslar da, bâb unvani söyle olmustur: "Rukû'da
. belin dümdüz yapilmasi ve Humeydî sahâbî arkadaslari içinde: Peygamber rükû' etti, sonra belini (kamburlastirmadan dümdüz) büktü, demistir. Ve rukü'u tamamlamanin siniri ile rukû'da i'tidâl ve tuma'nînet".
Her iki bâbdan sonra rivayet edilen el-Berâ hadîsi, her iki bâb unvâninda-kI hususlara delil oldugu için, ayri bâblar hâlinde olsa veya bir unvan altinda da olsa, netice degismemektedir

[84] Bu hadîsteki kiyam ile kuûdun istisnasi kaydina göre, Peygamber'in kiyam ile kuûdu, diger rükünlere nisbetle daha uzun tuttugu anlasiliyor. Rukû'a, sucuda, i'tidâle, secde aralarindaki celselere tahsîs ettigi zaman Ise nisbeten kisa oldugu gibi, sayet bunlardan birini uzatsa digerlerini de uzatir; birini kisaltsa digerlerini de kisaltirmis. Bundan i'tidâlin de rükû' ve sucuda yakin uzunca bir rükün oldugu ma'nâsi çikarsa da, Safiî'ye göre ercâh olan bunun kasîr bir rükn olmasidir. Lâkin gelecek olan diger hadîslere göre rükû' ve sucûd ise behema-hal kisa rükün olmak lâzim gelmez

[85] Buhârî bu hadîsi, küçük lâfiz farkiyle ayni kitabin 14. babinda da tahrîc etmisti: Hadîsin buradaki basliga delîl olan yeri, rükû' ve sucûdu tam yapmayan kimseye Peygamber'in "Dön, namazi yeniden kil" buyurmasidir.
Hadîsin sonundaki "Böylece kil" ta'lîmInden maksad tekbîri, kiraati, rukû'u, sucûdu ve culûsu ta'rîfe uygun olarak edâ et, demektir. Bütün namazda bunu yapmaktan maksad da, bunlari her rek'atta böylece tekrar etmektir.
"Hattâ tatmainne = Bedenin yatisincaya kadar., fikrasi, rükû' ite sucûdda tuma'nînetin vucûbuna delâlet eder. Bunun vucûbu veya sünnetligi hakkinda görüs ayriliklari vardir. Hadîsin bundan önce geçtigi yerdeki açiklamalara da bakilsin.

[86] Hakkinda geçmis ve gelecek günâhlarinin magfiret edilecegi (el-Feili: 2)âyeti inen Peygamber'in bu lâfizlarla magfiret istemesi, Allah'a karsi iftikaar arzi, inki-yâd isbâti, iz'ân ve ubûdiyyet izhâri, sükür ve ni'metin devamini lalebgibi ma'-nâlari mutazammin oldugu gibi, evlâyi terkten, ibâdeti hakkiyle edâ edememis olmaktan istigfar ma'nâsina da gelebilir. Zâten duanin kendisi de ibâdettir. Bundan rükû' ile sucûdda zikrin sünnet oldugu zahirdir

[87] Bu iki lâfzin imâm Iie me'mûm arasinda bölünmesine; birincisinin yalniz tesmî' digerinin de yalniz tahmîd Ile mesgul olmak vazifesi olduguna kaail olan Mâlik ile Ebû Hanîfc lehine, bu hadîs de hüccettir. Sâfiîler ile Hanbelîler ise, hadîste Peygamber her ikisini cem' ettigi sabit oldugu için, münferid ile imâm her iki kelimeyi cem' etmek gerekir diyorlar. Sâfiîter fazla olarak me'mûmun da ikisini cem' etmesine kaaildirler

[88] Bu hadîs ayniyle bu kitabin "Imâmin Âmîn lâfzini açiktan söylemesi..." unvanli 30. babinda geçmisti

[89] Asîlî rivayetinde "bâb" lâfzi yoktur, digerlerinde ise unvansiz olarak mevcud-dur. Bâzilari: Râcih olan "Bâb" sözünün isbâtidir. Çünkü bundan sonra zikredilen hadîslerde Attâhumme'Rabbena Jeke'l-hamd kelâmina sarih olarak delâlet yoktur. Binâenaleyh evlâ olan bunun kendinden önceki bâbdan bir fasil menzilesinde olmasidir, demislerdir (Ibn Hacer, Aynî).

[90] Bu hadîste zikredilen üç vakitte kunûtu mesru görenler, bu hadîs ile ihticâc ederler. Zâhiriyye'ye göre, bütün namazlarda kunût güzel bir fiildir.
Kunût'un namaz içindeki yeri Safiî'ye göre rukû'dan sonra, Ibn Ebî Leylâ'ya göre rukû'dan evveldir. Ebû Hanîfe'ye göre Vitr namazina hâss olmak üzere rukû'dan

evveldir... Bâzi sahâbî ve tabiîlere göre de kunûtu rukû'dan önce veya sonra yapmak muhayyerligi vardir

[91] Bundan evvelki hadîste Peygamber'in ögle, yatsi ve sabah namazlarinda; bu Enes hadîsinde sabah ile aksam namazlarinda: Abdullah ibn Mes'ûd'dan rivayet edilen bir hadîste de muharebe zamanlarinda bütün namazlarda kunût duasi okudugu sabittir. Vitir namazinda kunût duasi okundugu rivayetleri de baskadir. Burada bahis konusu edilen farz namâzlardaki kunûttur. HanefîIer farz namâz-lardaki kunûtun muvakkat bir zaman için okundugunu, sonra nesli olundugunu ileri sürerler. Sâfiîler ve onlarla beraber olanlar, Peygamber'in dünyâdan ayrilincaya kadar sabah namazinda kunûtu terketmedigine dâir olan Enes ifâdesine bakarak, neshin sabah namazindan maadasinda olduguna kaaif olmuslardir.

[92] Bu hadîs, namaz içinde hamdin faziletini gayet güzel ve açik olarak belirtmektedir

[93] Ebû Humeyd'in bu hadîsi, ayni kitabin "Tesehhüdde oturma sünneti.." unvanli 63. babinda daha genis ve mevsûl olarak gelecektir

[94] Bu hadîs i'tidâlin uzun bir rükün olduguna delâlette sarihtir. Bâzi imamlarin kisa bir rükün oidugu görüsünde olduklari daha önce geçmisti.

[95] Bundan da i'tidâlin rükû' ve sucuda yakin, uzunca bir rükün oldugu ma'nâsi çikarsa da, Safiî'ye göre ercah olan bunun kisa rükün olmasidir. Ayni kitabin 40. babinda da geçen bu hadîs, bir de istisna ihtiva etmekte idi ki, ilgili açiklama için oraya bakilsin

[96] Buhârî bu hadîsi, Kitâbu'I-Ezân, "Insanlara sirf Peygamber'in namazini ve sünnetlerini ögretmek maksadiyie namaz kildiran kimse" unvanli 45. babinda daha mufassal olarak tahrîc etmisti

[97] Yânî i'tidâlden intikaale baslarken alnini yere koyuncaya kadar tekbîri uzatmak ve rukû'da oldugu gibi tesbihe ondan sonra baslamak lâzim gelir. Diger intikaal tekbîrleri de bunlar gibidir

[98] Nâfi'nin bu haberini Ibn Huzeyme, Tahâvî ve digerleri mevsûlen rivayet etmislerdir. Ibn Umer'in meshur mezhebi budur. Zîrâ: "Biriniz secde ettiginde evvelâ ellerini yere koysun. Secdeden kalktiginda da evvelâ ellerini kaldirsin. Çünkü yüz secde ettigi gibi eller de secde eder" dedigi rivayet edilmistir. Bu sözün de bâzi rivayetlerinde "Peygamber böyle yapardi" ziyâdesi de vardir. Ziyâdenin merfü' olmasi hakkinda dedikodu olmustur. Bundan dolayi ilim ehli arasinda bu konuda görüs ayriligi olmustur. Bâzilari dizlerden evvel elleri yere koymanin evlâ olduguna kaaildirler. Bil'akis dizleri ellerden evvel yere koymayi tercih edenler de çoktur

[99] Ebû Hureyre Mervân ibnu'l-Hakem tarafindan istililâf edildigi zaman, bu namazlari kildirmisti

[100] Ismâîl Peygamber'in evlâdindan olan Arab kabîleleri Mudâr ve Rabîa diye iki büyük kola ayriliyor. Kureys, Mudâr'in en hâlisidir. Bunlar gibi Hicaz'in dogusunda oturan Huzeyl, Esed, Temîm, Dabbe, Muzeyne gibi kabileler de henüz kâfir ve Peygamber'e muhâsim idiler. Rabîa'dan olan Abdu'1-Kays hey'etinin Peygamber'inyaninda: Bizimle senin aranda Mudâr'dan olan su kâfir kabîle var demeleri de, Ebû Hureyre'nin bu sözlerini te'yîd eder.

[101] Buhârî bu kisimla Zuhrî'den rivayet eden râvîlerin bâzi lâfizlarda ihtilâf ettiklerini isaret etmektedir

[102] Buhârî'nin "Secde etmenin fazileti" unvani altinda açtigi bu bâbdasu kiyamet ve arz hadîsim zikretmesi, secde izmm iste bu faziletine delâlet ettigi içindir

[103] Ebû Saîd Hudrî'nin rivayetinde bu ihsanlar naklolunduktan sonra: "Artik kendi menziline girer. Derken Hür îyn'den olan iki zevcesi yanina girip: Seni bizim için, bizi de senin için diriltip yaratan Allah'a hamd ve sena olsun, derler. Râvî der ki: O kimse: Bana verilen nI'metler hiçbir kimseye verilmis degildir, diyecek" müjdesiyle söz hitâma erdiriliyor.

Bu hadîste secde etmenin fazileti zahirdir, zâten bâb da bununla unvânlan-dirilmisti. Keza bunda Ekremu'l-Ekremîn olan Allah'in keremi, lûtfu ve genis fadhnin beyâni vardir. Yine bunda siratin hakk oldugu, cennetin hakk oldugu, nârin hakk oldugu, hasrin hakk oldugu, nesrin hakk oldugu, suâlin hakk oldugu sabittir (Aynî).

[104] Bu bâb ve bundan sonraki bâb ayniyle unvanlari ile birlikte Kitâbu's-Salât'in 27. ve 28. bâblannda da geçmistir. Ancak 27. babin hadîsinde küçük bir lâfiz farki, 28. bâbda ise üç hadîs vardi.

[105] Bu ta'lîki Müslim mevsûlen rivayet etti.

[106] Ebû Humeyd'in bu hadîsi "Tesehhüdde oturma sünneti.." unvanli 14. bâbda mevsûlen gelecektir.

[107] Buhârî bu hadîsi ayni kitabin "Musallî sücûdu tam yapmadigi zaman? "unvanli 38. babinda da baska tarîkden az bir lâfiz farkiyle rivayet etmisti. Açiklamalar Için oraya bakilmalidir.

[108] Yedi kemikten maksad, yedi uzuvdur. Hadîsin bâzi rivayetlerinde yedi uzuv diye gelmistir. Bu yedi uzuvdan her birinde çok kemik varsa da, bu, ba'zin hükmünü külle vermek nev'inden bir isimlendirmedir

[109] Bu hadîs az. bir lâfiz farkiyle Kitâbu'l-Ezân'in "Imâmin arkasinda namaz kilan ne zaman secdeye varir" unvanli 52. babinda da geçmisti. Hadîsin buradaki basliga delîl olan yeri, alni yere koymayi ifâde eden cümlesidir.

[110] Bu hadîs ile benzerlerindeki sarahate binâen, yedi uzuv üzerine secde etmenin mesru i yy etinde ittifak vardir. Bu uzuvlar metinden de anlasildigi üzere yüz, dizler, eller (yânî ellerin içi), ayak uçlari, yânî parmaklardir. Yüzden maksad alindir. Alin üzerine secde etmenin faziletinde ittifak vardir. Burunun bunda dâhil olup olmadigi hususunda görüs ayriligi vardir. Herhalde alin ile burun üzerine secde etmenin, en az, müstehâb oldugunda siibhe yoktur.

Diger secde organlarina gelince, her iki elini, her iki dizini, her iki ayagini yere dayamak -bâzi âlimlere göre- vâcib oldugundan, bunlardan da herhangi organ dolayisiyle secdeyi bozan musaliînin namazi sahîh olmaz. Bâzi âlimlere göre ise bu organlarin yalniz birer cüz'ünü yere koymakla, farz yerine gelmis olur. Elbise ile saçlarin namaz için yâhud namaz içinde toplanmasi mekruhtur. Bu kerâhat, tenzihi kerâliattir. Binâenaleyh bunun namaz bozucu olmadiginda. ittifak vardir.

[111] Buhârî bu hadîsi Namaz, Oruç ve I'tikâf Kitâblan'nda uzun, kisa lâfizlarla ve degisik tarîklerden tahrîc etmistir.

Buradaki basliga delil olan kismi, yagmur çisentisinde kildiklari namazda Peygamber'in alni ile burnu üzerinde islaklik ve çamur izi görüldügünü ifâde eden kismidir. Demek ki, hafîf yagmur ile islanmak, hafîf çamura bulanmak bile secdeye mâni' olmuyormus

[112] Buhârî bu baslikla, biraz önce geçen elbise toplama yasaginin zaruret hâli disina hamledilmis oldugunu isaret etmistir. Metindeki gibi zaruret hâlleri, bu yasakliktan ve kerâhatten müstesnadir. Bu hadîs Kitâbu's-Salât, "Elbise dar oldugu zaman?" unvanli 6. bâbda da geçmisti

[113] Sarihler bunehiyde iki hikmet bulmuslardir: Saçlar olsun, elbiseler olsun mu-sâllî ile beraber secdeden hissedar olmak için. Yere degmesin diye saçlarini çem-renip, elbisesini toplayan kimse mütekebbire benzer bir hey'ete giriyor. Makaam ise hudû' ve husu' makaamidir. Bir de Arablar'da âdet, saçlari uzatip salivermektir; bas üzerine toplamak âdeti onlarda yoktur

[114] Bu hadîs ayni kitabin "Rükû hâlinde duâ" unvanli 42. babinda geçmisti. Iki babin hem basliklarinda, hem de hadisin metninde küçük lâfiz farki vardir. Tarîkleri de ayridir. Böylece ayrilik hâsil olmustur

[115] Peygamber'in yerine getirdigi Kur'ân emri en-Nasr Sûresi'ndeki "Rabbini hamd ile tesbîh et..." (1-3) emridir

[116] Bu hadîs Kitâbu'l-Ezân'm "Seferde bir tek müezzin ezan okusun diyen kimse" unvanli 17. ile "Kiraatte musâvî olduklarinda en büyükleri Imâm olsun" un-vânli 49. bâblarinda geçmisti.

Hadîsin buradaki basliga delîl olan kismi "sonra basini kaldirip azicik durdu" fikrasi ile "yânî üçüncü ile dördüncü rek'atlar arasinda otururdu.." fik-rasidir. Bu istirahat celsesi ki, birinci ile ikinci, üçüncü ile dördüncü rek'atlar arasinda, secdeden basini kaldirdiktan sonra azicik oturup, ondan sonra kalkmaktir. Daha evvel geçtigi gibi bu celseyi bâzi âlimler müstehâb sayiyor, bâzila-. ri da tanimiyor. Geçen bâblardaki açiklamalara da bak.

[117] Bu hadîs ayni kitabin "RukÛ'u tamamlamanin sinin.." unvanli 40. babinda geçmisti. Açiklamalar için oraya bakilmalidir.

[118] Sabit el-Bunânî bu ifâdelerle Enes'in kavme ve celsesini ta'rîf etmistir ki, o da Peygamber'in kavme ve celsesini tatbik ediyordu

Bu hadîs de ayni kitabin "Rukû'den basini kaldirdigi zaman beden Uzuvlarinin tamamen sakinlesip yatismasi" unvanli 46. babinda geçmisti. Açiklamalar için oraya bakilsin.

[119] Bu ta'lîk, iki bâb sonra gelecek olan "Tesehhüdde oturma sünneti.." unvanli 64. babin ikinci hadîsinin bir parçasidir.

[120] Kollarini yere yaymaktan nehyolunmasindaki hikmet, nehyolunan hey'etin ten-bel ve namaza lâyikiyle ehemmiyet vermeme hâline benzemesidir. Hâlbuki kollarin kaldirilip yanlardan uzakça tutulmasi tevazu' hâline daha münâsibi oldugu gibi, alni yere dayamaya da dalia ziyâde hizmet eder. Herhalde kollari secdede yaymak mekruhtun Fakat bu, tenzîhî kerâhattir

[121] Bu hadîs birinci ile ikinci, üçüncü ile dördüncü rek'atlar arasinda istirahat oturusuna, yâni azicik oturduktan sonra müteâkib rek'ata geçmek için ayaga kalkmaya âid olan rivayettir. Buna dayanarak bâzi âlimler bu celsenin müstehâbligina kaail olmuslar, bâzilari da bu celseyi ihtiyarlik ve za'f kaydiyle müstehâb görmüsler, daha baskalari ise buna da kaail olmamislardir. Geçen 59. bâbda da bu konuda bilgi verilmisti

[122] Safiî'ye göre sünnet olan, yere dayanarak kalkmaktir. Hanefîler'de bu dayanma sünnet degildir

[123] Ibnu'z-Zubeyr'in bu fiilini Ibn Ebî Seybe sahîh bir isnâdla mevsûlen rivayet etmistir.

[124] Ismâîlî'nin et-Mustahrac'indaki hadîsin sonunda tercemesi ile, "Ebû Saîd namazdan çikinca ona: Senin kildirdigin namaz hususunda insanlar ihtilâfa düstüler, denildi. Bunun üzerine Ebû Saîd, minberin yaninda ayaga kalkti da cemâate hitaben: Vallahi kildiginiz su namaz hakkinda ihtilâf çikmis, çikmamis; hiç umurumda degil. Ben Rasûlullah(S)'i namazi böyle kilar görürdüm, dedi" ziyâdesi de vardir ki, bu, Buhârî'deki metni daha ziyâde îzâh ediyor.

Askalânî'nin dedigi gibi, hadîste sözü edilen bu ihtilâf, namazda imâmin tekbîrleri açiktan söyleyip söylememesi hakkinda vâki' olmustu. Imrân hadîsinin serhlerinden bilindigi üzere, Emevîler ile ta'ym ettikleri âmiller, Intikaalât tekbîrlerini cehren almazlardi. Ebû Saîd'in ihya etmek istedigi sünnet unutulmus ve cemâatten çogunun meçhulü kalmis oldugundan, tekbîrlerde cehr, sünnete uygun mudur, degil midir? diye ihtilâf vâki' olmustur.

Kulübü Sitte sahihleri Içinde bu hadîsi yalniz Buhârî tahrîc etmistir. Buhari hadîsleri üzerine Mustahrac yazan Ismâîiî, baska bir tarîkten Ebû Saîd Hud-rî'nin namaz kildirmasi sebebini naklediyor. Ma'lûm oldugu üzere Medîne'nin Emevîler tarafindan vâlîsi olan Mervân ibnu'l-Hakem, Medîne'de olmadigi zaman, yâhud bir özrü bulundugu zamanlarda Ebû Hureyre'yi namaz kildirmak üzere kendine nâib nasb edermis. "Bir defa Ebû Hureyre hastalandi, yâhud hazir degildi. Bize namazi Ebû Saîd kildirdi. Namaza baslarken, rukû'a varirken, secdeye giderken..." diye söze basliyor.

[125] Bu hadîs kisa ve uzun lâfizlarla ayni kitabin "Tekbîrin sücûdda tamamlanmasi" ve "Tekbîrin rukû'da tamamlanmasi" unvânlariyle geçen 35. ve 38. bâblarinda da geçmisti. Açiklamalar için oralara bakilmalidir

[126] Buhârî Ümmü'd-Derdâ'nin bu oturusunu ei-Târîhu's-Sctgîr'mde Mekhûl'den mevsûlen rivayet etmistir. Bunu Ibn Ebî Seybe de rivayet etmistir

[127] Bir fiilin sünnet olusuna sahâbînin sahadet etmesi, Peygamber'in bu hususta ya sözünü isitmis, yâhud fiilini görmüs olduguna delâlet eder ki, bir merfû' hadîs hükmündedir.

Namazda otururken sag ayagi dikip sol ayagi bükmek sünneltir. Sünnetin bu kadari sabit olduktan sonra oturusun sifati hakkinda ihtilâf edilmistir. Bâzi insanlar erkek oturusu ile kadin oturusu arasinda ayrilik görürler. Buhârî bâb basliginda Ümmü'd-Derdâ'nin namazda tesehhüdde erkek gibi oturdugunu rivayet etmekle berâber,'Ümmü'd-Derdâ'nin bir fakîhe oldugu kaydim ilâve et-mesI, oturuslarda erkek ile kadin arasinda fark gözetmemek mezhebine mail oldugunu is'âr eder. Seleften bâzilari kadin hakkinda sünnet bagdas kurmak oldugunu söylemis; bâzilari da yalniz nafile namazlarda bagdas kurmasini tecvîz etmistir.

Herkese göre nafile namazda ve yalniz hasta hakkinda farzda bagdas kurmanin cevazinda, âlimler arasinda ihtilâf vardir.

[128] Sol ayagin üzerine oturup sag ayagini dikmeye "iftirâs" denir. Tahâvî'nin rivayetinde tesehhüd hey'eti hakkinda tafsîlâf fazladir. Orada söyle deniliyor: "Sonra oturup sol ayagini iftirâs etti, yânî altina aldi. Sag ayaginin üslünü kibleye karsi getirdi. Sag avucunu sag dizinin üzerine ve sol avucunu sol dizinin üzerine koydu. Ve Sahadet Kelimesi'ni telâffuz ederken parmagi ile isaret elti".

[129] Mak'ade üzerine bu oturmaya "teverruk" denir. Bu hadîsin Ebû Dâvûd'daki rivayetinin sonunda: Ahmed Ibn Hanbel rivayetinde su ziyâde vardir: Ebû Humeyd ile birlikte o mecliste hâzir bulunan sahâbîler: Dogru söylüyorsun, Rasûlullah iste böyle namaz kilardi, dediler" ziyâdesi vardir ki, kissanin bu fikrasi Buhârî'de yoktur. Ebû Humeyd'In rivayet ettigi bu hadîs, bu suretle pek ziyâde ehemmiyet kazaniyor. Zîrâ takriben on sahâbînin daha tasdîkina mazhar oluyor.

Bu hadîs, birinci ve ikinci oturus arasinda oturusça fark gözetenler ile gözetmeyen Ebû Hanîfe arasindaki dayanaklardan biridir. Safiî ile o tarafta kalan birçok fakîhler, birinci oturusta yalniz iftirasi, ikinci oturusta ise teverrukü sünnet addederler.

[130] Buhârî buradaki isnâdlarla, bu hadîste vâki' olan an'anelerin semâ menzilesinde oldugunu ifâde etmek istemistir (Kastallânî).

[131] Bu lassayagöre ilk tesehhüdün mahalli olan birinci oturusun terki üzerine nok-- sanin yanilma secdesi ile bütünlenip telâfi edilmesi, birinci tesehhüdün farz ol-madigina delîl sayilmistir. Nitekim cumhur kavli budur

[132] Yânî selâmdan önce ve tesehhüdden sonra iki secde yapti. Bu hadîste "Üzerinde oturma vazîfesi varken ayaga kalkiverdi" dedigi Için, bâzi âlimler bunda vu-cûba bir is'âr vardir, demislerdir.

et-tesehhüd; tefa'ul vezninde, namaz oturusunda Sehâdet KelimelerI'ni müs-temil olan "Tahiyyât"i okumak ma'nâsinadir ki, ser'î bir vazi'dir (Kaamûs Ter.).

[133] Buhârî'nin diger rivayetinde hadîs es-Selâmu alâ'llâht fikrasini ihtiva ediyor. Selâm, Allah'in güzel isimlerinden olunca, es-Selâm alâllah, es-Selâm alâ's-Selâm

takdîrinde olmus oluyor ki, selâmin ma'kûl vechi kalmaz. Peygamber bu se-beble "Selâm Allah'in kendisidir" (Yânî, O'na selâm gerekmez) buyurmustur.

[134] Bundan sonraki ibare "Veala ibâdi'ilâhî's-sâlihiyn"lafziyla selâm etmenin diger lâfizlara neden üstün oldugunu beyân eden bir ara cümledir. Yoksa "Ve ala Ibâdillâhi's-sâlihiyn "den sonra hemen tesehhüd gelir. Nitekim bâzi rivayetlerde bu ara cümlesi kelâmin sonuna ve tesehhüdden sonraya alinmistir. Bu rivayette.bu sözün araya girmesi râvîlerden birinin tasarrufu gibi görünüyor. Peygamber'in "es-Selâmit alâ Cibrîyle ve Mikôîyle, es-Selâmu alâfulanin ve falanin" diyerek melek isimlerini saymaktan vazgeçirmek için Ögrettigi bu mübarek lâfiz, Peygamber'in cevâmi'u'I-kelîm sözlerinden biridir. Farzi muhal sahâbîler ömürleri oldukça birer birer melâike isimlerini saysalardi, yine melâi-kenin çogu açikta kalacakti. Bu lâfiz ise bütün melekleri sâmil oldugu gibi, Peygamberler Rasüiler, Siddîklar, hulâsa sâlih olan kullarin hepsini de sâmildir

[135] Fi's-Salât = Namazda" demekle, namazin hangi rüknünde bu duanin okunacagi kat'î olarak büinemese de duâ yerinin namazin sonunda tesehhüdden sonra selâmdan evvel olmak lâzim gelecegi aklî karinelerden baska bâzi haberler ile de sabit oluyor. Nitekim bundan sonraki bâbda zikredilecek bu hadîsin diger rivayetinin sonunda "Sonra diledigi duayi seçer" buyurulmustur. Hadîsler birbirini tefsir edicidir. Binâenaleyh duâ yerinin son tesehhüdden sonrasi oldugu taayyün ediyor. Bu konuda baska hadîsler de vardir.

[136] Mesîh.îsâ ibn Meryem'e de, Deccâl'e de denir. Lâkin ikincisi dâima Deccâl kay-diyle birinciden ayirdedilir. Deccâl'e Mesîn denilmesi, kendisinden hayir silindigi, yâhud gözlerinden biri silik olup tek gözlü oldugu, yâhud yeryüzünü kisa zaman içinde dolasacagi içindir.
Meryem oglu îsâ'ya Mesîh denmesi hakkinda türlü türlü vecihler beyân edilmis ise de, kelimenin Ibrânîce "Mesîha"dan alindigina dâir olan vecih, hepsinden kuvvetli görünüyor.

[137] Buhârî bu fikrada, o zâtin Mesîh ve Messîh isimleri arasinda fark görmedigini hikâye ediyor. Bu iki isim arasinda fark oldugu görüsleri de vardir.

[138] Bu hadîsi sahâbî sahâbîden rivayet etmistir. Bundan dolayi da hadîscilerden kimi Abdullah ibn Amr'in müsnedinde, kimi ise Ebû Bekr'in müsnedinde zikretmislerdir. Hadîste taleb, niyaz ve rahmetle ikmâl ediliyor. Ve-duâ Allah'in Gafûriyet ve Rahîmiyetine Iltica ile sona erdiriliyor, ki bu mübarek duanin cevâmi'u'l-kelimden olduguna sübhe yoktur. Zîrâ kul, büyük ve çok zulüm sahibi olmak gibi taksîrâtinm kemâlini i'tirâf etmekle beraber, magfiret ve rahmetten ibaret olan in'âmin kemâlini de taleb ediyor. Magfiret, cehennem atesinden uzak birakilmak, rahmet de cennete girdirilerek Rabb'a nazardan hissedar kilinmaktir. Ne saadet! Ne büyük kurtulus ve zafer!

[139] Buradaki "Sonra en çok begendigi duayi seçer" ta'bîri, dualarin vâcib olmayip, mcndûb olduguna delâlet etmistir.
Tesehhüdden sonra Peygamber'e salât okumak Safiî'ye göre vâcibdir. Bâzilarina göre ise bu da mendûbdur

[140] Peygamber unutarak yâhud da ru'yâsinin tasdiki için bilerek burnundan çamur izini silmemisti. Insanlar görsün de bu gecenin o gece oldugunu istidlal etsinler diye. Peygamber'in bunu hissetmemis olmasi yâhud cevazini beyân için bilerek terketmis olmasi da muhtemildir. Müellif Buhârî bu ihtimâllerden dolayi bu husustaki isi, bununla istidlal eden Humeydî'ye muvafakat veya muhalefette müc-tehide birakip, hüküm vermemistir.
Bu hadîs, daha genis olarak ayni kitabin "Çamur içinde iken de burun üzerinde secde etmek" unvanli 54. babinda da geçmisti.

[141] Namazdan çikmak için selâmin farz veya sünnet oldugu mes'elesinde görüsler ayrilmistir.'Mâlik, Safiî ve Ahmed ibn Hanbel'e göre selâm rükündür; namazdan cüzdür; namaz onunla tamâm olur. Selâm vermedikçe namazdan çikmak caiz degildir.
Ebû Hanîfe'ye göre bir rivayette vâcib, digerinde sünnettir.
Bu hadîs, Peygamber'in namazdan çikmak için selâma devam ettigini is'âr edicidir. Buna delâlet eden diger hadîsler de çoktur. "Sallû kemö raeytuinûnî usalli" hadîsiyle ise, bu kat'î olarak sabittir

[142] Bu sözden Peygamber'in, kadinlarin mescidden çikmalarina vakit birakmak için biraz bekledigi anlasiliyor

[143] Ibn Umer'in bu haberini Ibn Ebî Seybe ma'nâsiyle rivayet etmistir.

[144] Bu hadîs, evvelce daha mufassal bir lâfizla Kitâbu's-Salât'm 46. babinda geçmisti. Buhârî bunu Sahîh 'inin on yerden fazla yerlerinde tahrîc etmistir. Burada Buhârî'nin bu hadîsten çikarmak istedigi hüküm, me'mûmun -duâ ve diger seylerle mesgul olarak- selâmini imâmin selâmindan sonraya birakmamasi müstehâb oldugudur. Ibn Umer'in haberini de bunun için rivayet etmistir.

[145] Buhârîbu hadîsi Kitâbu's-Salât, "Evlerde mescidler..." unvanli 46. bâbda, küçük Iâfiz farkiyle ve ayri tarîkten rivayet etmisti. Hadîsin buradaki basliga dciîl olan yeri, son cümlesidir.
Namazdan çikmak için kaç kerre selâm verilir? Bu selâmlar ikidir. Birçok hadîslerde bildirildigi üzere musallî bir kerre sag tarafina yanagin aki göriinün-ceye kadar dönüp "es-Selâmu aleyküm ve rahmetullah", bir kerre de sol tarafina yine yanagin aki görününceye kadar dönüp "es-Selâmu aleykiim ve rahmetullah" der. Namazdan çikarken selâmin sünnet olan lâfzi iste budur. Peyganiber'in baska lâfiz ile selâm verdigini rivayet eden yoktur.
Mâlikîler imâma selâmi redd olmak üzere, muktedînin kibleye yönelerek üçüncü bir selâm daha vermesini müstehâb görürler.
Buhân muktedînin üçüncü selâmi vermeksizin yalniz iki selâm Ile yetinecegine delîl olmak üzere, bu Itbân ibn Mâlik hadîsini buraya getirmistir. Buhârî, bilindigi üzere, mes'elede ayri görüsler oldugu zaman basligi kesin hüküm ver-miyecek bir ifâde ile yaziyor.

[146] Seleften bâzilari farz namazdan sonra tekbîr ile Allah'i anmakla sesi yükseltmenin müstehâb olduguna bu hadîsle istidlal etmislerdir. Zîrâ Ibn Abbâs, Peygamber zamaninda yapilan bir seyi haber veriyor ki, bu merfü' haber hükmündedir. Hâlbuki mezheb imamlari tekbîr ve zikr ile ses yükseltmenin müstehâb olmadiginda müttefiktirler. Yalniz müteahhirînden Ibn Hazin bunu müstehâb görüyor. Imâm Safiî, bu hadîsi Peygamber'in dâima yapmayip bâzi kerreler sahâbîlerine zikrin keyfiyyetini ögretmek için cehren zikretmis olduguna hamledip, namazdan çiktiktan sonra imâmin da me'mûmun da gizlice zikretmelerini ve ögretme maksadi bulunursa, ögretmek için açiktan edilip sonra gizlenmesini tercîh etmistir.

[147] Buhârî bunu Alî ibnu'I-Medînî'den; o da Sufyân ibn Uyeyne'den; o da Amr ibn Dînâr'dan olarak nakletmekle, bu Ebû Ma'bed hadîsinin sihhatinde ta'n yapilamiyacagini, Ebû Ma'bed'in âdil bir râvî oldugunu, çünkü bunu Ahmed de Müsned'inde rivayet ettigini... isaret etmistir

[148] "Sizlerden sonraya kalanlar.."dan maksad, bu ögretecegim zikri yapmayip, derecelere nail olmakta geri kalanlar demektir

[149] En hayirli olmakla vasiflanan ümmet, sadaka veren zenginlerle zikreden fakîr-lerin toplami olmak daha uygundur. Bu hayriyyet, yalniz zikredici fakîrlere tahsîs edilirse, zikrin sadakadan mutlaka efdal olduguna hükmetmek lâzim gelir ki, bu dâima böyle olmaz

[150] Bu istisna hükmünce, ögretecegim zikirleri yapan zenginler, sizlerin asagisinda kalmamis olurlar demek gibidir. Bu takdîrce istisna edilen zenginler, sikâyet eden fakîrlere ya musâvî, ya onlardan efdal olmus olurlar. Bundan da zikredici zenginlerin, zikredici fakirlerin -hiç degilse- asagisinda olmadiklari istidlal olunur.
Fakîrlere tesliyyet verici olan Peygamber'in bu ögretmesinden maksad, mutlaka zenginleri fakirlerin asagisinda birakmak degil, mâlî kudretleriyle yetise-miyecekleri

sevâblara, en yüksek derecelere ve devamli nI'mete kolaylikla yetisebilmelerinin yolunu göstermektir. Çünkü "Bu Allah'in bir fadlidir ki, onu kime dilerse ona verir" (el-Mâide: 54; eI-Hadîd: 21; el-Cumua: 4).
"Allah'in kiminizi kiminizden üstün kilmaya vesile yaptigi seyleri temenni etmeyin...'1 (en-Nisâ: 31)âyetindeki nehiy ise, husulü mümkin olmayan seyleri temenni hakkindadir

[151] Bu rivayete göre râvî Sumeyy baska türlü, ihtimâl ki on bir kerre tesbîh ve tahmîd ve tekbîr edecegini anlamis. Ehlinden kendisine muhalif olan zât, tekbîrin otuz dört kerre olacagim söylemis. Ebû Hureyre'den hadîsi alip bu mes'elede hakem edinilen Ebû Salih, dogrusu otuz üç tesbîh, otuz üç tahmîd, otuz üç tekbîr oldugunu söylemis. Fakat bu konuda birbirine muhalif rivayetler çoktur. Yalniz Aynî bunlardan on altisini tesbît etmistir. Biz hulâsa olarak sunu diyebiliriz ki, bu zikirlerin adetleri hakkindaki rivayetler muhtelif oldugu gibi tertîb-leri arasinda da ihtilâf vardir.

[152] Namazdan sonra bu zikri okumak müstehâb oldugu gibi, okunmasi müstehâb diger zikirler de vardir. Muâviye bu zikri esasen biliyordu. Bildigi hâlde Mugî-re'ye yazip sormasindaki maksadi bildigini takvîye ve te'kîddir. Sayet unutulmus bir parça varsa bu suretle hatirlamak ve bunu herkese yaymaktir

[153] Bunlar hadîsin diger tarîkleridir. Bunlari Sirâc kendi Müsned'inde; digerleri de kendi kitâblannda mevsûlen rivayet etmislerdir

[154] Buhârî bu hadîsi Sahfh'inin onbirden fazla yerinde, ayri ayri mes'elelere delîl olmak üzere rivayet etmistir. Buradaki rivayet Cenâiz Kitâbi'nda gelecek uzun hadîsin mukaddimesidir.
Âlimlerin bâzilari: "Imâmin, me'mûm olanlara arkasini dönmesi, imamlik hakkina müsteniddir. Binâenaleyh namaz bitince arkaya dönmenin sebebi zail olacagindan, rnü'mir^lere karsi büyüklenmeyi kaldirmak için onlara yönelmesi lâzim gelir" demistir. Bâzilarina göre de bu, cemâate katilmak isteyen hâriçteki kimsenin artik namazin bitmis oldugunu istidlal etmesi için müstehâb kilinmistir. Zîrâ imâmin yüzü selâmdan sonra da kibleye dönük olsa, hâlâ namaz kiliniyor zanneder.
Bu hadîsin zahirine göre, imâm namazdan sonra zikrullah gibi bir sebeb-den dolayi otursa yüzünü cemâate dönecek. Hanefîlerin kavli budur. Sâfiîler ise, sag tarafini cemâate, sol tarafini da mihraba döner, derler.

[155] Bu hadîslerde "Fulân ve fulân yildizin batip dogmasi ile üzerimize yagmur yagdi" demek, yagmurun yildizin fiili olduguna kaail olarak söyledikleri; için, ya sirk ma'nâsma küfürdür, yâhud da ni'meti nankörlük ma'nâsina küfürdür, ki, bu da verici ve mâni' olucu Allah olduguna îmânlari olup, nail olduklari nziktan dolayi Allah'i anmayi unutup, müsriklere benzeyerek yildizlardan bahsedenler hakkinda sâdik olur. Her iki ma'nâca da ilâhî ni'metleri yildizlara isnâd etmek, dînen yasaktir. Çünkü birinci ma'nâya göre küfür sarihtir. Ikinci ma'nâya göre çirkin bir hatâdir. Çünkü hem dîne aykiridir, hem de kâfirlerin söyledikleri bir söze benzemektedir

[156] Buhârî bu hadîsi Mevâkiti's-Salât Kitâbi'nin "Yatsi namazinin vakti gece yari sina kadardir..." unvanli 27. babinda da tahrîc etmisti. Hadîsin buradaki basliga delîl olan kismi, "Namazi kildirdigi zaman yüzünü bizlere döndürdü" fikrasidir

[157] Ibn Umer'in bu fiilini Ibn Ebî Seybe mevsûlen rivayet etmistir

[158] Buhârî farzi müteâkib nafileye kalkan kimsenin yer degistirmesini emredici olup Ebû Dâvûd, Ibn Mâce ve Beyhakî taraflarindan rivayet edilen bu Ebû Hureyre hadîsi için; "Lâ yasihhu = Sahîh olmaz" diyor. Çünkü bunda inkita ve zaîflik vardir

[159] Buna göre cemâatin hepsi erkeklerden olursa, bu eglenme müstehâb olmaz

[160] Bu zikredilen hadîs hakkinda diger bir tarîktir. Bunu ve digerlerinden çogunu Muhammed ibn Yahya ez-Zuhlî, ez-Zuhriyyât kitabinda mevsulen rivayet etmistir.

[161] Ibn Vehb'in bu haberini Nesâî mevsûlen rivayet etti. Bu daha tafsîliidir. Kadinlar selâm verdiklerinde hemen kalkarlar, Rasûlullah ile birlikte namaz kilmis olan erkekler duracaklari kadar dururlar, Rasûlullah kalktigi vakit de erkekler kalkarlardi". Buna göre kalkip çikmalari için erkeklerin imâmi beklemelerinin sünnet oldugu da anlasiliyor.

[162] Usmân ibn Umer'in hadîsini Buhârî, ayni kitabin gelecek olan "Kadinlarin Mes-cidlere çikmalari..." unvanli 81. babinda nvâyet etti

[163] Yalniz bu sonuncu ta'lîk mevsûl degildir. Çünkü Hind, tâbiiyye'dir. Buraya ka-darkI bütün ta'lîklerin hepsi diger hadîsçiler tarafindan mevsûlen rivayet edilmistir. Sonuncusu da diger tariklerde mevsûl oldugundan, sâdece sekil bakimindan mevsûl degü, hakikatte o da mevsûldür

[164] Buhârî buradaki baslik ile, bundan Önce geçen "Selâmdan sonra biraz oturma.." hükmünün, hemen kalkmayi gerektiren bir ihtiyâç olmadigi vakte mahsûs oldugunu, hemen kalkmayi gerektiren bir ihtiyâç varsa, imâmin o beklemeyi terk edebilecegini hadîsteki Peygamber'in fiili ile istidlal edip, göstermek istemistir (Aynî).

[165] Sahâbîler'in bundan ürküp korkmalari tabiî idi. Onlar Peygamber'de ne zaman böyle alismadiklari bir fevkalâdelik görseler, acaba istenmeyen bir hâdise mi oldu diye, dâima korkarlardi.

[166] Bu, namaz içinde namaza âid olmayan bir seyi düsünmekle namaza bozukluk ariz olmadigini gösterir

[167] Buradaki alikoymaktan maksad, altinlari hatira getirip de Allah'a yönelmekten mesgul etmek demektir. Peygamber "Öyle adamlar vardir ki, onlari ne bir ticâret, ne bir alis veris Allah zikretmekten, dosdogru namaz kilmaktan, zekâti vermekten alikoymaz... "(en-Nûr:37) âyetinin mantûkunca,hiçbir ticâret ve hiçbir dünyevî gailenin kendilerini Allah'i anmaktan alikoymayan büyükler zümresinin basi oldugu hâlde, bu düsünceye varmasi, ihtiyatinin kemâlinden olmakla beraber, dünyâ metâimn,mal ve menfâatin insanlari hakk yolundan azdirmaktaki acîb te'sîrini bi'1-fiil göstermek için de oldugu hâtira gelir.
Buhârî bu hadîsi Zekât, Isti'zân Kitâblari'nda da rivayet etmistir.

[168] Enes'in bu fiili, Müsedded'in el-Müsnedu'i-Kebtr'inde mevsûlen rivayet edilmistir. Enes'in bu rivayetini te'yîd eden haberler çoktur. Bu cümleden olarak Ibn Mâ-ce'nin sahîh sened ile rivayetine nazaran Abdullah ibn Amr: "Namazda Rasû-lullah'in sagina da soluna da büküldügünü görmüsümdür" dedigi gibi, Alî ibn Ebî Tâlib de: "Namaz kilanin isi sag cihette ise sagma, sol cihette ise soluna döner" demistir

[169] Seytâna hisse ayirmak, böyle bâtil bir i'tikaad yüzünden vesveseye düsüp seytâni sevindirmek ve onun masharasi olmak demektir.

[170] Müslim'de Enes'ten diger bir rivayet vardir: Bunda râvî Suddî, Enes'e: Namaz kildigimda, namazdan nasil çikayim? Sagimdan mi, yoksa solumdan mi? diye sordum. Ben Rasûlullah'm ekseriya sag taraftan çiktigini görürdüm dedi, diyor. Buhârî'nin ta'lîkina Müslim'in bu rivayeti munâfi' gibi görünüyorsa da ha-kîkatîe aralarinda zidlik yoktur. Çünkü Buhârî'nin rivayetinde söl cihete dogru bükülüp gitmenin men' olunduguna dâir bir isaret yoktur. Yalniz sag tarafi iltizâm edenlere ayiplamasi vardir ki, bu ayiplama saga dönmenin vücûbunu i'ti-kaada râci'dir. Nitekim hadîste Ibn Mes'ûd bu içtihadi reddetmistir.
N'evevî, Ibn Mes'ûd ile Enes hadîsindeki Peygamber'in ençok saga veya sola döndügüne âid haberi söyle te'lîf eder: "Her iki sahâbî de Peygamber'in hem saga, hem sola

dogru dönüp gittigini çok görmüs olup, su kadar ki, herbiri kendi i'tikaadina göre ekseriyetin hangi fiilde oldugunu haber vermistir" der

[171] Bu, hadîsin lâfzi degildir. Fakat bu, musannif Buhârî'nin derin fikhi anlayisi ve hadîsi -ma'nâsiyle zikretmeye cevaz vermesindendir. Açlik ve digerleriyle kayitlama, Müslim'in Câbir'den rivayet ettigi hadîsin bâzi tarîklerinde gelen sahâbî kavlinden alinmistir

[172] Metinde de tasrîh edildigi üzere, bu hadîs Hayber'de söylenmistir

[173] Bu hadîslerden çikarilan hüküm, çig sarmisagi yemek haram degil, mekruhtur. Zâhiriyye âlimlerinden bâzisi sarmisagin harâmligina kaail olmustur. Kerâhati kokusundan dolayidir. Zîrâ gerek mesciddeki cemâat, gerek mescid disindaki hâzirlar kokusundan eziyet duyarlar.
Sogan, pirasa, turp gibi çirkin kokusu olan yesillikler de sarmisak gibidir. Bu hadîslerden bu gibi çirkin kokulu seylerle saibeli yiyeceklerin çig olarak yenmesinde kerâhetoldugu gibi, bunlari yiyenlerin koku gidinceye kadar mescide ve diger topluluklara varmaktan nehyolunduklari anlasiliyor

[174] Metnin buraya kadar olan kismi ayri, bundan sonrasi da ayri bir hadîstir. Ancak senedleri bir olup, ayni mes'elede birbirini tamamladiklari için Buhârî ikisini bir yere toplamistir. Hattâ sârih Ibn Hâcer Askalânî, birinci kismin Hayber'de, ikinci kismin hicretin baslangicinda vâki' hadîsler oldugunu tasrîh ederek, aralarinda en az alti senelik bir zaman fasilasi bulundugunu haber veriyor.

[175] Munâcât, bir kimseye fisildamak ma'nâsmadir. Allah'a niyâzâ munâcât denmesi, gizleme cihetiyle olduguna binâendir.
Buradaki munâcât, hâzirlarin muttali' olamayacaklari veçhile, meleklerle tekellüm ma'nâsmadir.

[176] Hadîsin bâb basligina sâhid olan yeri "Peygamber o kabrin yaninda sahâbîleri-ne imâm oldu, sahâbîleri de o kabrin arkasinda saff bagladilar" fikrasichr. Bu hadîs Kitâbu'l-Cenâiz rivayetlerine dâhil olmak lâzim gelirken, Buhârî'nin bunu burada açtigi bâbda zikretmesindeki hikmet, kissanin cereyan ettigi zamanda henüz balig olmamis bulunan Ibn Abbâs'in o cenaze namazinda ve o cemâatte hâzir olmasidir. Bu hadîsi burada rivayet etmekte çocuklarin cemâatte hâzir ve safflara dâhil olabileceklerini anlatmak istemistir.

[177] Bulûg ve ihtilâm, cumua yikanmasinin sarti olunca, cumua namazi da diger namazlar da bulûgdan evvel vâcib olmamis olur. Cumhurun kavli budur. Zâten Buhârî de Kitâbu'l-Cumua hadîslerinden olan bu hadîsi, bundan evvel ve sonraki iki hadîsle birlikte buradaki bâbda dercetmesi, bunu anlatmak içindir. Bununla beraber gusül için degilse de, abdest ve namaz ile mükellefiyetin çocuklara da daha evvel, yânî on yasinda basladigini ileri sürenler vardir. Delilleri Ebû Davud'un Sw«e/f inde rivayet edilen iki rrierfû' hadîstir

[178] Buhârî bu hadîsi Kitâbu'I-Vudû', "Abdest almakta hafifletme yapma" unvanli 5. babinda da rivayet etmisti. Burada hadîsin bâb basligina delîi olan kisimlari, Ibn Abbâs'in çocuk oldugu hâlde abdest alip, Peygamber'in yaninda namaza durmasi... fikralaridir

[179] Bu hadîs, Kitâbu's-Salât, "Hasir üzerinde namaz..» unvanli 20. bâbda da geçmisti Buradaki basliga delîl olan yeri "Yetîm benimle beraber... saff olduk fikrasidir. Çünkü yetîm sözü, küçük çocuga delâlet etmektedir.

[180] Buhârî bunu Kitâbu'1-Üm, "Küçügün hadîs isitmesi ne zaman sahîh olur?" unvanli 18 bâbda da ayri tarîkden rivayet etmisti. Burada çocugun cemaatte ve safHarinda, hâzir olmasi fikrasi, basliga sâhid ve delîl olan kismidir.

[181] Buhârî bu hadîsi Kitâbu Mevâkiti's-Salât, "Yatsi namazinin fazileti" unvanli 24. babinda da ayri tarîkten rivayet etmisti.
Hadîsin buradaki basliga delîl olan kismi açiktir: Kadinlar ve çocuklarin mescidde,, cemâatte hâzir bulunmalari fikrasi, hadîsin burada getirilmesine sebebdir.

[182] Bu hadîs, Bayramlar ve I'tisâm Kitâblari'nda da gelecektir.
Kendine mâlik oiup, kendini oyuna kaptirmayacak yasa gelen çocugun bayram ve diger ibâdet toplanti yerlerinde hâzir olmasinin mesru' oldugu bu hadîsten de anlasiliyor. Keza buna göre kadinlar bayram namazgahinda hâzir bulunduklari takdirde, imâmin onlara va'z ve tezkîrde bulunmasi ve sadakayi emretmesi ve bayram namazinin sahrada kilinmasi ve bayram hutbesinin namazdan sonra okunmasi gibi hususlar da bundan sabit oluyor.

[183] Islâm'in yayilma baslangici olan o târihlerde böyle olmasi pek tabiîdir. Çünkü diger dînlerde yatsi namazi olmadigi gibi, müslümânhk Medine'nin de hâricinde yayilmamisti. Vakia Mekke'de bâzi müslümânlar vardi. Fakat onlar gizlice kildiklari için, cemâatle namaz yalniz Medine'ye mahsûs idi.
Bu hadîsin buradaki bâb basligina sâhid olan fikrasi, "Kadinlar ve çocuklar uyukladilar" kismidir

[184] Bu hadîse göre kâd.nlann cemâat namazina çikacaklari ve aym zamanda namaz ,için de olsa disari ç.kabilmeleri kocasinin yâhud velîsinin iznine bagli oldugu snicisiiir.

[185] Hadîsin bâb basligi ile münâsebeti gayet açiktir.

[186] Bu hadîste, kadinlarin namazi cemâatle edâ etmek için mescide çikmalari, bâb basligina delildir

[187] Buhârî bu hadîsi, Kitâbu'I-Ezân, "Çocuk aglamasi sirasinda namazi hafîf kildiran kimse" unvanli.65. bâbda da rivayet etmisti. Bu hadîs iie çocuklarin mescide girdirilmelerin.de be's olmadigi, kadinlarin erkek saftlarinin arkasinda cemâate katilmalari caiz oldugu istidlal olunur.

[188] Bu hadîse göre, kadinlarin camilere gitmeleri, çarsi ve pazarlarda gezinebilme-leri için her türlü fitneden emîn olunmasinin sart kilindigi muhakkaktir

[189] Abdurrahmân kizi Anire'nin Isrâîl ogullan kadinlarinin bu men' olunmalari hususundaki bilgiyi Âise'den, yâhud baskasindan aldigi zahir oluyor.
Bu 81. bâb altinda yazilan hadîslerin delâlet ettikleri hususlar sirasiyle kisaca sunlardir:
a. Âise hadîsinden, geri birakilan yatsi namazini bekleyen cemâat arasinda kadinlarin ve çocuklarin bulundugu;
b. îbn Umer hadîsinden, kadinlarin mescidlere ve disariya gitmelerine izin verilmesi gerektigi;
c. Âise ve Ümmü Seleme hadîslerinden, Peygamber zamaninda gece ile gündüz farki gözetilmeksizin, kadinlarin cemâatlere, toplantilara devam edip, geri safflarda durduklari bilinmis oluyor

[190] Hadîsten ve Ibn Sihâb'in bu sözünden Peygamber'in; kadinlarin mescidden serbestçe çikmalarina vakit birakmak için bekledigi anlasilmistir.
Bu hadîsten; kadinlarin mescidlere çikabilecekleri ve erkeklere karismakst-zin namazi müteâkib hemen mescidi terkedip evlerine dönmeleri; onlar çikincaya kadar imâmin namaz kildigi yeri terketmemesi hususlari da sabit olmaktadir.

[191] Hadîste zikredilen bu yetîm çocuk, Peygamber'in azadlisi Ebû Dumeyre'nin oglu Dumeyre idi.
Bu hadîs, nafile namazi için de cemâat teskilinin cevazina delîldir. Hanefî-ler'e göre terâvihden mâada tedâî yânî birbirini da'vet suretiyle nafile kilmak mekruhtur. Çagirma olmaksizin nafile kilacak iki kimse, tesadüfi olarak birbirine iktidâ edebilirler.

Keza bu hadîsten, çocuklarin da erkeklerle beraber bir saffta durabilecekleri; kadinlarin ayri saffta olmalari gerekecegi, cemâatin arkasinda kadinlarin tek basina iktidâ etmelerinde be's olmadigi istidlal ediliyor.

[192] Hadîsin bâb basligina uygunlugu açiktir. 189. hasiyede geçen açiklama ve görüsler, buraya da aynen uygundur.

[193] Bu hadîste zaman ve mekân kaydi yoktur. Bu mutlakliga göre, gece olsun, gündüz olsun; gerek mescide ve gerek diger bir yere gitmek istediklerinde kendilerine izin vermek lâzim gelecegi anlasilirsa da, mutlak'tn mukayyed'e hamli lâzim gelir kaaidesine binâen, diledikleri gibi ipleri saliverilmis olmayacaklari anlasilir. Bu hadîsin gerektirdigi hüküm, kadinin -velev namaz için olsun- disari çikabilmesi, kocasinin veya velîsinin iznine bagli olmasidir.